

Onsdagen den 21 november

Kl. 10.00

Onsdagen den
21 november 1973

§ 1 Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

§ 2 Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet inkomna

Departementsprotokoll 1973-11-20

Granskning av fullmakt för ledamot av riksdagen

Till justitiedepartementet har från riksskatteverket inkommit fullmakt för förbundssekreteraren Carl-Eric Lundgren, Rosersberg, vilken vid ny röstsammanräkning utsetts till ledamot av riksdagen i avgången ledamots ställe.

Granskning av fullmakten företas inför chefen för justitiedepartementet i närvaro av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

Någon anmärkning framställs ej mot fullmakten.

Protokoll över den företagna granskningen skall tillsammans med fullmakten överlämnas till riksdagen.

Enligt uppdrag

Margit Hirén

Det antecknades att herr Lundgren (s) utsetts att inträda som ledamot av kammaren i stället för herr Wickman (s).

§ 3 Meddelande ang. sammanträdestider

Herr TALMANNEN yttrade:

Kammarens sammanträden torsdagen den 22 november och fredagen den 23 november blir bordlägningsplena och tar sin början kl. 12.00 respektive kl. 15.00.

Det arbetsplenium som utsatts till onsdagen den 28 november kl. 10.00 inleds med behandling av kulturutskottets betänkande om rundradiofrågor. Även sammanträdet torsdagen den 29 november blir ett arbetsplenium. Efter frågestund kl. 11.00 inleds ärendebehandlingen med näringsutskottets betänkande om samgående mellan postbanken och Sveriges Kreditbank. Sammanträdet fredagen den 30 november blir ett bordlägningsplenium och börjar kl. 15.00.

§ 4 Föredrogs och hänvisades motionerna
nr 2118–2120 till näringsutskottet,

nr 2121- 2123 till justitieutskottet,
nr 2124 till inrikesutskottet,
nr 2125-2151 till jordbruksutskottet,
nr 2152-2157 till skatteutskottet,
nr 2158 och 2159 till civilutskottet,
nr 2160 och 2161 till skatteutskottet,
nr 2162- 2164 till trafikutskottet,
nr 2165 till näringsutskottet samt
nr 2166 till konstitutionsutskottet.

§ 5 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 160 och 161.

§ 6 Vidgad länsdemokrati

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 45 med anledning av motion om vidgad länsdemokrati.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:965 av herr Fälldin m. fl. (c) vari yrkats att riksdagen hemställde hos Kungl. Maj:t att motionen överlämnades till länsberedningen för att beaktas i dess arbete.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:965.

Reservation hade avgivits av herrar Nelander (fp), Hernelius (m), Boo (c), Pettersson i Örebro (c), Fiskesjö (c), Molin (fp) och Wijkman (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1973:965 hos Kungl. Maj:t hemställde att motionen överlämnades till länsberedningen för att beaktas i dess arbete samt i övrigt gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Vi har som bekant från centern i över ett årtionde drivit kravet på en vidgad länsdemokrati. Det första initiativet togs från vår sida redan 1963. Vårt krav har också varit framgångsrikt i så måtto att det fått allt vidare genklang såväl här i riksdagen som runt om ute i landet, inte minst bland landstingspolitiker av olika politisk kulör. Ett omfattande utredningsarbete har också ägt rum, främst genom länsdemokratiutredningen som 1968 avgav ett framtidsytande och betydelsefullt principbetänkande, Förvaltning och folkstyrelse.

Men vi har inte ännu nått fram till målet. Vi har haft anledning att aktualisera frågan vid praktiskt taget varje riksdag, främst av det skälet att regeringspartiet, socialdemokraterna, från 1968 och till dags dato visat en så påtaglig och, måste jag säga, svårförståelig ovilja mot förslagen att bygga ut och fördjupa demokratin på den regionala nivån. Sedan 1970 har socialdemokraterna begravt frågan i länsberedningen, en utredning som enligt vad som framkommit hittills inte nått fram till

några som helst beslut. Socialdemokratin vill, tycks det, med alla tänkbara medel skjuta denna fråga framför sig så långt som möjligt in i en oviss framtid.

När vi från centern så hårt engagerat oss i den här frågan så beror det naturligtvis på att vi anser det utomordentligt viktigt att man når fram till ett positivt resultat. Det finns enligt vår mening ingen anledning att på det regionala planet i viktiga samhällsfrågor ha en i princip annorlunda beslutsordning än den vi är vana vid på riksplanet och i kommunerna. Det naturliga måste vara att det folkvalda regionala organet, landstinget, får huvudansvaret för den planering och de beslut som gäller för regionen som helhet.

Om — som vi vill — det övergripande ansvaret för utvecklingen inom respektive län läggs över från länsstyrelsen till det folkvalda landstinget, får vi en fördjupad och vidgad demokrati. De för länet betydelsefulla frågorna kommer att behandlas av ett organ som är öppet för insyn, initiativ, debatt och ansvarsutkrävande i vanlig demokratisk ordning. Och genom detta får vi den effekten att landstingen på ett helt annat sätt än nu kommer att bli för medborgarna viktiga och intressanta politiska organ, på vilka de kan resa helt nya anspråk.

En vidgning av landstingens kompetens kommer också att medföra att de på ett helt annat sätt än hittills uppmärksammas av massmedia, särskilt lokal press, lokalradio och TV. Därmed kommer således de regionala frågorna att lyftas fram ur den relativa anonymitet där de nu befinner sig, och även detta kommer naturligtvis att medverka till ett bredare engagemang från medborgarnas sida och till en bättre information om beslutens innebörd.

Genom att frågorna flyttas över från den statliga byråkratin till landstingen kommer således viktiga demokratiska värden att tillgodoses. Vi får ett rakt och lättöverskådligt ansvarsförhållande. Vi vidgar möjligheterna till insyn och påverkan, vi ger ett ökat och förbättrat underlag för information och debatt.

Allteftersom åren gått har den reella utvecklingen medfört att allt fler och allt viktigare samhällsuppgifter lagts på länen — och nya trycker på. Det gäller så viktiga ting som fullföljandet av den fysiska riksplaneringen, frågor som rör bebyggelsestruktur och bostadsförsörjning, befolkningsramarna och deras fördelning, den regionala trafikplaneringen, miljöskyddet, naturvården, avfallshanteringen, kulturpolitiken och planeringen för fritid och rekreation.

Den expansion som skett och den ytterligare vidgning av uppgifterna på regional nivå som kan förväntas ger naturligtvis kravet på vidgad länsdemokrati alldeles särskild tyngd. Det framstår som alltmer orimligt att alla dessa för medborgarna så betydelsefulla ting inte skall kunna bli föremål för en samlad och samordnad politisk värdering och planering inom det folkvalda organet, landstinget.

Man kan också märka en allt större otålighet ute i olika landsting. Det börjar bli vanligt att frågor som ligger utanför landstingens traditionella verksamhetsområden väcks i form av motioner och interpellationer, som ger upphov till omfattande debatter utan att landstingen kan gå till några förpliktigande beslut. Och om man ser på de politiska partiernas

landstingsprogram inför det senaste valet, så finner man att de ofta spelar över vida sektorer med krav som inte kan realiseras inom de kompetensområden som nu är tilldelade landstingen. Även dessa program är uttryck för en tilltagande otålighet inför den ordning som nu gäller. Och krav på reformer kommer allt tätare från aktiva landstingspolitiker.

Mot den bakgrund jag här skisserat är det mycket märkligt att det statliga utredningsarbetet efter 1968 inte inriktats på ett förverkligande av länsdemokratialternativet. Länsstyrelsereformen 1970 var en undanmanöver, och länsberedningen har inte haft någon klar målinriktning för sitt arbete. Många år, som borde ha använts till att genom kompletterande utredningar följa upp länsdemokratiutredningens principförslag, har därmed gått till spillo. Nu har länsberedningen signalerat att den skall framlägga ett principbetänkande hösten 1974. Hur det kommer att se ut kan man naturligtvis inte ha någon absolut säker mening om. Men om man skall gå efter den föredragning som beredningens ordförande hade i konstitutionsutskottet, så kommer detta principbetänkande inte att sikta till några mera revolutionerande förändringar. Ett utslag av den misströstan som man kan ha anledning att känna inför länsberedningens kommande betänkande är det faktum att Landstingsförbundet känt sig föranlåtet att sätta i gång med en alldeles egen utredning om landstingens ställning och uppgifter. Man hyser således på den kanten inga större förhoppningar om positiva resultat av länsberedningens arbete.

Nu är det ju så att det över huvud taget inte är några nya principbetänkanden som vi sukter efter. Det vägval som man kan göra är sedan länge klarlagt. Man kan antingen inrikta sig på en fortsatt utbyggnad av länsbyråkratin — vilket tycks vara den socialdemokratiska linjen — eller gå in för ett förverkligande av det länsdemokratiska alternativet. Vi har från centerns sida länge förordat det senare. Det har också riksdagens majoritet gjort. I mars 1972 beslöt riksdagen att länsberedningen skulle få i uppdrag att inrikta utredningsarbetet på en utbyggnad av landstingen till regionala självstyrelseorgan med ansvar för bl. a. den regionala samhällsplaneringen. Men det vill tydligen inte regeringen och inte heller riksdagens socialdemokrater vara med om. Regeringen har inte efterkommit riksdagens beslut. Detta finner vi — som vi framhåller i vår reservation i utskottsbetänkandet — ur principiell synpunkt anmärkningsvärt och ur saklig synpunkt synnerligen otillfredsställande. Fördenskull återkommer vi även i år i denna viktiga fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till konstitutionsutskottets betänkande.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Denna fråga har diskuterats mycket och länge både här i riksdagen och utanför riksdagen. Diskussionen har stått mellan två huvudlinjer: dels den länsdemokratiska linjen, som innebär att folkvalda länsorgan får beslutanderätten över länsplaneringen och andra viktiga regionala avgöranden, dels den länsbyråkratiska linjen, som innebär att dessa avgöranden skall fattas i länsstyrelserna, dvs. av statliga ämbetsmän eller av av staten utsedda ledamöter av länsstyrelserna.

Den länsdemokratiska linjen, som först utformades av länsdemokrati-

utredningen år 1968, har successivt vunnit anslutning i den allmänna debatten, och för ett och ett halvt år sedan nåddes i riksdagen majoritet för denna linje. Riksdagen skrev då till regeringen och begärde att länsberedningens arbete skulle inriktas på en utbyggnad av landstingen till regionala självstyrelseorgan med ansvar för bl. a. samhällsplaneringen.

Länsberedningen har dock icke fått denna inriktning av sitt arbete. Den arbetar vidare oberoende av riksdagens beslut. Regeringen har inte brytt sig om riksdagens beslut och har inte givit länsberedningen några nya direktiv. Det ansvariga statsrådet, Svante Lundkvist, dekreterade helt öppet i en frågedebatt för ungefär ett år sedan att han inte hade för avsikt att följa riksdagens vilja och ge länsberedningen några nya direktiv. Jag tror att den debatten kommer att gå till historien som ett av de förhoppningsvis sista och mest flagranta exemplen på förakt för demokratins spelregler. Denna kritik mot regeringens handläggning av frågan kvarstår givetvis, även om herr Lundkvist nu inte längre inom regeringen ansvarar för dessa frågor.

Jag skall, herr talman, här utveckla varför det är så viktigt att länsberedningens arbete ändras just nu och varför således utskottsmajoritetens linje — att alla olika alternativ skall förutsättningslöst prövas av beredningen — inte håller. Låt oss då först och främst minnas att denna fråga redan utretts av flera offentliga utredningar: länsförvaltningsutredningen och länsdemokratiutredningen, som båda var verksamma i slutet av förra årtiondet. Länsdemokratiutredningen gjorde som grund för framtida funktionsfördelning en sektorsanalys för att visa hur uppgifter fördelades mellan statliga och kommunala organ på olika nivåer. Samma arbete utförs nu av länsberedningen.

Länsdemokratiutredningen avgav 1968 ett stort principbetänkande. Länsberedningen har nu för avsikt att hösten 1974 avge ett stort principbetänkande, för att därefter låta utredningen förpuppas och eventuellt återkomma med konkreta förslag efter en förnyad riksdagsbehandling.

Detta är som jag ser det en helt onödig omgång i utredningsarbetet. Det är en upprepning av vad som redan har gjorts. Vad som i stället borde ske är att ett konkret förslag snabbt läggs fram för hur riksdagens principiellt länsdemokratiska linje skall kunna förverkligas. Vi vet nu att genom regeringens handlande kommer riksdagen inte att få något sådant förslag. Därigenom blir givetvis förverkligandet av länsdemokratin försenat. Det är emellertid, herr talman, värre än så. En länsdemokratisk reform blir härigenom inte bara försenad, den blir troligen omöjliggjord genom regeringens och länsberedningens handlande. Och jag skall utveckla skälen till att jag tror att man kan resonera på det här viset.

För några år sedan inrättades planeringsenheter vid länsstyrelserna, och dessa har successivt förstärkts personellt. Dessa statligt anställda planerare kommer att få en central uppgift vid fullföljandet av riksdagens beslut om den s. k. fysiska riksplanen. Detta betyder att redan under de närmaste åren kommer beslut och rutiner för den regionala planeringen att bindas och att bindas till de statliga länsorganen. Riksdagen kommer då att om några år, låt oss säga 1975, tvingas konstatera att om man inte vill riva upp hela den nya statliga förvaltningsapparat som skapats för

detta område på länsnivån saknas i det läget förutsättningar för en demokratisering av länsförvaltningen. Detta är, som jag ser det, ett mycket starkt skäl för kritik mot regeringens handläggning av saken: regeringen hindrar i realiteten genomförandet av riksdagens önskemål. Det är naturligtvis också ett starkt skäl för att i dag på nytt skriva till regeringen i det här ärendet.

Ett vanligt socialdemokratiskt argument är att länsdemokratitanken på något sätt skulle kunna komma i strid med den kommunala demokratin. Ingenting kan enligt min mening vara felaktigare. Den kommunala självstyrelsens grundprincip är ju att människorna inom minsta möjliga enhet och med minsta möjliga avstånd till beslutsfattarna själva skall få avgöra sina angelägenheter. Kommunens planering skall avgöras av kommuninnevånarnas företrädare. Länsplaneringen borde lika självklart få avgöras av länsinnevånarnas företrädare, dvs. de nuvarande landstingen. Och landstingen skulle jag gärna ge beteckningen länsparlament för att därmed markera den regionala självstyrelsen. Tillsammans med ett antal yngre liberaler gav jag för övrigt 1967 ut en bok med titeln Länsparlament, där vi sökte visa hur man också på länsplanet skulle kunna skapa en väljarnära form för beslutsfattande.

En länsdemokratisk reform skulle innehålla dels en förändrad organisation av de statliga och kommunala organen på länsnivå, dels en förändring av befogenhetsfördelningen mellan dessa organ, där huvudprincipen skulle vara att statliga beslutsbefogenheter överfördes till kommunala organ och då i första hand sekundärkommunala organ. Jag skall i detta sammanhang beröra en problematik, som riksdagen kommer att behandla senare i denna månad men som enligt min mening kan få ett samband med länsdemokratifrågan. Jag tänker då på organisationen av radio-TV i Sverige. Från folkpartiets sida har det centrala statliga monopolet på detta område länge kritiserats, främst med hänsyn till de risker detta monopol medför för en ensidig nyhets- och åsiktsförmedling. Samtidigt har det varit uppenbart att det har funnits svårigheter att säkerställa en verklig konkurrens på området, helt enkelt på grund av omfattningen av och kostnaderna för radio- och TV-verksamheten. Radioutredningens förslag om lokalradio har från denna synpunkt sett sitt intresse genom att man föreslår lokalradio med annan huvudman än Sveriges Radio, vilket i och för sig bör hälsas med tillfredsställelse, även om man kunde ha önskat en klarare anknytning av detta huvudmannaskap till den kommunala självstyrelsens organ.

Det är här som den länsdemokratiska reformen kan bli aktuell. Jag tror nämligen, kort uttryckt, att de nya länsdemokratiska organen — de till länsparlament förvandlade landstingen — skulle kunna bli huvudmän för ett andra radio-TV-bolag. Länsparlamenten skulle i samverkan eller genom Landstingsförbundet kunna ta över delar av den programverksamhet som i dag sköts av monopolföretaget Sveriges Radio, t. ex. TV 2. Därigenom skulle det nuvarande centrala monopolet brytas, utan att kommersiella intressen fick ett ökat inflytande över etermedia. I själva verket ser jag detta — länsparlamenten som huvudman för ett andra radio- och TV-program — som en nära nog idealisk lösning av frågan hur man skall organisera etermediasändningarna i ett demokratiskt och

decentraliserat samhälle. Det är självklart, att om detta alternativ för organisationen av radio-TV i Sverige skall kunna komma upp till allvarlig debatt, så måste arbetet på att skapa verkligt länsdemokratiska organ påskyndas och inte som nu i länsberedningen utredas i snigelfart. Detta är ytterligare ett skäl varför jag tycker att riksdagen skall driva på och återkomma i denna fråga.

Herr talman! Med dessa motiveringar vill jag yrka bifall till reservationen.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Efter de två tidigare inläggen här kunde jag i stort sett ha nöjt mig med att instämma i vad de båda talarna sagt i vad gäller innehållet i reservationen. Möjligen skulle jag vilja tillägga att för vårt partis vidkommande kom vårt definitiva ställningstagande till stånd när regeringen för några år sedan med missbruk av sin utnämningssmakt tillintetgjorde länsstyrelsereformen så till vida som den tillsåg att rätttroga socialdemokrater placerades i majoritet i länsstyrelserna även i borgerliga län. I Sovjetunionen finns det frimärken och brevmärken på vilka det står "All makt åt sovjeterna", dvs. åt partiet. Jag vill inte föreslå liknande brevmärken här – och jag vill för övrigt inte göra någon som helst jämförelse. Till skillnad från exempelvis justitieministern är jag mycket noga med uttalanden i sådana frågor. Men jag vill ändå säga att det inte vore obefogat om det socialdemokratiska partiet utfärdade brev- eller frimärken där det stod: All makt åt kanslihuset.

Genom att detta blivit en följetong med olika kapitel har saken sedan också fått en annan aspekt. Riksdagens beslut från 1972 har icke följts av regeringen. Den har satt sig över detta, och den har gjort det med en öppen och cynisk motivering som herr Molin erinrade om. Att regeringen på detta vis sätter sig över riksdagens beslut förefaller särskilt egendomligt när vi står i begrepp att anta en grundlag som, även bokstavligt talat, skall förlägga all makt till riksdagens gemak. Den administrativa och verkställande makten skall självfallet icke ligga där, men man kan ju inte gärna göra gällande att ett principbeslut i en så viktig fråga som den som gäller länsbyråkrati eller länsdemokrati hör till den administrativa eller verkställande makten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Först det historiska. Med stor glädje har de tre föregående talarna återvänt till en marsdag 1972, då en reservation från deras håll bifölls i kammaren. Däremot har de lyckats tränga bort ur sitt minne två andra beslut – i varje fall har de inte berättat för kammaren om dem. Det ena fattades på hösten 1972. Ärendet finns beskrivet i konstitutionsutskottets betänkande. Låt mig helt kort erinra om att det förelåg en centerpartimotion, undertecknad av herr Fäldin m. fl., vari det yrkades att riksdagen vid behandlingen av propositionen om hushållning med mark och vatten och regional utveckling skulle uttala att den regionala utvecklingsplaneringen skulle handhas av ett länskommunalt organ och därför hemställa att Kungl. Maj:t i detta syfte snarast

möjligt skulle lägga fram förslag till en länsdemokratireform som skulle göra detta möjligt. Utskottet avstyrkte denna motion. Nu är att märka att kammaren inte biföll den reservation som stödde motionens krav, utan att den biföll utskottets hemställan.

Av ännu större intresse är det beslut som riksdagen fattade i april månad 1973. Under dechargearbetet hade man från borgerligt håll inom utskottet tagit upp frågan om regeringens behandling av riksdagens länsdemokratiuttalande. Det är bekant att det beslut riksdagen fattade översändes till länsberedningen av statsrådet Lundkvist — det framgår klart och tydligt av statsrådsprotokollet för den 5 maj 1972. Nu ansåg de borgerliga i utskottet att statsrådet skulle ha utfärdat nya direktiv till utredningen, så att den endast skulle ha sysselsatt sig med det länsdemokratiska alternativet. Reservationsvis förde de fram denna tanke, och de ville rikta en anmärkning mot statsrådet Lundkvist. Kärnan i reservationen var att riksdagen skulle ge till känna att regeringen inte efterkommit riksdagens beslut; man skulle samtidigt understryka det principiellt betydelsefulla i att regeringen i en demokratisk och parlamentarisk stat alltid söker handla så att folkrepresentationens önskemål förverkligas. Majoriteten i utskottet kunde inte tillstyrka detta yrkande. Det ansågs att regeringen hade vidtagit de åtgärder som man kunde begära med utgångspunkt i riksdagens beslut.

Vad hände då i kammaren? Skulle man döma av de anföranden som nyss har hållits skulle man kunna tro att reservationen hade bifallits, men i själva verket beslöt kammaren med 147 röster mot 130 att bifalla utskottets hemställan. Man talar här om att regeringen brister i respekt för riksdagen, men skall då regeringen se bort från de två beslut som riksdagen har fattat och endast ta hänsyn till det första beslutet? Det betyder att herrarna väger besluten mot varandra. De beslut som herrarna tycker är gynnsamma och riktiga räknar ni med, andra skjuter ni åt sidan. Grundlagen tillåter inte någon sådan vägning av besluten, utan här gäller det ena riksdagsbeslutet i lika hög grad som det andra.

Men det finns också anledning att ett ögonblick stanna inför den utredningsteknik som man vill tillämpa. Atminstone har herr Molin och jag fört långa diskussioner här i kammaren om detta. Det är inte min mening att på nytt ta upp en stor diskussion därom, men hur tänker ni er egentligen att en regering skall handla? Efter beslutet i mars 1972 skulle man enligt herrarnas uppfattning tydligen från regeringens sida ha utfärdat nya direktiv. Sedan fattade riksdagen ett beslut i december, som stred mot marsbeslutet. Skulle det leda till att man på nytt hade ändrat direktiven? Därefter kom riksdagens beslut i anledning av konstitutionsutskottets dechargebetänkande i april 1973. Det innebar en bekräftelse av höstbeslutet 1972, och man hade alltså inte behövt ändra direktiven. Tydligen skall vissa beslut inte räknas, men det måste ändå vara fel.

Framför allt innebär emellertid de tankegångar som nu har utvecklats att en regering inte kan få pröva olika alternativ i en offentlig utredning. Det begärs här inte tilläggsdirektiv utan en minskning av det område som utredningen får arbeta på. Det får till konsekvens, såvitt jag förstår, att en minoritetsregering aldrig kan låta en offentlig utredning arbeta med problem som regeringen vill ha belysta. Den får då söka sig andra vägar.

Man kan konstatera att det leder till att det svenska utredningsväsendet urholkas. Man får inte de möjligheter till offentliga utredningar som man eljest skulle ha.

Så sent som i förra veckan avgav konstitutionsutskottet ett enhälligt betänkande, där vi utvecklade betydelsen av parlamentariska utredningar. Men hur skall parlamentariska utredningar kunna arbeta om riksdagen ständigt kan gå in och förändra direktiven och regeringen inte får pröva frågorna i en sådan utredning? Jag skall inte närmare utveckla denna principiella synpunkt, eftersom jag hade tillfälle att göra det i våras. Då försökte jag slå vakt om arvet från Karl Staaff på denna punkt. Jag hade hoppats att åtminstone herr Björn Molin skulle stödja mig, men tydligen står jag fortfarande ensam i försöken att slå vakt om arvet från Karl Staaff på den punkten.

Det finns ytterligare en synpunkt som jag här vill föra in. När man läser den reservation som finns fogad till konstitutionsutskottets betänkande kan man konstatera att reservanterna har gjort detta till något av en dechargegranskning. Det är fel att två gånger om året åstadkomma en dechargegranskning. Tydligen resonerar man som så: "Lyckades det inte på våren, får vi väl se om vi har bättre lycka på hösten", men det strider mot hela den syn som bär upp dechargearbetet. I betänkandet finns nämligen införd en kritik mot handläggningen av ärendet.

Man talar nu om att det finns två alternativ: ett länsdemokratiskt alternativ och ett som man kallar ett länsbyråkratiskt alternativ. Enligt min mening är detta fel. Det finns en rad alternativ till lösningar på detta område, och de skall prövas av utredningen. När utredningen kommer med sitt betänkande får vi tillfälle att närmare diskutera detta.

Jag förstår att det kan vara lockande att gripa till ordet länsbyråkratisk i detta sammanhang. Nog tyckte jag att det skorrade litet illa när åtminstone herr Hernelius uttalade detta ord.

Vad är det som har hänt på detta område? Herr Fiskesjö beskrev det så, att nya uppgifter har lagts på länen. Samtidigt är det allom bekant att man har fått en s. k. lekmanstyrelse inom länen. Det har betytt, såsom herrar Fiskesjö och Molin med all rätt framhöll, att olika uppgifter har flyttats ut till länen.

Nu försökte herr Hernelius finna olika inskriptioner på frimärken som kunde vara lämpliga för socialdemokrater. Han stannade till slut inför inskriptionen "All makt åt kanslihuset". Då frågar jag: Vem har rätt — herr Hernelius eller herrar Fiskesjö och Molin? Reservanterna har tydligen inte samma läsart här. I själva verket har befogenheter flyttats ut till länen; över huvud taget har en betydande decentralisationsprocess ägt rum. På den punkten ger jag herrar Fiskesjö och Molin rätt gentemot herr Hernelius.

Herr Fiskesjö väntar sig inte mycket av länsberedningen. Ja, nog har även centerpartiet sina företrädare där, och egentligen är det väl ledsamt för dem att höra att herr Fiskesjö väntar sig så litet av dem. Men siktar man till att länsberedningen skall inleda en revolution i Sverige, är det klart att man blir besviken. Det är naturligtvis riktigt att länsberedningen inte siktar till att åstadkomma någon revolution, men i varje fall väntade jag mig att herr Allan Hernelius skulle betrakta detta som bra. Jag har

svårt att uppfatta herr Hernelius såsom revolutionär och intresserad av att göra länsparlamenten till några revolutionära organ i Sverige.

Man talar om att Landstingsförbundet har tillsatt en utredning. Detta är riktigt, och i och för sig tycker jag det är ganska naturligt att man har gjort det, eftersom frågan om vidgad länsdemokrati för landstingen är en stor fråga. Då vill man åstadkomma den beredskap inom Landstingsförbundet som det innebär att man har en utredning på området. Man har här utvecklat en stor entusiasm för det länsdemokratiska alternativet. I min hand har jag en undersökning, som har utförts vid statsvetenskapliga institutionen i Lund. För den svarar pol. mag. Bo Hagström, och den är en del av ett forskningsprojekt om den sakliga regionala förvaltningen. Här redovisas vissa preliminära resultat från en enkätundersökning.

Vad säger då ledamöterna i länsstyrelserna om det länsdemokratiska alternativet? Ja, 33 procent av ledamöterna är positiva till detta, medan 65 procent är negativa och 2 procent är tveksamma. Här finns en klar partipolitisk uppdelning. Av socialdemokraterna är 83 procent negativa till förslaget, men ännu fler negativa finns i gruppen icke partiengagerade ledamöter, 91 procent. Det finns en stor majoritet bland centerpartisterna för detta alternativ, inte mindre än 91 procent. Motsvarande siffra för folkpartisterna är 64 procent. Men inom moderata samlingspartiet är 64 procent av ledamöterna negativt inställda till förslaget. Man kan också konstatera att av de regeringsutsedda borgerliga ledamöterna ställer sig 69 procent negativa till förslaget. Detta är nu inte ämbetsmän eller tjänstemän utan det är förtroendemän som sitter i länsstyrelserna. Går man ut och frågar dem tror jag man skall finna att ingen av dem anser sig vara någon länsbyråkrat. De som påstår detta kan ju fråga sina partivänner som sitter där.

Det är egentligen beklagligt att man på detta stadium vill låsa fast sig i ståndpunkterna och går ut så hårt med länsdemokratialternativet. Det borde finnas förutsättningar för en samlande lösning på detta område. Det kan inte vara lyckligt att det fattas beslut med små majoriteter i den ena eller andra riktningen. När vi diskuterade grundlagsfrågorna var vi till en början starkt oeniga i många frågor. I vissa fall fortlevde denna oenighet, och det var egentligen i de frågor där vi från början hade låst oss för hårt. I en rad frågor kunde vi resonera oss fram till eniga och samlande lösningar. Borde inte detta vara möjligt även på detta område? Men man hindrar denna möjlighet genom att man låser fast sig i sina positioner. Borde man inte kunna vänta med sitt ställningstagande ytterligare några månader fram till hösten nästa år och då ta ståndpunkt på grundval av det material som utredningen för fram?

Till grund för utskottsbetänkandet ligger en centerpartimotion. Det finns mycket i denna motion som jag tror kan vinna allmän anslutning. För min egen del kan jag instämma i mycket av vad som står i denna motion. Framför allt delar jag uppfattningen att befogenheter bör flyttas till primärkommuner och landsting. Primärkommunerna bör kunna spela en mycket stor roll. De har fått ökade befogenheter; ytterligare uppgifter kan flyttas till dem. Inte minst gäller detta samhällsplaneringen. Så långt det är möjligt bör planeringsfunktionen ligga på primärkommunerna.

När vi diskuterade grundlagsfrågorna i våras hade jag anledning betona

att landstingen bör bevaras och att de bör få ytterligare uppgifter. Jag vill upprepa detta i dag: Det finns flera uppgifter som med fördel kan lämnas över till landstingen. Vilka de skulle vara kan man inte definitivt ta ställning till förrän man har studerat utredningen och följt diskussionen i anslutning till den. Det är särskilt svårt att avgöra hur mycket av samhällsplaneringen som skall beslutas lokalt, regionalt och på riksplanet. Man kan här tänka sig olika alternativ med utgångspunkt i att dessa funktioner så långt det är möjligt bör vila på primärkommunerna.

Det finns emellertid en tanke i detta sammanhang som jag har svårt att godta, nämligen den att landstingen skall bli något av överordnade myndigheter i förhållande till primärkommunerna. Primärkommunerna bör — annorlunda uttryckt — inte underordnas landstingen. Primärkommuner och landsting bör liksom hittills kunna arbeta som kommuner jämställda med varandra.

Nu får vi om några månader länsberedningens principbetänkande. Det bör kunna ligga till grund för den fortsatta debatten. Detta har varit utgångspunkten för utskottsmajoritetens ställningstagande, och därmed, herr talman, yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är ingen nyhet att Hilding Johansson i Trollhättan radar upp alla möjliga svårigheter i länsdemokratins väg. Det är vi vana vid — det har han gjort i varje debatt som vi haft i denna fråga här i kammaren. Han har därvid haft stöd av företrädare för regeringen, framför allt av Svante Lundkvist.

Man säger att det man vill ta ställning till är resultatet av en förutsättningslös utredning. I själva verket lyser det igenom alla inlägg som görs från ledande socialdemokratiska politiker en allmän negativism till en utbyggnad av länsdemokratien.

Nu finns det emellertid andra socialdemokrater — utanför den här kammaren — som har en annan uppfattning. Jag kan nämna den framstående landstingspolitikern Kurt Ward som klart gett sin anslutning till en vidgad länsdemokrati.

När vi fick ett skifte på ministerposten i det departement som skall handlägga dessa frågor knöt jag personligen vissa förhoppningar till detta skifte. Uttalanden som gjorts av den nye kommunministern, Hans Gustafsson, om den kommunala och regionala demokratin tycker jag inger vissa förhoppningar, och jag hoppas att det skall bli en ändring i den officiella socialdemokratiska attityden i denna fråga.

Den motion vi nu behandlar väcktes långt innan vi hade dechargedebatten i våras. Att behandlingen av motionen har skjutits till hösten är en sak för majoriteten.

Om man går ut och frågar dem som sitter i länsstyrelserna om deras inställning till länsdemokratien, så får man med rätt stor säkerhet det svar som Hilding Johansson redovisade, helt enkelt av det skälet att majoriteten i länsstyrelserna utgörs av partitrogna socialdemokrater som ängsligt följer regeringens linje.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det samförstånd herr Johansson i Trollhättan efterlyste har inte direkt främjats av handläggningen av detta ärende eller av uttalanden av statsrådet Lundkvist.

I övrigt vill jag säga att herr Johansson har obetingat rätt på en punkt – jag är ingen revolutionär. Det revolutionära arbetet lämnar jag åt de personer som känner sig bättre lämpade härför än jag. Deras antal och betydelse förstoras som bäst i åtskilliga av våra massmedia. Men det är, herr talman, ett annat kapitel. Jag kan dock knappast finna att det är ett uttryck för revolutionär anda att påyrka mer länsdemokrati och mindre länsbyråkrati.

Herr Johansson i Trollhättan hade svårt att förstå min liknelse om kanslihuset. Jag skall uttrycka mig litet tydligare. När regeringen med användande av utnämningmakten tillser att den får majoritet även i borgerligt styrda länsstyrelser med den mer eller mindre öppet uttalade motiveringen att det skall råda samförstånd mellan regeringens politik och länsstyrelsernas, innebär det att makten förläggs i kanslihuset. Detta motiverar texten på brevmärkena, herr Johansson.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Det står inte bara 2–1 till förmån för konstitutionsutskottsmajoriteten i denna fråga, utan det beslut som riksdagen fattade i april i år innebär även att riksdagens majoritet har godkänt regeringens handläggning 1972 med anledning av det beslut riksdagen då fattade.

Beträffande det revolutionära vill jag säga att det närmast var herr Fiskesjö som ledde mig in på den tankegången. Han förklarade nämligen att han inte väntade sig något mer revolutionärt från utredningen. Då trodde jag i min enfald att herr Hernelius med tillfredsställelse skulle hälsa att det inte kom några revolutionära yttringar från utredningen.

Vad gäller utnämningen av ledamöter i länsstyrelsen innebär väl herr Hernelius' ståndpunkt, att den regering som gör dessa utnämningar skall pröva den politiska hemvisten hos de ledamöter som kommer från de olika intresseorganisationerna.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag skall kort söka motivera bakgrunden till vpk:s ställningstagande i denna fråga.

Mot reservanternas linje talar enligt vår mening två viktiga skäl. Först och främst är hela den frågeställning som reservanterna här målar upp en historisk frågeställning. Vi har sedan åtta år en fungerande länsplanering på länsstyrelserna. Man kan nu rimligtvis inte börja diskutera att flytta över den på en helt annan myndighet, vars framtid är i högsta grad osäker. Det är väl ändå uppenbart att man i den diskussion som inom kort, när länsberedningen är färdig med sitt arbete, kommer att utbryta om dessa frågor inte torde diskutera på det sättet att man ställer landsting mot länsstyrelse. Man kommer att diskutera hur vi skall få en helhetsförvaltning, en framtida integrerad länsförvaltning. Det är den enda vettiga och realistiska möjligheten att komma över denna dualism, denna tvehövdade hydra, som länsförvaltningen nu utgör. I det perspekti-

vet är det meningslöst att blåsa upp den gamla motsättningen mellan landsting och länsstyrelse.

Ännu viktigare är emellertid de rent praktiska administrativa och arbetsorganisatoriska skälen. Jag för min del tycker att reservanterna företräder en viss grad av lättsinne och oansvarighet samt en tendens till skrivbordskonstruktion, som är orealistisk och dessutom farlig för det samhälleliga planeringsarbetet. Vi vet ändå hur situationen har varit på detta område. Vi vet att statsmakterna 1964/65 hade kommit till den ståndpunkten att de samhälleliga planeringsproblemen och samhällsutvecklingen ställde så starka krav på en mer beslutsam och systematisk administration av dessa frågor, att man var tvungen att bygga upp en apparat på det regionala planet för att ta hand om problemen.

Då lade man den apparaten på länsstyrelserna. Man började bygga upp den. Det krävde åtskillig möda. Det tog flera år, innan den kunde börja arbeta. Vi vet att när man bygger upp en förvaltning eller kraftigt ändrar dess förutsättningar, då tar det alltid relativt lång tid dels innan kompetensgränserna blir helt klara, dels innan riktlinjerna för arbetet har kommit fram och blivit accepterade på alla håll och dels innan över huvud taget administrativa och kontorsmässiga rutiner har hunnit utvecklas. För all förvaltning tar det vissa år innan den fullt kan spela ut sin effektivitet, innan den fått den grad av rutin som är nödvändig för att apparaten skall kunna fylla sin uppgift.

Vi hade alltså en helt ny förvaltning, uppbyggd efter den 1 juli 1965, och det tog tid innan den kunde börja fungera och ta i de här frågorna på allvar. Sedan fick vi 1970 och 1971 av åtskilliga andra tvingande skäl en omfattande omvälvning inom länsförvaltningen, en omjustering av många ting inom länsstyrelserna, en omfördelning av kompetenser osv. Och det tog tid. Det tog ett par år, innan alla nya tjänster var tillsatta, innan de nya kompetensgränserna var klart uppdragna, innan nya arbetsrutiner hade kunnat börja utvecklas och innan kontorspersonalen, som ju också i stor utsträckning flyttades om, kunde börja fungera fullt effektivt.

Vi har alltså på de senaste åtta åren, trots det väldiga trycket och behovet av starka planeringsinsatser på den samhälleliga sidan, haft två djupgående administrativa reformer, som i och för sig har varit nödvändiga men som naturligtvis har inneburit störningar för planeringsarbetet i så måtto att det krävdes ett par år i samband med reformerna innan förvaltningen kunde börja arbeta med full effektivitet.

I detta läge och med de ständigt ökande krav på planeringsinsatser som samhällsutvecklingen ställer, vill alltså reservanterna och de borgerliga partierna företräda den linjen att nu skall man göra ytterligare en stor reform och flytta över hela denna apparat, som nyss har börjat arbeta med full effektivitet, på en helt annan myndighet och ställa den inför helt andra administrativa problem. Det innebär att den skulle stå under överhöghet av helt andra instanser än den gör nu. Och vem vet om landstingen är beredda att acceptera den typ av kompetensfördelning och organisation som har utvecklats inom länsstyrelserna på det här området? De kanske vill ha en helt annan ordning. Och hur blir det för kontorspersonalen, som skall infogas i ett helt nytt löne-, avtals- och rättssystem?

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Vidgad
länsdemokrati*

Var och en som tänker litet praktiskt förstår att detta är fullständigt orimligt. Detta är det säkraste sättet att förlama planeringsarbetet på det regionala planet och åstadkomma en fördröjning av insatser som i dag är angelägna och som absolut skulle kraftigt förlora på att de blev fördröjda.

Sedan vill jag säga i anslutning till den enligt min mening konstlade diskussionen om länsbyråkrati kontra länsdemokrati, att hela det sättet att lägga upp diskussionen bygger på en drömbild om hur landstingen fungerar. Jag kan ju nu kalla mig länsbyråkrat, men jag vill säga att om jag skulle flytta över till landstinget så skulle jag vara precis densamme och fungera ungefär på samma sätt där som jag gör på länsstyrelsen. Flyttningen skulle inte på något sätt innebära att mina byråkratiska befogenheter skulle kringskäras. Landstingen karakteriseras nämligen inte av någon sådan där drömd demokratisk arbetsform. Vi vet alla att landstingsmötena pågår under några få dagar på året. I övrigt är det förvaltningsutskottet och landstingsbyråkratin – för där finns ju också en omfattande byråkrati – som sköter spelet. Och det fungerar ingalunda mera demokratiskt än vad det gör på länsstyrelserna. Snarare skulle jag vilja påstå att den offentliga insynen och den offentliga bevakningen har större förutsättningar att göra sig gällande i en statlig länsförvaltning, eftersom offentlighetsprincipen dock traditionellt är mera konsekvent genomförd där.

Vad vi menar är att man måste ha bort hela denna historiska frågeställning. Man måste ha bort hela denna konstlade diskussion om länsbyråkrati och länsdemokrati, som utgår ifrån en syn som icke svarar mot verkligheten. Vi anser att man skall låta länsberedningen bli färdig och se vad den kommer med. Utifrån detta måste man föra den kamp för en demokratisering av den regionala förvaltningen som självklart alla progressiva krafter önskar skall föras och ge resultat. Man skall då ta upp frågan om någon form av framtida integrering mellan landstingsförvaltning och länsstyrelseförvaltning. Därvid kan det naturligtvis också bli tal om att ta ställning till den principiellt och konstitutionellt oerhört viktiga frågan huruvida denna framtida regionala förvaltning skall vara statlig eller kommunal. Mig personligen skulle det göra detsamma om jag sitter på en landstingskommunal eller på en statlig förvaltning. Men ur rent administrativ synpunkt skall man ha klart för sig att en landstingskommunal förvaltning på det regionala planet är möjlig först om man dessförinnan har byggt upp ett någorlunda genomtänkt och fungerande system för centrala statliga rambeslut, därför att lämnar vi dessa regionala förvaltningar åt sig själva kommer resultatet att bli en fullständigt oorganiserad och federalistisk huggsexa mellan länen, och något sådant kommer att vara en katastrof för administration och planering i det här landet. Däremot förutsätter en väl fungerande landstingskommunal förvaltning att den centrala statsmakten har ett system för att fatta rambeslut i alla väsentliga ekonomiska och planeringspolitiska frågor, rambeslut inom vilka sedan den regionala förvaltningen får sin frihet att disponera. Ett sådant system har visserligen börjat byggas upp genom exempelvis arbetet med KERP och på grundval av de tankegångar som ligger bakom detta arbete. Men det är långt ifrån färdigt och det kommer att ta åtskilliga år innan det blir färdigt; och innan det är färdigt är det

fullständigt meningslöst och administrativt vansinnigt att tänka sig att lägga samhällsplaneringen eller den regionala planeringen över huvud på landstingen.

På den kommunistiska sidan är vi inte benägna att diskutera denna fråga i form av drömbilder och illusioner om vad landstingen är. Vi vill i stället diskutera inte så mycket planeringens form som, desto mer, det politiska innehållet. Det är för oss den centrala frågan. För dagen anser vi det vara helt meningslöst att föra in de nuvarande landstingen som ett alternativ till den samhällsplaneringsorganisation som finns. Realismen kräver enligt vår mening att man denna gång röstar med utskottet.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Kommunisterna brukar ju vara flitiga när det gäller att verbalt kritisera centralisering och byråkratisering. När det gäller att följa upp detta ordflöde med konkreta beslut är man inte lika ivrig. Det var med stor förvåning jag lyssnade till herr Jörn Svenssons inlägg här. Han talade i stort sett som en djupt konservativ ämbetsman.

Vidare har tydligen utvecklingen gått snabbt inom det kommunistiska partiet. Förra gången vi beslutade i denna fråga lade kommunisterna ned sina röster och bidrog därmed till det positiva beslut som riksdagen fattade. Det beslut man då medverkade till är alltså nu, ett år senare, enligt kommunisternas uppfattning ett utslag av högsta lättsinne, det är en skrivbordsprodukt, ogenomtänkt, meningslöst osv.

Den lovsång till den statliga byråkratin som herr Svensson exekverade föranleder mig fråga honom om han anser att det fortfarande finns några skäl för att behålla våra kommuner. Det förefaller mig som om de argument som herr Svensson här använde för att framhålla värdet av byråkratiska beslut på länsplanet också skulle kunna användas för besluten på det primärkommunala planet. Är det alltså en fråga topp till två genombyråkratiserad stat som är det kommunistiska idealet?

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fiskesjö har tydligen inte alls förstått frågan, och det är kanske inte så märkvärdigt. Jag har ju över huvud taget inte tagit upp frågan om den primärkommunala självstyrelsen. Jag har inte på något sätt gjort gällande att den skulle få stå tillbaka för den statliga förvaltningen. Jag har inte alls diskuterat i de termerna. Vad jag har försökt säga är att skall man diskutera om konservativa förvaltningar i det här landet så är landstingsbyråkrati och landstingsförvaltning precis lika konservativa till sitt innehåll som länsstyrelseförvaltningen är.

Det är meningslöst att försöka blåsa upp denna fråga till en konstlad strid mellan landstingsbyråkrati och länsstyrelsebyråkrati. Vad man bör inrikta sig på är att i den framtida integrerade länsförvaltningen bryta det byråkratiska momentet och införa ett verkligt demokratiskt moment, ett folkstyrelsemoment. Men det gör man inte genom att sätta upp den nuvarande landstingsbyråkratin mot den nuvarande länsstyrelsebyråkratin. Det är helt meningslöst att sätta upp den ena konservativa byråkratin mot den andra. Dessutom är det, som jag sade, praktiskt fullständigt vansinnigt eftersom det skulle utbryta ett kaos i samhällsplaneringen och

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Vidgad
länsdemokrati*

administrationen i vårt land, om man nu skulle få ytterligare en stor omställning av alla tjänster och alla förvaltningsrutiner, så som herr Fiskesjö förespråkar. Jag kan inte förstå hur någon praktiskt tänkande människa kan göra sig till talesman för ett administrativt och kontorsmässigt så illa genomtänkt förslag.

Herr FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till Jörn Svensson säga att skillnaden mellan det länsbyråkratiska och det länsdemokratiska systemet dock är att över den byråkrati som alltid måste finnas, även i ett länsdemokratiskt system, står ett folkvalt organ som är öppet för kritik och för ansvarsutkrävande i vanlig demokratisk ordning. Vad som brister i det nuvarande systemet är ju att det inte finns något medborgarvalt organ som har det övergripande ansvaret för länets förvaltning.

Jörn Svensson tycker tydligen att det är bra som det är. Vidare tycks han mena att det förhållandet att byråkratin en gång väl har bitit sig fast skulle skapa stora svårigheter att bryta med det nuvarande systemet. Det skulle krävas löneplansrevisioner och andra sådana märkliga åtgärder. Förändringar i demokratisk riktning är således enligt de kommunistiska tankegångarna omöjliga.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Fiskesjö, orsaken till vårt ställningstagande är helt enkelt att vi inte som ni vill ha en skenreform utan en verkligt demokratisk reform. Därför satsar vi på den långsiktiga diskussion som kommer efter det att länsberedningen har lagt fram sitt betänkande. Vi anser inte att det är någon reform att flytta en del av administrationen från den ena huvudmannen till den andra, när vi vet att det går till på ungefär samma sätt inom de båda institutionerna.

Herr Fiskesjö gör stor affär av att det på landstingssidan finns ett folkvalt organ. Ja, det är i och för sig bra, och det vore naturligtvis värdefullt om i den framtida länsförvaltningen detta folkvalda organ på något sätt kunde integreras och få en framträdande plats. Men vi vet ju att inom de nuvarande landstingen är landstingsförsamlingens inflytande en högst formell historia. I praktiken går det till så — om ingen annan vågar säga det i kammaren, skall jag göra det — att landstingsmännen samlas några dagar varje år och diskuterar åtgärder som förvaltningsutskottet vidtagit. Sedan de åkt hem sköter förvaltningsutskottet och byråkratin det mesta efter sitt huvud. Om vi skulle få en verkligt demokratisk reform genom att samhällsplaneringen flyttas över till landstingen kräver det, som var och en förstår, landsting av en helt annan typ, med ett helt annat funktionssätt och en helt annan uppbyggnad. En sådan reform är, som alla förstår, inte gjord i en handvändning utan kräver planering och utredning. Det är något som får diskuteras grundligt när länsberedningen lagt fram sitt betänkande.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Det är rätt sällan man hör så renodlat konservativa argument som de som här framfördes av den kommunistiske ledamoten

Jörn Svensson. Han motiverar sin reträtt från det länsdemokratiska alternativet med att vi har en planeringsbyråkrati inom den statliga länsförvaltningen och att det minsann inte är så lätt att bryta upp den. Det har utvecklats planeringsenheter och ändrade kontorsrutiner som skulle vara ett bekymmer i samband med en länsdemokratisk reform. Inte var det mycket av revolutionär polityr över det framträdandet.

Jag tror att det här visar en principiellt mera betydelsefull sak, nämligen att regeringen genom att vägra att följa riksdagens beslut faktiskt hindrar en länsdemokratisk reform. Vad herr Svensson i Malmö – som själv arbetar på det här området – visar är ju att den länsbyråkratiska planeringsinstitutionen håller på att växa in i samhället, och ju längre man fördröjer en länsdemokratisk reform, desto svårare blir det i praktiken att åstadkomma en sådan. Det tycker jag var det intressantaste med herr Svenssons inlägg.

Så kom den socialdemokratiska företrädaren här i debatten, herr Johansson i Trollhättan, med ett antal bortförklaringar av varför regeringen inte behövde följa riksdagens beslut. Han började med att tala om små majoriteter – det var så liten majoritet, att regeringen därför inte behövde bry sig om riksdagens beslut. Nu fattar ju riksdagen en massa beslut med en majoritet av mindre än tio röster, och jag hoppas att herr Johansson i Trollhättan inte menar att de besluten fördenskull inte skall genomföras. Men det där var väl inte så allvarligt menat.

Bortförklaring nr 2 var att riksdagens beslut om länsberedningen i mars 1972 inte skall genomföras därför att riksdagen har fattat andra beslut på andra områden. Alltså behöver regeringen inte bry sig om just det här beslutet från mars 1972.

Sedan hade herr Johansson i Trollhättan ytterligare något argument som var hämtat från en vetenskaplig undersökning av vilken inställning ledamöterna i länsstyrelsen hade. De var inte särskilt förtjusta i länsdemokratin. Det tror jag säkert är riktigt. De ledamöter som var särskilt litet förtjusta i länsdemokratin var de socialdemokratiska. Det tror jag också är riktigt. Det är ett slags vetenskapligt bevis för vad vi har upplevt i kammaren under de senaste två åren.

Till sist, herr talman: Från socialdemokratiskt håll åberopas ibland den gamle liberale ledaren Karl Staaff. Jag tror att det är särskilt svårt att åberopa honom här. Vad han kämpade för var folkrepresentationens suveränitet. Var det någonting som han i sin kamp för parlamentarismen hade respekt för, så var det folkrepresentationen. Man kan ha respekt för mycket, och för det svenska utredningsväsendet finns det goda skäl att ha det, men jag tror att skall man åberopa Karl Staaff är det just som ett exempel på respekt för folkrepresentationen. Om vi skall konstruera frimärken med motiv från kammarens talarstol och ha Karl Staaff med på ett sådant, så borde nog texten bli: "All makt åt riksdagen!"

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Herr Molin talade om mina bortförklaringar av riksdagsbeslutet 1972. Men herr Molin och herr Fiskesjö har inte ett ögonblick stannat vid två andra riksdagsbeslut. Fortfarande är de bortträngda ur herrarnas minne, trots påminnelser här.

Nu nämnde herr Molin tre saker som min bortförklaring skulle bestå i. Han menade att jag hade hävdad, att på grund av att det var små majoriteter skulle man inte tillmäta beslutet någon betydelse. Vad jag sade var detta, att det är olyckligt om kammaren fattar sitt definitiva beslut i detta ärende med liten övervikt. Det är någonting helt annat. Nog kan väl herr Molin hålla med mig om att det inte är bra, om man genomför en stor reform på detta område med kanske en eller två rösters majoritet.

Den andra bortförklaringen var enligt herr Molins mening att jag hade hänvisat till riksdagsuttalanden på andra områden. Detta är direkt fel. Beslutet på hösten 1972 gällde samma sak. I en motion begärdes att man skulle uttala sig för att planeringen i fortsättningen skulle bygga på det länsdemokratiska alternativet. Detta avvisades av riksdagen. I april 1973 behandlades regeringens beslut med anledning av riksdagens ställningstagande under våren 1972. Det är samma område. Fortfarande talar herr Molin om att regeringen vägrar att följa riksdagens beslut. Herr Fiskesjö är på samma linje. Herrarna ser alldeles bort ifrån vilket beslut riksdagen fattade i april 1973. Herrarna resonerar som om herrarna hade segrat i den votering som då ägde rum. Detta stämmer inte med riksdagens protokoll, vilket var och en kan övertyga sig om.

Det tredje som herr Molin uppfattade som en bortförklaring var att jag hänvisade till den utredning som hade utförts av Bo Hagström. Självfallet åberopar jag inte detta som ett skäl för vare sig det ena eller det andra ställningstagandet. Det enda jag ville visa var att det finns personer med egen erfarenhet av arbetet i länsstyrelsen som har en annan uppfattning än den som herrarna Molin och Fiskesjö så entusiastiskt kämpar för här i kammaren.

Det gäller nu inte bara socialdemokrater, utan som framgick av min framställning gäller detta i ännu högre grad dem som utredaren här karakteriserar som icke partiengagerade ledamöter. Kanske är det dem som herr Hernelius betecknar som socialdemokrater. Men det är ingalunda fallet. Åtminstone i den länsstyrelse som jag känner väl till finns det bland dessa ledamöter sådana som i varje fall icke är socialdemokrater. Vilket annat parti de i övrigt tillhör har jag inte forskat i och vill heller inte undersöka.

Det fjärde som herr Molin tog upp gäller mitt åberopande av Karl Staaff. Får jag börja med att instämma med herr Molin i att all makt skall ligga hos riksdagen. På den punkten behöver vi inte ha delade meningar. Men herr Molin kanske ändå erinrar sig att jag i våras citerade vad Karl Staaff hade skrivit i sin bok *Det demokratiska statsskicket*. Eftersom det verkade som om herr Molin inte tagit något starkare intryck av Karl Staaffs uttalande skall jag tillåta mig, att ännu en gång föra in Karl Staaff till vägledning för folkpartiet i den tid där det nu befinner sig:

”Det faller av sig självt på grund av den allmänna överensstämmelsen mellan en parlamentarisk regering och en representationsmajoritet, att den förra i de allra flesta fall skall finna sig både kunna och böra bringa till utförande de skrivelsevis uttalade önskemålen. Men det är en alldeles oriktig uppfattning av parlamentarismens väsen, då man säger, att när en representation har uttalat det eller det så är det klart att en parlamenta-

risk regering är pliktig att ställa sig detta till efterrättelse.”

Får jag bara tillägga en sak. Det ter sig för mig helt naturligt att man nu låter länsberedningen fullfölja sitt arbete och att man på grundval av dess principbetänkande tar en stor diskussion där vi försöker nå fram till lösningar av denna besvärliga fråga. Det centrala för mig är att finna en lösning av frågan vilka planeringsfunktioner som skall ligga lokalt, regionalt och centralt. Man löser inte denna svåra fråga genom en rad deklamationer. Här är man tvungen att gå in och undersöka vad som är möjligt för kommunerna att klara i fråga om samhällsplaneringen, vad som ändå måste vara en övergripande planering där riksdagen i sista hand beslutar och vad som mellan detta kan bli en regional planering. I den gemensamma decentraliseringens namn skulle jag önska att så mycket som möjligt kunde ligga hos primärkommunerna och att det också vore möjligt att ge planeringsfunktioner åt regionala organ.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag skall kort kommentera den kostliga bild som har uppstått genom att herr Fiskesjö och herr Molin försöker ställa sig till vänster om vänsterpartiet kommunisterna.

Hur har det varit i verkligheten med vår ståndpunkt i de här frågorna? Vi har traditionellt i vårt parti haft en stor sympati för vad som har kallats för landstingslinjen. Vi har haft det ända till de allra senaste åren – naturligtvis av det skälet att vi rent principiellt såg det som mera sympatiskt att man hade förvaltningsuppgifter liggande på ett organ där det ändå fanns en representativ och vald instans. Men så kom den tid när de regionala förvaltningarna både på den statliga och på den landstingskommunal sidan verkligen började konkret intressera sig för och arbeta med regionala planeringsproblem, och då kom det fram den ena produkten efter den andra i form av planer och idéer från den landstingskommunal sidan. Vi fick de särskilda utredningsinstitut som bl. a. i Skåne arbetade för landstingen och vi fick Stockholms regionplan.

Vad såg vi då i dessa produkter från landstingen? Jo, vi såg produkter som var präglade av en minst lika reaktionär och minst lika centralistisk ideologi och filosofi som den för vilken vi så ofta kritiserat den centrala statsmakten i dess region- och planeringspolitik. Vi såg naturligtvis också att det inte gick att hoppas att landstingen i nuvarande form skulle bli mera progressiva – snarare var det tvärtom.

Och där tycker jag det är märkligt att herrarna som företrädare landstingslinjen i dag är så angelägna om att täcka upp den centralistiska och konservativa filosofi som så markant kom till uttryck bl. a. i Stockholms regionplan. Det är *ni* som är konservativa och centralistiska.

Det är också *ni* som är konservativa i så måtto att *ni* bara vill diskutera denna frågeställning utifrån vilka av de två byråkratierna – landstingsbyråkratin och länsbyråkratin – som skall ha makten över den regionala förvaltningen. Det enda fruktbara ur demokratisk och radikal synpunkt är ju att diskutera frågan så här: Vi får nu en debatt om den framtida regionala förvaltningen, en debatt som naturligtvis måste ta sikte på att dualismen inom denna förvaltning skall övervinnas och att man skall få en enhetlig regional förvaltning. Det är inom denna enhetliga framtida

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Vidgad
länsdemokrati*

regionala förvaltning som det gäller att föra en kamp för att göra så många demokratiska inbrytningar som möjligt.

Det är detta ni borde diskutera i stället för att diskutera helt förlegade och meningslösa historiska frågeställningar.

Jag reagerar också litet grand mot herr Molins som jag tycker en aning hånfulla attityd gentemot de praktiska förvaltningsproblemen. Det är dock så, herr Molin, att om man har den målsättningen att ett samhällsorgan t. ex. skall försöka föra en aktiv bevakningspolitik på miljöområdet, så är det viktigt att man inte alltför ofta rubbar den förvaltningens arbetsförutsättningar och organisation. Varje praktiskt verksam förvaltningsman vet ju att gör man alltför ofta sådana där omflyttningar och justeringar under en övergångstid, innan nya rutiner har hunnit utbildas, minskas förvaltningens effektivitet till förfång för bevakningen av samhällsproblemen. Detta inser varje praktiskt verksam människa. Det är väl bara i de statsvetenskapliga institutionernas allra innersta rum som man vid skrivborden kanske inte inser det.

Detta är ett rätt allvarligt problem och det problemet har ni inte sett genom att ni ständigt aktualiserar och oroar med frågeställningen huruvida landstingsbyråkratin skall ta över från länsstyrelsebyråkratin. Så står inte frågan ur demokratisk synvinkel. Frågan ur länsdemokratis synvinkel är: Hur skall den framtida integrerade länsförvaltningen utformas för att det demokratiska inflytandet och det demokratiska innehållet skall bli så effektivt som möjligt?

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Herr Svensson i Malmö tyckte det var kostligt att Björn Molin och jag ställer oss till vänster om vpk i denna fråga. Men det är ju så, herr Svensson, att vi helt enkelt är tvungna att ställa oss till vänster om er i detta fall, eftersom det inte finns något utrymme till höger.

Vidare talade herr Svensson hela tiden om landstingsbyråkrati och länsstyrelsebyråkrati som om det var jämförbara storheter. Även om vi har ett folkvalt representativt organ måste vi självfallet ha tjänstemän. Det är vi tvungna att ha även om de frågor det här gäller blir överförda till landstingssidan. Men skillnaden är ju att denna byråkrati styrs och leds av ett folkvalt organ som arbetar öppet och vars ledamöter ställs till ansvar för sina beslut med jämna mellanrum vid de allmänna valen.

Sedan vill jag säga till herr Johansson i Trollhättan att det givetvis krävs många överväganden innan vi kan realisera det länsdemokratiska alternativet. Men det är just utredningsmaterial för att möjliggöra sådana överväganden som vi, anhängare av länsdemokratin, här velat få fram. Jag sade i mitt första inlägg att vi inte suktar efter nya principbetänkanden ... de för inte frågan framåt ett skvatt — utan vad vi bör göra är att ge oss ner på det konkreta planet i utredningsverksamheten och ta fram de organisationsformer som krävs för att vi skall kunna realisera den landstingsdemokratiska linjen. Så har inte skett. Under många år har vi försummat att göra det. Vi kunde ha startat med den saken redan 1968, sedan länsdemokratiutredningen blivit färdig med sitt förslag. Då hade vi i dag kunnat vara färdiga med ett länsdemokratiskt system.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis inte vi som har råkat hamna i den avgrund som lär finnas till vänster om herr Svenssons i Malmö parti. Vi har ju samma ståndpunkt som vi hade förra året. Det är i stället herr Svensson och kommunisterna som har ändrat ståndpunkt. Och vad jag sagt är att ni motiverar denna er ändrade ståndpunkt med att det blir administrativt besvärligt att bryta upp de planeringsenheter som i dag finns inom länsbyråkratin. Och ni kamouflerar er reträtt i demokratifrågan, från en decentralistisk till en centralistisk ståndpunkt, med argumentet att det är så svårt att ändra den nuvarande strukturen.

Det är givet, att om man föreställer sig att en sådan ändring skall ske över en natt, eller på kort tid, så skulle det vara besvärligt. Men poängen är ju att vi säger: Låt oss ge utredningsarbetet en annan inriktning, så att vi på lång sikt får en chans att förverkliga det länsdemokratiska alternativet! Och när man då avvisar ett sådant yrkande med att tala om ändrade kontorsrutiner, då tycker jag det är rimligt att säga att den kommunistiske talaren i denna debatt har fört den mest konservativa argumenteringen.

Slutligen är det intressant att notera, att vi i den här debatten på olika sätt har fått bevis för att det finns en negativism mot länsdemokratitanken både bland förtroendemän och bland tjänstemän på länsplanet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det är inte så att vpk har ändrat ståndpunkt i demokratifrågan. Det är i själva verket så att tiden och utvecklingen, inte minst inom landstingsförvaltningen, har åstadkommit ändringar i landstingsförvaltningens maktpolitiska karaktär i riktning mot en mera centralistisk och konservativ filosofi, och det har gjort att vi för närvarande inte anser oss kunna hysa de förhoppningar som vi för en del år sedan hade på detta folkvalda organ och på dess byråkrati. Men nu kommer det — jag påminner om det ännu en gång — att föras en diskussion på basis av länsberedningens betänkande om den framtida regionala förvaltningen, och då kommer det ju att uppstå en kamp mellan de byråkratiska och konservativa krafterna på alla nivåer och de demokratiska och progressiva krafterna. I den kampen kommer vi att stå på de demokratiska och progressiva krafternas sida mot all byråkrati, och vi kommer att kämpa även mot den konservativa och centralistiska landstingsbyråkratin. Då frågar jag: Är centern och folkpartiet med oss i den kampen mot den konservativa och centralistiska landstingsbyråkratin, eller är ni emot oss?

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Låt mig endast fästa uppmärksamheten på att det till nästa höst kommer ett utredningsmaterial av det slag som har efterlysts. Redan från början ingick det i länsberedningens uppgifter att pröva de principförslag som länsdemokratiutredningen hade lagt fram. Detta blir sålunda prövat i utredningen. Nog tycker jag att en del av riksdagens ledamöter kunde följa Landstingsförbundets goda exempel, som de själva

Onsdagen den
21 november 1973

*Kapital-
beskattningen*

har återopat, och sätta sig ned och fundera igenom de här frågeställningarna och gå in i debatten sedan betänkandet lagts fram.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nelander m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fiskesjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nelander m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Fiskesjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	161
Nej	—	152
Avstår	—	3

§ 7 Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 46 med anledning av motion om lagstadgad rätt till utskrift av radio- och TV-program.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Kapitalbeskattningen

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 59 i anledning av motioner angående kapitalbeskattningen.

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Den hårda arvsbeskattningen betyder att många s. k. familjeföretag vid generationsskifte råkar i stora svårigheter. Internationellt sett ligger arvsskatterna i det här landet i topp. När det gäller bröstarvingar är arvsskatterna i Sverige i dag högst 65 procent, medan genomsnittet av de högsta skattesatserna i Västeuropa är omkring 25 procent.

I skatteutskottets betänkande nr 59 behandlas bl. a. motionen 1014. I den motionen, som undertecknats av sammantaget 18 borgerliga riksdagsmän med mig som huvudmotionär, behandlas arvsskatteproblemet för familjeföretagen. Vi har i motionen ganska utförligt beskrivit vilka svårigheter familjeföretagen råkar in i vid generationsskifte, och vi hemställer därför att riksdagen hos Kung. Maj:t anhåller om "skyndsamma åtgärder inom arvsskattens område, som möjliggör en naturlig kontinuitet i företaget beträffande mindre och medelstora företag".

Utskottet understryker att frågan har stor principiell betydelse men vill avvakta den proposition som aviserats till nästa års riksdag. Jag tycker

personligen att utskottet kraftigare hade kunnat påtala nödvändigheten att denna för många familjeföretag livsviktiga fråga snarast får en lösning. Regeringen hade utlovat en proposition angående arvsbeskattning till 1972 års riksdag, men den har ännu inte lagts fram. Jag hoppas, herr talman, att utskottets uttalade förväntan att proposition verkligen skall läggas fram 1974 inte kommer på skam. För många familjeföretag gäller frågan, huruvida vid ett generationsskifte företaget skall kunna fortleva.

Jag har inget yrkande, herr talman, men jag har velat understryka vikten av att någonting blir gjort på denna punkt.

I detta anförande instämde herrar Nordgren (m) och Hovhammar (m).

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Jag ämnar säga några ord om motionen 1036. Innan jag går in på den vill jag emellertid göra några allmänna reflexioner med anledning av skatteutskottets betänkande nr 59, vari har bakats samman ett stort antal motioner – kanske med någon gemensam nämnare; det vill jag inte förneka, även om denna inte överallt är särskilt stor. Det märks att vi är mitt inne i den stora julslakten av motioner, där en hel rad motioner inte bara förs ihop, utan där detta också görs utan någon som helst åtskillnad bland slaktoffren.

Jag reagerar mot den knapphändiga skrivningen i utskottsbetänkandet, inte bara vad beträffar min motion utan också vad gäller de övriga motionerna. Möjligen kan jag förstå fåordigheten när det gäller motioner som tidigare har behandlats, s. k. gengångare – i det fallet kan man naturligt hänvisa till vad som tidigare anförts – men för nya motioner och nya uppslag tycker jag att utskottet borde ha åstadkommit några motiveringar. Jag vill också säga att det säkert finns anledning att ha olika motiveringar för avslag på en del motioner som här blivit sammanbakade. Vidare är redovisningen av motionerna mycket knapphändig. Jag talar naturligtvis här närmast för den motion som jag har undertecknat. Det finns ingen möjlighet för någon riksdagsledamot att ur betänkandet läsa ut vad innebörden är utan att gå till motionen i fråga. Jag vill därför lämna en mycket kort redovisning av vad denna motion syftar till.

Motionen rör förmögenhetsredovisning inom jordbruket, och jag vill markera att den gäller vid nyförvärv av jordbruk. Vi säger i motionen att vid förvärv av jordbruksfastighet bör vid förmögenhetsredovisningen inte såsom nu taxeringsvärdet tas upp som förmögenhet utan i stället inköpsvärdet. Det är dit vi syftar. Jag vill dock säga att det är fråga om ett utredningskrav.

Vad skulle då detta innebära, sett från skattesynpunkt? Det är självfallet från den utgångspunkten frågan i första hand bör ställas i vad gäller en motion av den här arten. Det skulle naturligtvis medföra större rättvisa i förmögenhetsbeskattningen. Om en människa äger kapital och skall beskattas för detta enligt regler som har fastställts av riksdagen, bör hon rimligtvis skatta lika mycket, även om hon förvandlar kapitalet till annan egendom. En annan sak som jag också vill säga i detta sammanhang för undvikande av missförstånd är att denna motion är framåtsyftande – vi har inte tänkt oss någon som helst retroaktiv verkan.

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Kapital-
beskattningen*

Jag kan förstå många av invändningarna mot förmögenhetsskattereglerna, de är inte invändningsfria. Och jag kan hålla med om åtskilligt av vad som sägs uti de andra motionerna som behandlas i detta betänkande – där finns vissa bestämmelser som behöver ändras, och framför allt bör den latent skatteskulden beaktas. Men jag tror det är väldigt svårt att från rättvisesynpunkt invända mot vad vi har begärt i vår motion. Sammanfattningsvis vill jag säga att jag finner det förvånande att skatteutskottet, som väl ändå är något av en högsta vårdande instans av skatterättvisan här i landet, inte ens har velat ta i detta problemkomplex.

En sådan åtgärd som vi föreslår har naturligtvis som de flesta andra åtgärder bieffekter. Vi har redogjort för dem i vår motion och även anfört dem som argument för en ändring. Det skattemässiga förhållande som i dag råder på detta område leder otvivelaktigt till att fastighetspriserna blir högre än som annars skulle varit fallet. Vi får in en irrationell faktor som höjer fastighetsvärdena, och det är naturligtvis besvärande från många synpunkter, inte minst för jordbruket.

Någon kanske säger: Varför föreslå en sådan åtgärd just på detta begränsade område som jordbruket utgör? Låt mig kommentera det något. Det är möjligt att sektorn skulle vidgas – jag håller det inte för alldeles uteslutet, men vi har ju enbart begärt en utredning på området. Men det är naturligtvis en artskillnad mellan exempelvis egna hem, hyresfastigheter, industrifastigheter och andra investeringsobjekt, för där finns nyanskaffningsmöjlighet vid sidan om förvärv. När det gäller köp av mark rör vi oss ändå med begränsade tillgångar, och irrationella konkurrensfaktorer kan inte leda till annat än en höjning av prisnivån. De effekterna får vi alla i samhället vara med och betala. Ingen tjänar på det, vare sig konsumenter eller jordbrukare. Jordbrukarna får betala i form av lägre ersättning för sitt arbete – det är ofrånkomligt – och konsumenterna får till syvende og sist betala i form av högre livsmedelspriser. Jag kan inte tänka mig annat än att i det långa loppet måste kapitalkostnaderna också inverka på livsmedelspriserna. Önskvärt är ju att lönsamhetsnivån och inte sådana här irrationella faktorer skall vara avgörande för fastighetspriserna.

Jag är det förste att erkänna att det finns åtskilliga andra irrationella faktorer som också spelar in, och det finns nog anledning att titta på dem också. Men bara för att så är fallet finns det ingen anledning att avstå från att nu se närmare på just skatteavsnittet.

Låt mig till sist också säga att detta är naturligtvis ett problem i första hand för de unga människor som skall börja som jordbrukare och inte är utrustade med något större kapital – det är kanske det allra allvarligaste problemet sett mot framtiden.

Herr talman! Jag skall självfallet inte ställa något yrkande gentemot ett enhälligt utskott. Det skulle för övrigt vara alldeles meningslöst att begära en omröstning, eftersom det inte går att av betänkandet läsa ut vad saken gäller. Av den anledningen har jag endast velat framföra dessa synpunkter, och jag lovar att komma igen 1974.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 37 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1 framlagda förslag rörande ändringar inom den regionala polisverksamheten jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1, bilaga 4, under punkten B, såvitt nu var i fråga, föreslagit riksdagen att godkänna att Västernorrlands län och Jämtlands län förenades till ett regionalt verksamhetsområde inom polisorganisationen samt att länspolisorganisationen för detta verksamhetsområde skulle vara inordnad i länsstyrelsen i Härnösand.

I detta sammanhang behandlades motionerna

1973:143 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag att Västernorrlands och Jämtlands län skulle förenas till ett verksamhetsområde inom polisorganisationen,

1973:268 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga,

1973:615 av herr Stjernström m. fl. (c, fp, vpk) vari hemställdes att riksdagen dels icke godkände att Västernorrlands och Jämtlands län förenades till ett regionalt verksamhetsområde inom polisorganisationen, dels som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att eventuella förslag till ändringar av polisdistriktsindelningen borde underställas riksdagen för prövning med hänsynstagande även till medborgarservice och till den önskade regionala strukturen samt

1973:1081 av herrar Jonsson i Mora (fp) och Öhvall (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag att Västernorrlands och Jämtlands län förenades till ett regionalt verksamhetsområde inom polisorganisationen.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med bifall till motionerna 1973:143 och 1973:1081 samt motionen 1973:615 i motsvarande del icke godkände Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1, bil. 4, framlagda förslag till ändringar inom den regionala polisverksamheten,

B. att riksdagen beträffande polisdistriktsindelningen skulle avslå motionerna 1973:615 och 1973:268 i denna del.

Reservation hade avgivits vid punkten A av fröken Bergegren och fröken Mattson, herrar Larfors och Nygren, fru Hjelm-Wallén och fru Bergander samt herr Alf Pettersson i Malmö (samtliga s) som beträffande ändringar inom den regionala polisverksamheten ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med avslag på motionerna 1973:143 och 1973:1081 samt motionen 1973:615 i motsvarande del skulle tillstyrka godkännande av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1, bil. 4, framlagda förslag till ändring inom den regionala polisverksamheten.

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande nr 37 gäller bl. a. den regionala polisdistriktsindelningen. Betänkandet är inte enhälligt. Det är till omfånget inte särskilt imponerande, men enligt min åsikt är det principiellt ganska viktigt, eftersom det ytterst gäller huruvida ett principiellt uttalande som gjorts av riksdagen det ena året skall vara vägledande för regeringen det andra.

Bakgrunden är denna:

I sitt betänkande nr 1 år 1972 behandlade justitieutskottet propositionen 173 år 1971 med förslag till vissa reformer inom polis- och åklagarväsendet jämte i anledning därav väckta motioner. Utskottet hade begärt och fått uppskov med behandlingen av ärendet till 1972. Det var alltså inte fråga om något hastverk, och beslutet tillkom efter långvariga överläggningar och, får man hoppas, moget övervägande.

Vad polisväsendet beträffar föreslogs sammanslagning av icke härkraftiga polisdistrikt till större enheter samt, som en konsekvens härav, sammanföring av vissa län till regionala enheter. I huvudsak stödde sig propositionen med vissa modifikationer på polisutredningens förslag.

Motivet för att sammanslå smärre polisdistrikt till större enheter var att man ville möjliggöra kontinuerlig övervakning i större utsträckning än som tidigare hade kunnat ske. Man ville vidare möjliggöra erforderlig specialisering.

Förslagen till ändring av den regionala polisorganisationen skulle, som jag sade, ses som en konsekvens av polisdistriktsreformen, eftersom vissa län därigenom kommer att bestå av endast ett eller två polisdistrikt.

Justitieutskottet intog den ståndpunkten, att även om det i och för sig var självklart att man skulle skapa möjlighet till kontinuerlig övervakning, så fick ett sådant beslut inte leda till att allmänheten i vissa områden skulle få en sämre polisiär service än den dittills hade haft. Utskottet fäste också avseende vid hur reformen skulle komma att upplevas av den allmänhet som berördes av den. Utskottet ansåg därför att man inte borde anlägga renodlat rationella synpunkter på saken.

Utskottet ansåg sålunda att man borde gå fram med en viss försiktighet och låta varje ny sammanslagning av polisdistrikt föregås av en förnyad utredning - låt vara att denna kunde göras tämligen summarisk i de fall där det inte inträffat någonting nytt.

Däremot ställde sig utskottet avvisande till tanken, som hade framförts i en motion, att riksdagen i varje särskilt fall skulle underställas förslag om polisdistriktssammanslagning, eftersom utskottet ansåg att detta skulle strida mot den praxis som tidigare tillämpats i sådana och liknande sammanhang. Av det skälet har också denna gång ett enigt utskott inte ansett sig kunna bifalla motionerna 615 och 268 i denna del.

Jag kan i förbigående nämna att det förslag till en sammanläggning av Svegs polisdistrikt och Jämtlands polisdistrikt som har utarbetats i en departementspromemoria för närvarande troligen inte kommer att leda till något beslut. Man kommer uppenbarligen att ta hänsyn till en kanske något senkommen opinion, som inte tycks ha framkommit då polisutredningens förslag remissbehandlades.

När utskottet i höstas gjorde ett besök i Sveg, förmenade man där

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

allmänt att en bättre polisövervakning kunde ske med nuvarande förhållande än om man slog samman Sveg med ett större distrikt. Därför får jag väl anta att vad utskottet i fjol anförde om nödvändigheten av att i första hand pröva om inte godtagbara förhållanden kunde nås genom personalförstärkning i stället för sammanslagning inte kan vara relevant här.

Beträffande den regionala indelningen gjorde utskottet i sitt betänkande nr 1 förra året ett uttalande, som har citerats såväl av utskottsmajoriteten som av reservanterna i det föreliggande betänkandet. Därför vill även jag återge vad utskottet sade på s. 53 i sitt betänkande nr 1 förra året:

”Utskottet vill för sin del först understryka att reformen så till vida är en konsekvens av distriktsindelningsreformen att det i de län, som efter distriktssammanslagningar kommer att bestå av endast ett eller två polisdistrikt, inte rimligen kan finnas utrymme för en regional organisation med huvuduppgift att inspektera och samordna verksamheten mellan distrikten. Reformen bör, främst med hänsyn till angelägenheten av att icke föregripa länsberedningens arbete, stanna vid sammanföringar av sådana län.”

Detta måste betraktas såsom ett auktoritativt uttalande, helst som det gjordes av ett enigt utskott och även följdes av riksdagen.

Det är mot den bakgrunden man skall se utskottets nu ganska uppseendeväckande steg att yrka avslag på en proposition, där regeringen följt riksdagens uttalade intentioner. Det gäller ju här just precis ett län som inte har mer än två polisdistrikt – och som enligt departementspromemorian egentligen skulle ha haft bara ett polisdistrikt – och där det således enligt riksdagens eget uttalande inte rimligen kan finnas utrymme för en regional organisation med huvuduppgift att inspektera och samordna distriktens verksamhet. När därför i våras väcktes motioner med yrkande om avslag på propositionen i denna del, var det så pass förvånande att det föreföll utskottet önskvärt att på ort och ställe söka göra sig underrättat om vilka speciella skäl som kunde ligga bakom motionerna.

Jag får bekänna att efter det besöket kan jag inte finna att det framkommit några omständigheter som inte rimligen tagits med i beräkningen, när vi gjorde vårt uttalande förra året. Jag tror att samtliga de sju ledamöter av utskottet som står bakom reservationen i betänkandet håller med mig om det. Det borde ju inte ha kunnat överraska någon att förslag om sammanföring av två län till en regional enhet skulle väcka vissa olustkänslor på högre ort i åtminstone det ena av de länen. Den folkliga opinion som de kommunala förtroendemännen i Sveg företrädde när det gällde Svegs polisdistrikts vara eller icke vara borde knappast ha någon motsvarighet beträffande en regional organisation, som inte kan uppfattas såsom ett ingripande i den enskilde medborgarens upplevelse av polisorganisationen.

Jag kan alltså inte finna att det finns något reellt underlag för vissa utskottsledamöters fotombyte i denna fråga, särskilt som vi vid besöket i Östersund fick klart för oss att företrädaren för den polisiära expertisen fann förslaget både välkommet och välbehövligt.

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Alternativet, om riksdagen i dag följer utskottets förslag, torde bli att den nödvändiga samordnande verksamheten i stället i högre grad måste utövas av rikspolisstyrelsen, en utveckling som den som betraktar decentralisering som något gott i sig inte kan vara särskilt entusiastisk för.

Nu vet jag att utskottsmajoriteten har stött sitt ställningstagande bl. a. på ett annat uttalande i justitieutskottets betänkande nr 1 förra året, s. 54. Jag tillåter mig citera:

”I de fall då i enlighet med vad nyss anförts indelningsändring överväges bör i överensstämmelse med önskemålen i motionerna — — — frågan underställas riksdagens prövning, så att dess ställningstagande till den regionala problematiken över huvud taget inte föregripes.”

Såvitt jag förstår, har utskottet menat — och riksdagen också — att regeringen inte skulle gå längre annat än i sådana klara typfall som anförts tidigare, utan att riksdagen också fick ett ord med i laget. Jag skall kanske tillägga att utskottet på s. 53, strax innan, också sagt följande: ”Möjligen kan, som departementschefen anför, även län med tre distrikt komma i fråga. Skälen för sammanföring av sådana län med andra bör dock enligt utskottets mening vara mycket starka.” Tanken här var alltså den att man skulle kunna gå längre än till att sammanföra två län, men det skulle man vara försiktig med. Det kan väl också sägas att med detta ställningstagande hade utskottet i viss mån tillgodosett kravet att länsberedningens arbete inte skulle föregripas.

Man frågar sig nu: Vad skulle följden bli, om riksdagen biföll utskottets hemställan i dag och avslog propositionens förslag? Såvitt jag förstår, blir följden den att det inte kommer att ske några som helst sammanslagningar av län till regionala enheter förrän länsberedningen är färdig med sitt arbete och eventuellt beslut med anledning av detta har fattats. Naturligtvis är det ingen riksolycka. Det betyder att en i och för sig möjlig och önskvärd rationalisering skjuts på en obestämd framtid, vilket är illa nog, eftersom det är viktigt att alla resurser på detta område tillvaratas på ett rationellt sätt. Men det värsta är att ett beslut i dag enligt utskottets förslag innebär att riksdagen förklarar ett enhälligt principiellt ställningstagande, fattat i februari 1972, vara en nullitet i november 1973. Om riksdagen kräver att dess såsom vägledande gjorda uttalanden skall följas av regeringen — och det gör vi ju — då måste regeringen vara viss om att riksdagen också menar vad den säger mer än ett år i taget.

Slutligen vill jag framhålla att utskottets ställningstagande har gjorts med knappaste möjliga majoritet. Det är väl också sannolikt att om ledamoten herr Schött, som med sådan energi har förfäktat polisutredningens ståndpunkter, vilka gått längre i denna sak, haft tillfälle att delta i utskottets beslut, så kunde konstellationen ha varit en annan. För det kan väl inte vara på det sättet att den hägrande möjligheten att spänna kommunisterna för den borgerliga triumfvagnen i det vällovliga syftet att komma regeringen till livs fått väga över de sakliga synpunkterna? Men *les extrêmes se touchent*, som fransmännen säger — ytterligheterna berör varandra.

Herr talman! Jag tror att jag med vad jag nu sagt har angivit de huvudsakliga skälen för att reservanterna stödjer Kungl. Maj:ts förslag om

sammanläggning av Jämtlands och Västernorrlands län till en regional polisenhet, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Utskottets vice ordförande hänger upp hela sin argumentering på ett citat ur det betänkande som justitieutskottet avgav förra året i frågan om den regionala polisorganisationen, och det uttalandet har jag i och för sig ingenting att invända emot, ty det är självklart korrekt återgivet. Men det finns anledning, tycker jag, att erinra om vad justitieutskottet förra året sade dessutom. För det första sade utskottet att län som består av endast ett eller två polisdistrikt kan enligt de principer som antagits av riksdagen föras samman med angränsande län till ett verksamhetsområde. Utskottet sade alltså inte att de *skall* utan att de *kan* sammanföras. För det andra sade utskottet att man i varje särskilt fall måste bedöma situationen med hänsynstagande till den regionala problematiken. För det tredje angav utskottet – och det blev också riksdagens beslut – att varje förslag till sammanläggning av regionala polisdistrikt först måste underställas riksdagen för bedömning. Jag skulle, herr talman, vilja fråga utskottets vice ordförande: Vad innebär detta beslut, om inte att man i varje särskilt fall skulle bedöma en konkret fråga utifrån de förutsättningar som gäller just i det fallet? Jag tycker icke att den ståndpunkt som majoriteten kommit fram till i detta betänkande kan sägas stå i strid med det uttalande som riksdagen gjorde.

För övrigt vill jag nämna att utskottet var enigt om beslutet att uppskjuta den här frågans behandling från vårriksdagen, då den egentligen skulle ha klubbats, till nu i höst. Anledningen till uppskovet var att utskottet tyckte att frågan var av den arten att vi på ort och ställe borde informera oss om hur man bedömde situationen i de berörda områdena. En sådan resa hade varit ganska meningslös om utskottet ansett sig vara så hårt bundet av sina uttalanden att någon ändring över huvud taget inte kunde bli aktuell. Jag har den uppfattningen att om man gör en studieresa, så måste man göra den relativt förutsättningslöst för att resan över huvud taget skall tjäna ett syfte.

Jag får för egen del säga att studiebesöket i Sveg och Östersund gav åtminstone mig den uppfattningen att man inte genom en sådan här sammanläggning kunde vinna några fördelar ur ekonomisk eller annan synpunkt. Tvärtom påtalades de stora problem som skulle uppstå. Man fick verkligen klart för sig vilka geografiskt sett stora områden som här var tänkta att sammanföras till ett länspolisdistrikt. Man fick också klart för sig de alldeles speciella problem som föreligger här uppe med det ojämna befolkningsunderlaget. Under vissa säsonger medför turismen en väsentlig ökning av det antal människor som rör sig i dessa trakter, vilket ställer speciella krav på polisorganisationen.

Vi började med att besöka Sveg, och det första vi möttes av där var självfallet en djup oro för de planer som då fanns att sammanlägga Svegs polisdistrikt med Östersunds, vilket alltså skulle innebära att Härjedalen sammanfördes med hela landskapet Jämtland till ett enda polisdistrikt. Nu inträffade under utskottets sammanträde det glädjande att vi fick upplysningen att man inom justitiedepartementet tydligen har tänkt om i

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

fråga om polisdistrikten. Jag vill gärna till herr justitieministern som sitter här i kammaren säga — och jag tror att jag kan tala för hela utskottet i det fallet — att det är med utomordentligt stor glädje vi noterar denna ändrade inställning från departementet i den här frågan. Jag tror att befolkningen där uppe kommer att uppskatta det alldeles speciellt. Som jag ser det innebär detta beslut från departementets sida att man också inom justitiedepartementet har börjat tänka om i sammanläggningsfrågorna. Det ändrade ställningstagandet kommer väl att i viss mån få en prejudicerande betydelse för kommande diskussioner om sammanläggningar på andra områden.

Är det inte så, utskottets ärade vice ordförande, att allt fler människor i det här landet har blivit mer och mer skeptiska mot talet om de stora enheterna som allena saliggörande? Man börjar inse att det inte alltid enbart är fördelar med stora distrikt utan att faktiskt möjligheterna att utöva service främjas av att de som beslutar och de som fullgör en funktion befinner sig någorlunda nära de människor som är beroende av denna service.

Det finns en sak som jag dessutom skulle vilja ta upp, och det är vad som anförs i reservationen om att länsberedningen skulle ha förklarat att man inte har något att invända mot den ifrågasatta sammanläggningen. Utskottsmajoriteten menar att det finns anledning att avvakta länsberedningens förslag innan man går in på några väsentliga reformer när det gäller den regionala polisdistriktsindelningen. Visst kan vi väl säga att det finns problem när det gäller länspolisorganisationen, det vill jag inte sticka under stol med. Men de problemen löser man inte genom en sådan sekundär åtgärd som att lägga samman de två föreslagna länspolisdistrikten. Därför finns det såvitt vi har kunnat förstå all anledning att avvakta länsberedningens förslag för att man skall kunna få gränser när det gäller samhällsverksamheten i stort som stämmer överens med varandra.

Nu gör reservanterna gällande att länsberedningen anser att en sådan här sammanläggning inte går emot dess intentioner. Det är i och för sig ett viktigt argument. Men jag efterlyser besked om var detta uttalande finns redovisat. Vi har inte kunnat få fram något uttalande från länsberedningen som skulle styrka detta. Jag skulle vilja fråga om det inte till äventyrs kan ha gått till så att den person, som svarar för detta ärende i vederbörande departement och som också är ordförande i länsberedningen, har samrått med sig själv och funnit att inga invändningar finns att rikta mot detta förslag. Enligt vad jag vet har länsberedningen som sådan inte fått tillfälle att yttra sig; och det vill jag verkligen efterlysa, för det var ju en förutsättning för de partiella reformerna att de skulle stå i överensstämmelse med länsberedningens uppfattning.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets förslag. Om det skulle bli så att reservationen vinner kommer vi här i riksdagen att få emotse inte bara ett utan flera förslag om nya sammanslagningar på det regionala området. Jag har den uppfattningen att det vore olyckligt. Vi bör avvakta länsberedningens förslag och därefter gå varsamt fram när det gäller fortsatta sammanläggningar. Det är dags att tänka om när det gäller den hittillsvarande centraliseringen.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Som fröken Bergegren erinrat om har riksdagen så sent som under våren 1972 i total enighet fastställt riktlinjer för en reform av den regionala polisorganisationen.

Jag tillåter mig att upprepa ett par synpunkter som fröken Bergegren också har framhållit — detta är en så betydelsefull fråga att jag ännu en gång vill nämna att justitieutskottet i sitt relativt kortfattade betänkande anslöt sig till de riktlinjer som dragits upp i den proposition om den framtida polisorganisationen som lades fram under hösten 1971. I denna proposition uttalade jag att det inte rädde något tvivel om att 1967 års polisutrednings förslag om en indelning av landet i åtta polisregioner skulle skapa goda förutsättningar för en effektiv och rationell regional polisverksamhet, och att vissa skäl kunde anföras för en så genomgripande omorganisation av den regionala polisverksamheten.

Jag var emellertid inte beredd att gå så långt. Anledningen till detta var att länsberedningen hade till uppgift att göra en samlad bedömning av den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation. Ett genomförande av polisutredningens förslag skulle ha inneburit risker för att statsmakernas framtida ställningstagande till de regionala problemen föregreps. Mot den bakgrunden föreslog jag en begränsad reform av den regionala polisorganisationen för att i vart fall komma till rätta med en del av de brister som nu finns. Förslaget gick ut på att län med endast ett eller två polisdistrikt skulle föras samman med angränsande län till ett regionalt verksamhetsområde.

Som jag redan nämnt, anslöt sig justitieutskottet i sitt betänkande till dessa riktlinjer. Utskottet uttalade vidare att det i län med endast ett eller två polisdistrikt inte rimligen kan finnas utrymme för en regional organisation med huvuduppgift att inspektera och samordna verksamheten mellan distrikten. Man sade också att reformen främst med hänsyn till angelägenheten att inte föregripa länsberedningens arbete borde stanna vid sammanföringar av sådana län. Trots att goda skäl talade för att gå längre stannade man alltså tills vidare för en begränsad reform. I årets statsverksproposition föreslogs helt i enlighet med de principer, som en enig riksdag sålunda hade fastställt och som jag trodde att en enig riksdag ett och ett halvt år senare var beredd att följa, att Jämtlands och Västernorrlands län i polisiärt hänseende skulle läggas samman till ett regionalt verksamhetsområde.

Mot den bakgrund som jag nu har tecknat framstår utskottsmajoritetens yttrande som synnerligen märkligt. Visserligen hade riksdagen förbehållit sig rätten att ta ställning till de enskilda fallen, men man har ändå så sent som för ett och ett halvt år sedan fastställt vissa principer för den regionala polisorganisationen, och det förefaller mig orimligt att man nu inte vill godkänna ett förslag, som helt överensstämmer med dessa principer. Jag har personligen svårt att tänka mig något fall där en sammanläggning av två län till ett regionalt verksamhetsområde i polisiärt hänseende är mer motiverad än just beträffande Jämtlands och Västernorrlands län.

I Jämtlands län finns som här har framhållits för närvarande två polisdistrikt, Östersunds och Svegs polisdistrikt. Östersunds polisdistrikt

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

är personalmässigt ungefär nio gånger så stort som Svegs polisdistrikt och avståndet mellan centralorterna i distrikten är omkring 20 mil. Även för den som inte är expert i polisiära frågor måste det mot den bakgrunden framstå som uppenbart, att den samordnande och inspekterande verksamheten, som ju är länspolischefens huvuduppgift, i Jämtlands län måste bli mycket begränsad. Detta har också efter vad som är mig bekant omvitnats för justitiekammarens ledamöter av den person som för närvarande upprätthåller tjänsten som länspolischef i Jämtlands län. I och med att arbetsuppgifterna inte är tillräckliga för en länspolischef i Jämtlands län är det heller icke ekonomiskt möjligt och ej försvarbart att bygga upp en bärkraftig länspolischefsexpedition, där man har tillgång på polismän som är specialister inom olika grenar av polisverksamheten. Detta förhållande inverkar menligt på den regionala polisorganisationen, både i Jämtlands och i Västernorrlands län.

I den proposition om bl. a. den regionala polisorganisationen som jag tidigare nämnde betonades att länen var för små regionala verksamhetsområden med hänsyn till att bl. a. trafikövervakningen måste anordnas över större område. Som bekant går E 75 från Sundsvall i Västernorrlands län till norska gränsen i Jämtlands län. Detta innebär inte bara att det är nödvändigt att samordna trafikövervakningen längs E 75. Det betyder också att man måste vidta samordnande åtgärder för att komma åt den rörliga brottslighet som blir en följd av en så stor trafikled. Jag vågar utan vidare påstå, att behovet av en samordning av polisverksamheten är avsevärt större mellan Jämtlands och Västernorrlands län än mellan Östersunds och Svegs polisdistrikt.

Utskottsmajoriteten säger nu att förslaget kan innebära en sammanbindning av Jämtlands och Västernorrlands län på ett sätt som kan medföra svårigheter vid en framtida organisation av den regionala samhällsverksamheten. Men det är ju en invändning som kan anföras inte bara beträffande Jämtlands och Västernorrlands län utan beträffande alla regionala indelningsändringar inom polisväsendet. Samma invändning kunde ju också göras för ett och ett halvt år sedan när riksdagen enhälligt fastställde principen att län med ett eller två polisdistrikt borde sammanföras med angränsande län till ett regionalt verksamhetsområde. Med rätta tyckte riksdagen då att denna invändning var svag, och jag kan inte förstå vad som har hänt sedan våren 1972 och som betyder att man nu skall ta större hänsyn till denna invändning.

Det förtjänar påpekas att länsberedningen, som ju har till uppgift att göra en samlad bedömning av den regionala verksamheten utifrån sina utgångspunkter, inte haft något att erinra mot den nu föreslagna sammanföringen. Förslaget i statsverkspropositionen innebär att man kan skapa en bärkraftig och effektiv regional polisorganisation i Jämtlands och Västernorrlands län. En sådan organisation är inte minst betydelsefull som en balanserande faktor mellan den lokala och den centrala polisorganisationen. Förslaget står helt i överensstämmelse med de principer som fastställdes för ett och ett halvt år sedan och är sålunda i praktiken endast ett fullföljande av ett principbeslut i riksdagen. Ett avslag på ett sådant förslag skulle framstå som ytterst anmärkningsvärt, och man skulle med fog kunna undra vad det är för mening med att

riksdagen fattar principbeslut som den inte är beredd att fullfölja.

Fru Kristensson kom i detta sammanhang också in på frågan om Svegs polisdistrikt och yttrade några ord beträffande betydelsen av att man i vissa fall kanske kan bortse från vad som är mest rationellt och ekonomiskt mest försvarbart sett från ställig central synpunkt. Vad fru Kristensson här sade kan jag helt instämma i. Det är just sådana synpunkter som legat till grund för att jag i det fallet har kommit fram till att jag icke skall föreslå någon sammanslagning av Svegs och Östersunds polisdistrikt.

Men hur riktiga de synpunkter än må vara som framförts om behovet av närhet till människorna och som kan åberopas i fråga om nödvändigheten av att ha en polismästare i orten, menar väl fru Kristensson ändå inte att de går att tillämpa när det gäller en länspolischef. När regeringen nu försöker se till att statens tjänstemän får tjänster med full sysselsättning, måste jag säga att den tjänst som nu finns i Östersund inte kommer att ge full sysselsättning. Därför vill jag verkligen hoppas att riksdagen här kommer att följa reservanterna.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr justitieministern började med att hänvisa till justitieutskottets som han sade relativt kortfattade betänkande om de polisiära indelningsfrågorna förra året. Jag skulle vilja säga att det var ett osedvanligt utförligt betänkande som utskottet den gången avgav. En av anledningarna därtill var att vi, i varje fall när det gällde polisdistriktsindelningen, såg oss nödsakade att modifiera departementschefens förslag på många punkter. Detta ledde till att vi inte accepterade den långtgående sammanslagning som departementet var inne på att göra.

När det gäller polisdistrikten vill jag dock fortfarande uttala min stora tillfredsställelse över att departementet tänkt om beträffande Sveg. Jag har inte påstått att det ur rationella och ekonomiska synpunkter vore lämpligt att slå samman Sveg med Östersund. Jag tror inte ens att man kan göra detta gällande. Jag anser däremot att alla skäl faktiskt talar för att man verkligen tänker sig för både en och två gånger innan man fortsätter på den här vägen med sammanslagningar.

Jag skulle vilja fråga departementschefen om en sak. Är det nu möjligt för departementet att tänka om i en fråga som denna, vilken enligt min mening kommer att få stor principiell betydelse, skulle det då inte vara möjligt också för ett av riksdagens utskott att inte direkt tänka om men på ort och ställe verkligen försöka sätta sig in i frågan och sedan dra konsekvenserna därav?

Jag skulle återigen vilja fråga vad det var för mening med att utskottet sade att riksdagen skulle besluta i varje särskilt fall, vad var det för mening med att utskottet sade att vi skulle resa dit upp och tala med de lokala myndigheterna och vad var det för mening med att vi sade att vi skulle ta hänsyn till den regionala problematiken, om inte för att vi just i ett konkret fall skulle ha frihet att bedöma huruvida vi ville acceptera ett förslag om sammanläggning eller inte. Jag inser visst att det finns problem när det gäller den rörliga brottsligheten, men jag är inte alldeles tvärsäker på att brottsligheten där uppe bara färdas på riksväg E 75. För övrigt

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

finns det väl en rörlig brottslighet mellan alla distrikt, hur stora eller små de än är, och det är problem som måste tacklas. Jag inser också att det är bekymmer med den regionala polisdistriktsindelningen, inte minst därför att distrikten tjänar två herrar. Man lyder både under civildepartementet och justitiedepartementet, men det är en problematik som inte löses med detta sekundära förslag.

Till slut, herr talman, återopar justitieministern nu åter länsberedningens uttalande. Det vore mycket intressant att få den information som departementet tydligen har men som inte utskottet har fått om vad länsberedningen i själva verket har sagt.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Vi behöver kanske inte tvista om huruvida utskottets betänkande var kortfattat eller långt. Det var långt som helhet, men det var kort på den här punkten, och något annat har jag inte heller sagt.

Det är aktningvärt att utskottet har ägnat så mycken tid och så stort intresse åt frågan samt gjort ett besök på ort och ställe. Från mina utgångspunkter kan jag bara beklaga att utskottsmajoriteten har kommit fram till detta sitt resultat. När fru Kristensson framhåller att det ändå skall vara någon mening med ett uttalande om att riksdagen skall få säga vad den tycker och fatta beslut, så är det alldeles självklart. Men utskottsmajoriteten menar kanske här att om man inte nu sätter ett stopp, kommer justitiedepartementet att föreslå än den ena än den andra sammanslagningen. Om något sådant ligger bakom utskottets förslag så kan man ju säga ifrån detta.

Vi är, som jag har sagt, övertygade om, att det aktuella ärendet så att säga är det klaraste och tydligaste fallet då det föreligger ett behov av sammanläggning. Om vi skall gå vidare på den vägen eller ej det har också riksdagen möjlighet att få besluta om, dvs. för den händelse vi skulle finna att det också i något annat område föreligger behov av sammanläggning, vilket jag för dagen inte vet något om.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! I mitt anförande kommer jag att hålla mig till det avsnitt av utskottsbetänkandet som rör den regionala indelningen av polisverksamheten. I något fall kommer jag kanske att upprepa synpunkter som justitieministern redan har framfört, men det har sin förklaring i att jag helt instämmer i det han sade i sitt anförande i denna fråga.

Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag om ett sammanförande av Västernorrlands och Jämtlands län till ett regionalt verksamhetsområde i vad avser polisorganisationen har justitieutskottet med knappaste möjliga majoritet hemställt om att riksdagen inte skall godkänna Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets socialdemokratiska ledamöter har i en gemensam reservation hemställt om att riksdagen tillstyrker förslaget om ett sammanförande av Västernorrlands och Jämtlands län till ett regionalt verksamhetsområde.

Utskottsmajoritetens ställningstagande till Kungl. Maj:ts förslag är mycket märkligt med beaktande av att 1972 års riksdag antog av Kungl.

Maj:t föreslagna riktlinjer för polisväsendets regionala verksamhetsområdets storlek och antal. Att det förhåller sig så erkänner också utskottet, som i andra stycket av sitt betänkande säger följande om den regionala polisverksamheten:

”Kungl. Maj:ts förslag rörande den regionala polisverksamheten grundas på de allmänna riktlinjer som 1972 års riksdag drog upp för en reform av denna verksamhet och för den framtida polis- och åklagardistriktindelningen. Reformen syftar i första hand till en effektivisering av polisverksamheten, på det lokala planet genom sammanslagning av vissa mindre bärkraftiga polis- och åklagardistrikt och regionalt genom sammanföring i vissa fall av län som består av endast ett, två eller i rena undantagsfall tre polisdistrikt med angränsande län till ett verksamhetsområde.”

Jag vill här omedelbart påminna om att 1972 års riksdagsbeslut i vad avser den regionala polisverksamheten var enhälligt och att den till justitieutskottets betänkande 1972:1 fogade reservationen endast avsåg den lokala polisverksamheten. Inte heller det till detta betänkande fogade särskilda yttrandet berörde den regionala polisverksamheten.

Då ärendet behandlades av 1972 års riksdag uppstod ej heller någon egentlig debatt om den regionala indelningen av polisverksamheten. Att så blev fallet är väl ganska naturligt med hänsyn till det i detta avsnitt enhälliga utskottsbetänkandet. Det var i stort sett endast utskottets ordförande som i sin egenskap av utskottets talesman berörde den regionala polisorganisationen. Och då återkommer jag till vad fru Kristensson här nyss talade om, nämligen ordet kan. Jag kan inte låta bli att citera vad fru Kristensson sade den gången:

”Vi har sagt att om ett län består av endast ett eller två polisdistrikt kan det inte rimligen finnas utrymme för en regional organisation som skulle ha till uppgift att inspektera och samordna verksamheten inom de här två distrikten eller i det enda distriktet. Därför bör en reform stanna vid en sammanföring av län, där antalet polisdistrikt är så litet som ett eller två. Vi har inom utskottet också sagt att möjligen även län med tre distrikt kan komma i fråga, men vi vill klart markera att skälen i så fall bör vara mycket starka.” Det var alltså inte bara fråga om att kunna, utan utskottsordföranden uttalade också mycket starkt att det var orimligt att inte göra det i vissa fall.

Vad har nu skett sedan riksdagen år 1972 fattade ett enhälligt beslut om den regionala polisverksamheten? Kungl. Maj:t har i full överensstämmelse med riksdagens beslut föreslagit att Jämtlands län, som i sig inrymmer två polisdistrikt, tillsammans med Västernorrlands län skall bilda ett regionalt verksamhetsområde. Detta stämmer helt med riksdagens förra året uttalade mening om att det i län med endast ett eller två polisdistrikt inte rimligen kan finnas utrymme för en regional organisation med huvuduppgift att inspektera och samordna verksamheten.

Justitieutskottet har efter 1972 års beslut också besökt Jämtlands län och haft överläggningar med berörda myndigheter och andra parter. Jag hade tyvärr inte själv tillfälle att vara med på resan, men de uttalanden som utskottet lyssnat till under Jämtlandsbesöket har av utskottets ledamöter uppfattats ganska olika. Detta framgår bl. a. av att utskotts-

majoriteten i sin strävan att finna argument trots allt måst stanna för att i betänkandet skriva att ifrågavarande kontakter inte övertygat utskottet om att Kungl. Maj:ts förslag bör genomföras. Skall vi kalla detta en mjuk skrivning eller en svag grund för ett så omkastat ställningstagande?

Utskottsmajoriteten berör också frågan om ett annat ställningstagande än bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle stå i strid mot 1972 års principuttalande i riksdagen. Man vill slingra sig ifrån denna besvärliga fråga med att knyta an till att riksdagen också beslöt att ändringar av den regionala polisorganisationen skulle underställas riksdagens prövning. Detta är ett mycket underligt resonemang och det stämmer inte. Om 1972 års riksdag hade önskat en sådan tolkning av beslutet som utskottsmajoriteten nu framför, så skulle man inte ha godtagit utskottets skrivning om att det i län med endast ett eller två polisdistrikt inte rimligen finns utrymme för en regional organisation med huvuduppgift att inspektera och samordna verksamheten.

Jag uppfattade 1972 års riksdagsbeslut så att riksdagen godkände Kungl. Maj:ts proposition, vilket innebär att Kungl. Maj:t efter samråd med och hörande av vissa myndigheter beslutar om ändringar i den regionala indelningen av polisverksamheten, dock med det tillägget att riksdagen givit Kungl. Maj:t till känna att frågor om indelningsförändringar skall underställas riksdagens prövning. Meningen med detta förfarande måste vara att riksdagen vill ha kontroll över att riksdagens uttalanden om att endast län som har ett eller två polisdistrikt — eller i något fall möjligen tre — blir föremål för sammanläggningsåtgärder. Man har i riksdagen velat behålla kontrollfaktorn i dessa avseenden.

Ett bifall till utskottsmajoritetens förslag här i dag innebär utan tvivel att 1972 års motsvarande riksdagsbeslut uttraderas. Jag kan inte se det möjligt för regeringen att lägga något annat förslag till ändrad regional indelning av polisverksamheten utan att frågan på nytt tas upp i sin helhet. Vi måste komma ihåg att den proposition som vi nu behandlar utarbetades endast några månader efter det enhälliga beslutet av 1972 års riksdag. Vid utarbetandet av propositionen har man följt 1972 års riksdagsuttalande. Att så är fallet framgår också bl. a. av årets betänkande där utskottet bekräftar detta. Där säges nämligen: "Kungl. Maj:ts förslag rörande den regionala polisverksamheten grundas på de allmänna riktlinjer som 1972 års riksdag drog upp för en reform av denna verksamhet. — — —"

Det är ju ganska häpnadsväckande att upptäcka att ett riksdagsbeslut inte står sig från det ena året till det andra, när det är fråga om ett principuttalande. Vilken tilltro skall man mot denna bakgrund framdeles kunna sätta till riksdagsuttalanden? Vågar framdeles någon regering, myndigheter eller allmänheten lita på riksdagens uttalanden, om riksdagen från det ena året till det andra river upp och ändrar sina principbeslut?

Det finns all anledning för riksdagens ledamöter att noga tänka över de här frågorna innan avgörandet sker i dag. Man bör komma ihåg 1972 års riksdags enhälliga beslut om bl. a. den regionala polisverksamheten, ett beslut som beaktats av regeringen vid utarbetandet av den proposition som vi nu behandlar.

Jag vill också än en gång erinra om justitieutskottets ordförandes uttalande inför 1972 års riksdag, då fru Kristensson bl. a. sade: "Vi har sagt att om ett län består av endast ett eller två polisdistrikt kan det inte rimligen finnas utrymme för en regional organisation som skulle ha till uppgift att inspektera och samordna verksamheten. — — —"

Herr talman! Jag yrkar avslutningsvis bifall till den vid justitieutskottets betänkande nr 37 fogade reservationen.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Larfors säga att det av mig gjorda uttalandet var ett direkt citat ur utskottets betänkande förra året, som också vice ordföranden här har redovisat. Jag brukar vara ganska noga med att om jag talar å hela utskottets vägnar hålla mig till de fakta som finns i vårt betänkande. Men jag behöver väl ändå inte återigen för herr Larfors påpeka att det uttalandet bara var ett av många vägledande uttalanden som utskottet gjorde i det sammanhanget. Det måste ju, som jag sagt förut, ändå betyda något att utskottet ville få tillbaka frågan för förnyad behandling i samband med förslag om sammanläggningar av länspolisdistrikt.

Jag skall inte upprepa hela argumentationen i frågan, eftersom den numera är välkänd, men jag tycker att det är fel av herr Larfors att citera endast ett utskottsuttalande och bara denna del av mitt anförande. Man måste se hela utskottets förslag i ett sammanhang och ta hänsyn till att vi har gjort viktiga reservationer till detta uttalande.

Herr LARFORS (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristensson framhöll att mitt citat ur ett anförande av fru Kristensson i riksdagen förra året också återfanns i utskottets betänkande som uttryck för utskottets enhälliga ståndpunktstagande i detta ärende. Jag har naturligtvis ingen erinran mot detta tillägg. För att fortsätta att referera fru Kristensson vill jag bara erinra om att fru Kristensson själv i sitt första anförande talade om att man endast i vissa fall *kan* sammanlägga län som har ett eller två polisdistrikt. Jag tycker att detta citat står i strid mot 1972 års riksdagsbeslut som talar om att det inte rimligen finnes utrymme för en sammanläggning i sådana fall.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Det betänkande vi nu behandlar tar upp två — som jag ser det — viktiga principfrågor när det gäller den polisiära organisationen. Den ena är ett i statsverkspropositionen framlagt förslag att Västernorrlands län och Jämtlands län skall förenas till ett regionalt verksamhetsområde inom polisorganisationen, vilket för övrigt i sin tur föranlett en rad motioner med förslag att en sådan sammanföring inte skall komma till stånd.

Den andra gäller motionsförslag om ett uttalande från riksdagens sida att eventuella förslag till ändringar av polisdistriktsindelningen bör underställas riksdagen för prövning med hänsynstagande även till medborgarservice och till den önskade regionala strukturen.

Beträffande den första frågan avstyrker utskottsmajoriteten den

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

föreslagna sammanläggningen av Z- och Y-län till ett gemensamt regionalt verksamhetsområde och detta av flera skäl, som utskottets värderade ordförande nyss redogjort för och som jag därför inte här skall uppta tid med att upprepa.

Vi vet allesammans att 1967 års polisutredning föreslog en genomgripande reform av den regionala polisorganisationen, vilken bl. a. skulle innebära att länsstyrelsen inte längre skulle vara högsta polismyndighet i länet och att det i stället skulle inrättas regionala polisstyrelser. Jag skall inte här och nu gå in på skälen för en sådan ordning, men vi kan givetvis konstatera att det finns vissa skäl för en omläggning av den regionala polisorganisationen. Justitieministern har varit inne på den; det gäller trafikpolitiken, brottsutvecklingen och annat. Det har bl. a. också representanter för länspolischefernas organisation framhållit för oss när vi har träffat samman. Men -- och det vill jag särskilt understryka -- skall en sådan omläggning göras, bör den ske i ett sammanhang och sedan den varit föremål för den samlade bedömning som den år 1970 tillsatta länsberedningen har att utföra.

Det är säkert olyckligt -- jag är också personligen av den uppfattningen -- om man rycker ut ett län och sätter det på något sätt i strykklasse, behandlar det annorlunda än de övriga. Vi vet också av smärtsam erfarenhet att en åtgärd av det här slaget drar andra med sig. Det är för övrigt inte heller klarlagt, såvitt jag kan bedöma, hur högsta ledningen av polisväsendet i ett spänt läge skulle fördelas mellan de två länscheferna, om man genomförde den här ordningen. Det finns således, enligt min mening, ingen anledning att här fatta några förhastade beslut. Vi kan gott invänta resultatet av länsberedningens arbete. Den argumentering som här har förts -- att vi på något sätt skulle vara bundna av vårt ställningstagande förra året -- tycker jag för min del är alldeles orimlig, alldenstund vi har bett att få sådana ärenden tillbaka till kammaren för riksdagens bedömning i varje särskilt fall. Då kan man knappast argumentera så som t. ex. herr Larfors nyss gjorde här.

Beträffande den andra frågan, som gäller polisdistriktsindelningen, har utskottet nöjt sig med att hänvisa till vad det anförde när frågan var uppe till behandling vid 1972 års riksdag och därefter föreslagit att motionsyrkandena skall avslås.

Det finns enligt min mening skäl att observera vad utskottet återger ur sitt av riksdagen godkända uttalande från år 1972. Man säger där att distriktsindelningsreformen inte får bli så långtgående att den leder till en icke önskad centralisering av uppgifterna i polisverksamheten. Inte heller får en ändrad distriktsindelning leda till att allmänheten i vissa områden får en sämre polisiär service. Vidare får inte distriktsindelningen stå i strid med den lokaliseringspolitik som statsmakterna från sysselsättningssynpunkt eller av andra skäl söker främja. Man säger också att frågan om en ändrad polisdistriktsindelning inte kan bedömas uteslutande med utgångspunkt i önskemålet om en rationell polisverksamhet, utan rationaliseringsintresset måste vägas mot allmänna intressen av annan art. Mot den bakgrunden ansåg -- och anser -- utskottet att personalförstärkningar borde övervägas som ett alternativ i varje särskilt fall då en distriktsammanslagning ifrågasätts och att stor hänsyn måste tas till praktiska

lämplighetssynpunkter, bl. a. av näringsgeografisk och kommunikationsmässig natur.

Jag är utomordentligt angelägen att med kraft understryka vad utskottet här säger. Jag menar nämligen att om dessa riktlinjer kommer till tillämpning - och det förutsätter jag skall ske -- då frågan om en sammanläggning aktualiseras, så kan en sammanläggning ske endast i enstaka fall, såsom jag hävdade när vi behandlade den här frågan förra gången. Det kan då såvitt jag kan förstå, aldrig bli fråga om att t. ex. beröva ett regioncentrum med långa avstånd till annan huvudort dess poliskansli och polischef. Planerna på en sammanläggning av t. ex. Ljusdals och Hudiksvalls polisdistrikt måste då skrinläggas.

Om i något fall tvekan skulle uppstå huruvida en indelningsändring står i överensstämmelse med de uppdragna riktlinjerna eller eljest särskilda skäl talar härför, bör enligt utskottets mening frågan underställas riksdagens prövning. Sådana särskilda skäl skall anses föreligga om en planerad indragning står i uppenbar strid mot de regionalpolitiska strävandena. Så snart eventuella planer på en sammanläggning står i strid mot de regionalpolitiska strävandena, skall alltså frågan om sammanläggning underställas riksdagens prövning - det måste enligt min mening vara den riktiga tolkningen. Och vi har frågor av det slaget, inte minst i mitt eget län.

Jag finner det värdefullt att utskottet på nytt påminner om detta tidigare ställningstagande, och jag har därför vid utskottsbehandlingen låtit mig nöja med detta och anslutit mig till utskottets hemställan, som jag nu ber att få yrka bifall till.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har ju huvudsakligen uppehållit sig vid frågan om polisdistriktsindelningen. Riksdagen tog förra året ställning till den frågan. Herr Westberg hade då en avvikande mening, och det kan förklara att han nu går närmare in på den saken. Men vad jag fäste mig vid var att han sade, helt emot vad han var med och skrev under förra året, att han numera anser att inga som helst sammanföringar av län till regionala polisregioner skall ske förrän länsberedningen har lagt fram sina förslag. Det är alltså en helt ny ståndpunkt i dag i förhållande till den som han intog för ett och ett halvt år sedan.

Det leder mig tillbaka till den diskussion som fru Kristensson förde, att det skulle föreligga särskilda skäl till att nu gå ifrån den ståndpunkt man intog i fjol. Fru Kristensson frågade mig om man inte hade någon avsikt bakom, när man reste upp till Jämtland för att på ort och ställe undersöka saken. På det vill jag svara att självfallet hade vi ett behov av att fara dit upp just därför att detta uppseendeväckande hände - att riksdagsledamöter som förra året hade anslutit sig till ett principuttalande av riksdagen i år motionerade om att man skulle gå stick i stäv mot det principuttalandet. Jag kan fortfarande inte få i mitt huvud annat än att man här har gjort en underlig helomvändning som jag inte kan finna något sakligt underlag för. Det gör att jag anser det högst betänkligt om riksdagen skall slå in på den linjen att man gör principuttalande ett år och sedan ett eller ett och ett halvt år efteråt har en annan åsikt. Detta måste

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

ju skapa förvirring hos regeringen, som inte vet vad som verkligen är riksdagens avsikt. Det gör det naturligtvis väldigt svårt att presentera förslag för riksdagen när man inte vet hur det kommer att bemötas även om riksdagen har gjort ett uttalande i förväg.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Personligen är jag faktiskt glad över justitieutskottets ställningstagande i den här frågan.

Bibehållandet av Svegs polisdistrikt är föranlett av Kungl. Maj:ts — således justitieministerns — ställningstagande. En indragning av polisdistriktet i Sveg skulle ha inneburit en polisiär serviceförsämring — det kan väl ingen förneka — för Härjedalen. Härjedalen är ju ett typiskt glesbygdsområde med mycket långa avstånd, och vi måste även besinna att avståndet mellan Sveg och Östersund är rätt långt. Det innebär heller inte några stora merutgifter att bibehålla polisdistriktet.

Jag vill emellertid citera ett uttalande i utskottsbetänkandet. Det heter: "Beaktas bör vidare att enligt vad som numera upplysts en indragning av Svegs polisdistrikt inte för närvarande" — observera att det alltså står för närvarande — "är aktuell. Jämtlands län kommer därför tills vidare att bestå av två polisdistrikt." Detta är kanske litet oroande, men jag hoppas att utskottets ställningstagande i frågan inte blir av tillfällig natur utan kommer att ha giltighet även framdeles.

Jag vill meddela att det har framhållits mycket starkt från ortsbornas sida att man vill behålla polisdistriktet i Härjedalen — jag säger Härjedalen därför att den nybildade storkommunen efter den 1 januari 1974 kommer att heta Härjedalen. Vi har även uppvaktat justitieministern Lennart Geijer i den här frågan, och jag får säga att vi då möttes av förståelse från hans sida. Jag vill till protokollet få antecknat att jag inte enbart tackar utskottet för dess ställningstagande då det gäller polisdistriktet i Härjedalen utan även justitieminister Lennart Geijer. Utan hans medgivande torde det ha varit svårare att få detta genomfört.

Vad gäller frågan om att dra in den regionala polisorganisationen i Jämtlands län, så tror jag det är riktigt att denna bibehålls. Jag tror att det från polisiär servicesynpunkt har stor betydelse att man bibehåller organisationen, och detta är även ett allmänt intresse. Det måste väga mycket tungt vid behandlingen av en sådan här fråga. Man skall faktiskt i alla sammanhang, tycker jag, lyssna på allmänheten och höra hur den vill ha det. Jag hoppas verkligen att justitieutskottet också lyssnade på allmänheten vid sin resa i Jämtland och Härjedalen.

Vi måste slå vakt om de länsmyndigheter som finns. Plockar man bort myndigheter kan det innebära fara för att länet försvinner så småningom. Och visst har det väl inträffat något sedan frågan senast behandlades. Vi har en länsberedning — den var ju tillsatt tidigare — som är nära inpå, och jag tycker det är riktigt att vi väntar tills denna länsberedning tagit ställning till frågorna. Behöver det vara så bråttom med ställningstagandet? Vi vet inte hur det kommer att bli med länen i fortsättningen, och då är det väl — som utskottet säger — riktigt med en betänketid.

Innan jag slutar vill jag så ställa en fråga till justitieministern. I utskottets betänkande står det på s. 2: "Det kan tilläggas att tjänsten som

polismästare i Svegs polisdistrikt är vakant och enligt särskilt beslut av Kungl. Maj:t inte skall återbesättas tills vidare utan uppehållas med förordnande.” Jag frågar då: Kommer det nu att inrättas en ordinarie polismästartjänst i Sveg? Vi har hoppats och trott att vi skulle få en ordinarie polismästare i Sveg, och jag önskar verkligen att vi får den tjänsten tillsatt, så att vi kan känna oss litet lugnare när det gäller dessa enligt min mening mycket viktiga frågor. Jag vill därför ha svar på min fråga av justitieministern.

Herr talman! Jag kommer att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Det är ju inte ovanligt att vi i olika sammanhang gör undantag från en princip, en regel eller en allmän inriktning, om det finns vad vi brukar kalla särskilda skäl härför. Och i denna fråga tycker jag att det finns sådana särskilda skäl. Det första skälet är de långa avstånden, det andra är de speciella förhållanden som betingas av de stora fjällområdena i Jämtland, och det tredje skälet är att vi under vissa tider av året har en stor koncentration av människor häruppe genom att länet är mycket attraktivt för turister. Dessa argument har tidigare åberopats av företrädare för utskottet.

Ett av justitieministerns argument för reservationen var att den rörliga brottslighet som till viss del tyvärr finns på väg E 75 motiverade en för Västernorrland och Jämtland gemensam länspolisorganisation. Men om det är ett argument så leder det till att vi skulle ha en enda länspolisorganisation utefter hela Norrlandskusten, kanske från Stockholm till Luleå, eftersom väl den rörliga brottsligheten på E 4:an är väsentligt större än på E 75 och eftersom gränserna mellan de olika näringsgeografiska områdena inte alls är lika påfallande där som gränsen mellan Västernorrland och Jämtland.

Men, herr talman, jag begärde egentligen inte ordet för att yttra mig i sakfrågan, utan anledningen var ett påstående i den socialdemokratiska reservationen. Om jag inte minns fel innebar riksdagens principbeslut tidigare – alltså det beslut som omnämnts här vid flera tillfällen – att både länsberedningen och rikspolisstyrelsen skulle få yttra sig innan några förändringar företogs i praktiken. Nu står det även i reservationen att länsberedningen har gjort ett uttalande, och justitieministern åberopade också länsberedningen. Eftersom jag är ledamot av länsberedningen blev jag ganska förvånad vid läsningen av utskottets betänkande, eftersom jag inte kunde minnas att beredningen har gjort något sådant uttalande. Men då detta ju kunde bero på att jag glömt detta kollade jag uppgiften med några kamrater i beredningen, som emellertid inte heller kom ihåg att beredningen hade uttalat sig. Därför kontrollerade jag uppgiften med beredningens sekretariat i dag på morgonen och fick beskedet att beredningen inte har avgivit något uttalande i denna fråga. Och då förstår jag också varför det inte har givits något svar på fru Kristenssons fråga till både justitieministern och till fröken Bergegren rörande vad beredningens uttalande egentligen innehåller. Det finns inget uttalande från länsberedningen. Jag måste sålunda konstatera att uppgiften i reservationen – ett uttalande som justitieministern här stödde sig på – är felaktig.

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag glömde tidigare att svara på fru Kristenssons fråga, och därför skall jag göra det nu.

I utskottets betänkande står det att enligt vad vi inhämtat har länsberedningen ingenting att erinra. Nu går det ju i regel till på det sättet när man kontaktar en beredning, att man ringer upp sekretariatet eller beredningens ordförande. I detta fall har ordföranden kontaktats. Naturligtvis ankommer det inte på justitieutskottet att efterhöra vad ordföranden i detta fall har stött sig på, men man får väl anta att han grundat sitt uttalande på kännedom om kanske inte alla ledamöters men dock majoritetens uppfattning inom beredningen.

Detta är den förklaring som jag här kan lämna.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att fröken Bergegrens förklaring gör den här saken ännu allvarligare. Rätteligen skulle det måhända ha stått "länsberedningens ordförande" i stället för "länsberedningen" — då hade det kanske varit riktigt. Men fröken Bergegren kan väl ändå inte mena att det kan få gå till så att en ordförande i en utredning går och frågar några stycken som han väljer ut och som kanske har en mening som passar hans och sedan avger ett yttrande som ger intryck av att hela beredningen står för det.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet menar jag inte det. Men det är självklart att en ordförande i en utredning vet ungefär hur tankarna går bland utredningens ledamöter.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Vi har i den här sista ordväxlingen fått en illustration till hur det är när en ordförande i en utredning *inte* vet hur ledamöterna ställer sig. Herr Winberg, som uppträdde här före mig, har tydligen en uppfattning som helt avviker från utredningens ordförandes. Detta måste man tyda så, att det som sägs i reservationen inte är med sanningen överensstämmande. Länsberedningen har tydligen inte uttalat något i den här frågan, utan endast dess ordförande.

Mycket har sagts i den här frågan, och jag behöver inte fördjupa mig i den del som handlar om polisorganisationen. Det här ärendet gäller också den övriga samhällsverksamhetens organisation på det regionala planet. Det sade man också mycket riktigt förra året. På s. 8 i reservationen kan man läsa följande:

"Polisutredningens förslag bedömdes i den proposition som föregick 1972 års reform — — — av föredragande statsrådet vara väl ägnat att skapa goda förutsättningar för en effektiv och rationell regional polisverksamhet. Ett genomförande därav ansågs emellertid innebära risker för ett föregripande av statsmakternas ställningstagande till den regionala samhällsverksamhetens organisation och uppgifter över huvud taget. Frågorna härom var vid tiden för propositionens framläggande och är alltså föremål för en samlad bedömning inom den år 1970 tillsatta länsberedningen."

Då ställer jag mig frågan: Gäller det här för landet i övrigt men inte för länet Jämtland? På vilka grunder baserar man det ställningstagandet? Uttalandet av länsberedningens ordförande är också oroande, även om man efter fröken Bergegrens förklaring måste säga att det fått en diffus utformning. Det här måste innebära att man är mera tveksam när det gäller den fortsatta verksamheten i Jämtlands län. Det är väl inte på det sättet att man redan börjat dra ett streck över det länet och därför kan ta det här steget? Jag är mycket intresserad av att höra hur det är med det.

Fröken Bergegren har berättat om vad länspolischefen i Jämtland hade att anföra när utskottet besökte Jämtland. Men i rimlighetens namn borde hon också redovisa vad de andra sade. Fröken Bergegren borde t. ex. ha berättat om vad landshövdingen i Jämtland sade, vad tjänstemän på länsstyrelsen sade, vad landstinget sade. Där hade man en helt annan uppfattning, och den borde, tycker jag, kammarens ledamöter få ta del av också. Där har man motsatt sig indragningen av länspolischefstjänsten i Jämtland. Det är naturligtvis rimligt att fordra att alla de fakta som kom fram vid detta tillfälle redovisas.

Jämtlands län har under en rad år haft en mycket deprimerande utveckling, och kraftiga insatser har gjorts för att vända utvecklingen i positivare banor. Vi är alla i Jämtland ganska ense om vilka tag som skall tas därvidlag, och vi försöker förbättra situationen. Men det här förslaget från regeringen — som innebär att man kan börja riva i länsstyrelseorganisationen och som kan få som konsekvens på litet längre sikt att man tar fler bitar från den här länsstyrelsen med ungefär samma bristfälliga argumentation som nu — kan medföra att vi kommer i det läget att vi inte får bibehålla regionala organ i det länet. Det kommer att motverka våra strävanden att utveckla länet, sysselsättningen och möjligheterna att bo kvar i området. Ärendet som behandlas gäller också detta i mycket hög grad.

Här har synpunkterna på den polisiära verksamheten kommit fram. Ingen av reservanterna har sagt att denna åtgärd skulle leda till besparingar, för det gör den nämligen inte. Man säger bara att det blir bättre. Argumentationen kring förbättringarna är ungefär densamma som brukar förekomma när det gäller centralisering, nämligen att det blir bättre för människorna. Människorna i de områden som drabbas begriper inte detta — tycks reservanterna anse. Men i Stockholm, där begriper man!

När utskottet besökte länsstyrelsen i Jämtlands län påpekades också att krigsorganisationen i dag är inrymd i polisorganisationen, och någon ny ordning för det föreligger inte. Den delen tas alltså inte upp till särskild prövning. Jag har nämnt det i utskottet, men frågan har inte vidare besvarats. Fröken Bergegren sade att det inte är någon riksolycka om utskottsmajoriteten skulle gå segrande ur den här striden. Nej, det kan jag hålla med om. Men vi från Jämtlands län upplever det som en ordentlig olycka om reservationen skulle gå segrande ur den här striden. Det skulle innebära en prickning av länsstyrelsen i Jämtlands län, som skulle bli den första som mister den här arbetsuppgiften.

Vi försöker slå vakt om det aktuella området och dess utveckling. Det gör vi på regionalpolitikens område, på transportpolitikens område och i

olika andra avseenden. Det gör vi även i den här frågan, och därför uppfattar vi den som en principiellt mycket viktig fråga.

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Efter de inlägg som redan gjorts skall jag försöka att på några minuter uttala mig på ett par punkter som jag anser är värda att observeras i detta sammanhang.

Två saker har dominerat diskussionen. Bland annat har diskussionen gällt om riksdagen skall ha möjlighet att påverka ett ärende som den har begärt att få tillbaka innan beslut fattas. När vi, herr talman, har beslutat att vi vill se på ett ärende från det ena året till det andra och regeringen skall redovisa det till riksdagen har riksdagen full suveränitet. Riksdagen kan uttala sig på det ena eller andra sättet om detta ärende, och jag kan inte tänka mig att vi i den här frågan kan vara bundna av något principbeslut som utesluter att riksdagen skall få utöva sin suveräna ställning i detta sammanhang.

Herr Stjernström har talat om en annan sida av dessa problem, som jag bedömer som synnerligen allvarlig. Om ett län plockas på sina centrala uppgifter på detta sätt kan det till slut bli omöjligt att göra en rättvis värdering av detta läns funktion i en framtida bedömning av länsorganisationen. Personligen ser jag det som mycket allvarligt att man plockar av ett län funktioner på det här sättet, så att länet småningom blir stympat och inte kommer att kunna hävda sig vid den bedömning som sedan skall göras.

Vidare vill jag understryka att utskottet särskilt har vinnlagt sig om det här ärendet: Vi har farit till Jämtland och besökt kommunen och vi har talat med landsting och länsstyrelse. Därvid fann vi att det råder en enhällig uppfattning där uppe om att den nuvarande länspolisorganisationen borde bestå. Vi såg ett mycket realistiskt spel om de speciella konsekvenserna för polisledningen i fjällområdet. Allt detta gjorde att vi fann att den föreslagna omorganisationen, även om den inte vore direkt onödig, inte skulle medföra vare sig några förbättringar för allmänheten eller några besparingar för det allmänna. Därför kom vi fram till den uppfattning som är redovisad i utskottsbetänkandet, nämligen att människorna i regionen inte får det bättre och att det inte heller blir några besparingar genom en ändring i det här fallet.

Jag kan, herr talman, till slut säga att om ett bifall till propositionen, med de synpunkter som har redovisats från denna talarstol, också skulle innebära — eller kunna tolkas på det sättet — att riksdagen på grund av tidigare principbeslut frånhänder sig möjligheten att göra en bedömning i varje särskilt ärende som ligger på riksdagens bord, är konsekvenserna alltför allvarliga. Jag tror också att synpunkterna beträffande länsindelningen och länsorganisationen, vilka också har berörts, kan få vådliga konsekvenser även för andra län. I detta fall gäller det Jämtlands län, men fortsätter vi på detta vis kan det bli vådliga konsekvenser för andra län också.

Med hänvisning till dessa principiella ståndpunkter och den redovisning som har lämnats tidigare behöver jag, herr talman, inte gå in på sakskalet, utan jag kan helt principiellt ställa mig på utskottets sida. Jag hoppas att riksdagen gör det också.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Herr Wikner ställde en direkt fråga till mig. Tjänsten som polismästare i Sveg upprätthålls för närvarande som ett långtidsvikariat. Man kan dock inte se frågan isolerad; det finns för närvarande ett antal andra tjänster av motsvarande karaktär som upprätthålls med långtidsvikariat. Anledningen till att vi inte har tagit definitiv ställning i departementet är att detta måste ses i sammanhang med vad som händer på andra håll i landet, där det pågår diskussion om sammanläggning eller icke sammanläggning av andra polisdistrikt. Därför vill vi avvakta till dess att detta är klart, innan vi tar ställning till de platser där tjänster för närvarande upprätthålls på långtidsvikariat.

Herr talman! När jag ändå har ordet vill jag mycket kortfattat – och därvid närmast rikta mig till herr Dockered – säga att det är riksdagens egen sak att avgöra, om riksdagen vill inta *en* ståndpunkt ett år och en *annan* ståndpunkt ett annat år. Men i vad som ligger till grund, och som riksdagen skall ta ställning till, ingår naturligtvis också, herr Dockered, att ta ansvaret för att statsförvaltningen bedrivs på ett effektivt sätt. Och jag hoppas att reservanterna och jag har kunnat påvisa de sakliga skäl som leder fram till slutsatsen att det är förnuftigt att göra denna sammanläggning.

Anledningen till att både reservanterna och jag har åberopat vad länspolischefen i Östersund sagt är naturligtvis att ingen bättre än han kan veta hur mycket arbete det medför att samordna de två polisdistrikt han har. Det bör väl ändå väga ganska tungt i denna debatt.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill framhålla att det faktiskt har framförts önskemål om att vi vill ha en ordinarie polismästartjänst i Sveg. Därmed skulle vi känna oss tryggare. Jag hoppas verkligen att justitieministern, som har uppträtt med sådan pondus när det gäller Svegs polisdistrikt, kan se till att vi så småningom får en ordinarie tjänst där.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Utskottets borgerliga ledamöter har sagt att den resa som justitieutskottet gjorde till Jämtland haft en avgörande betydelse för den helomvändning som utskottsmajoriteten har gjort från principutlandet 1972 till det ställningstagande som nu ligger som majoritetens förslag. Vad var det då som vi fick besked om?

I Sveg mötte vi en påtaglig oro för att man där skulle förlora polismästaren och den service som man tyckte att polisdistrikten gav.

Vad mötte vi i Östersund? Jo, den man som bär det största ansvaret för länspolisorganisationen, länspolischefen, deklarerade inför utskottet att han ansåg starka skäl tala för en sammanläggning. Han redovisade att han inte hade full sysselsättning med de två polisdistrikten i Jämtland.

Reaktionen i Sveg är ingen nyhet för mig. De argument för speciell behandling av polisdistrikt och för poliservice i glesbygdsområdena som man där framförde anförde jag själv i justitieutskottet när vi 1972 behandlade denna fråga. Jag tog också upp de argumenten i kammaren. Resultatet den gången blev en stark reservation från utskottets och

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

kammarens sida framför allt mot polisutredningens långtgående krav på en nedbantad polisdistriktsorganisation.

Men ändå tycker jag att det finns mycket goda förklaringar till att departementschefen har lagt fram förslag om en förändring i länspolisorganisationen i Jämtland och Västernorrland och om en förändring av polisdistriktet i Sveg. Han har gjort det på grundval av dels riksdagens enhälliga ställningstagande 1972 — alltså för bara ett och ett halvt år sedan — dels också de remissvar som avgavs på polisutredningens förslag. Denna utredning var sammansatt av bl. a. en centerpartist, en folktoppartist, en moderat och en socialdemokrat. Den föreslog dels en förändrad länspolisorganisation i Jämtland, dels en indragning av Svegs polisdistrikt. Vilka reaktioner mötte då det förslaget i remissvaren från Jämtland? Länsstyrelsen i Jämtland, planeringsrådet i Jämtland, Svegs köping och polismästaren i Sveg endera instämde i utredningens förslag eller anförde att man inte hade någonting att invända. I den situationen är det väl ganska förklarligt att departementschefen anser att det finns starka skäl att föreslå en organisationsförändring.

Nu reste utskottet till Jämtland för att på ort och ställe få resonera med dem som skulle komma att beröras av förslaget och för att ta del av den lokala opinionen i Sveg. Jag är helt överens med dem som sagt att det är mycket glädjande att departementschefen tagit ad notam den opinionsyttring som kommit från Sveg med önskemål om att få behålla polisdistriktet. I detta fall anser jag att det är viktigt att man är generös mot de områden av vårt land där avstånden till samhällsservicen spelar en så stor roll. Jag tror att det som nu hänt i fråga om Sveg är ett mycket glädjande tecken på att utskottets och riksdagens rekommendation år 1972 om speciellt hänsynstagande till dessa områden också kommer att vinna förståelse hos departementschefen.

Nu har man i debatten sagt att när det gäller polisorganisationsförändringen — den del av denna fråga som riksdagen egentligen skall ta ställning till — så skulle en sammanslagning av Jämtland och Västernorrland medföra att man fick en otympligt stor länspolisenhet. Låt mig då erinra om att vi redan har en sådan organisation i de två länen norr om Västernorrland och Jämtland, nämligen i Norrbotten och Västerbotten. Länspolischeferna är där stationerade vid kusten och leder den polisiära verksamheten ända upp i fjällområdet, och det går mycket bra. Jag tror inte att det har någon betydelse för de enskilda människorna i Jämtland om man företar en sådan förändring av länspolisorganisationen, så att vi får en effektiv och till fullo utnyttjad länspolisverksamhet. Däremot tror jag att de enskilda människorna i Jämtland skulle vara mera betjänta av att man fick utnyttja de vinster som kan göras genom en sådan organisationsförändring till att t. ex. förstärka den lokala polisverksamheten.

Jag har tidigare sagt att polisutredningen hade önskat gå längre än vad departementschefen föreslog i sin proposition år 1971 och utskottet och riksdagen år 1972 fattade beslut om. Om jag minns rätt gick centerpartisten Sundkvist i utredningen t. o. m. så långt att han kunde tänka sig län som polisdistrikt. Den värderade ledamoten av justitieutskottet herr Schött har vid flera tillfällen framfört starka argument för vad han en

gång var med om att föreslå i polisutredningen. Jag vill bara beklaga att herr Schött var förhindrad att delta i utskottsarbetet just vid de två tillfällen då denna fråga behandlades. Om så inte varit fallet, hade utskottets majoritet i dag troligen varit en annan.

Till sist, herr talman: man har sagt att det är en regionalpolitiskt mycket viktig fråga som vi nu skall avgöra.

Förändringar i polisdistriktens organisation är en regionalpolitiskt viktig fråga, men jag tror inte att en förändring av länspolisorganisationen är lika angelägen i en sådan värdering. Det är viktigt för oss, som från denna talarstol så ofta har anledning att vädja till kammaren om förståelse för de regionalpolitiska krav som vi framför, att våra argument är starkt fotade i verkligheten.

När den man som i dag uppehåller den tjänst, om vilken diskussionen står, förklarat att han inte har full sysselsättning och att det vore önskvärt att få en vettigare polisdistriktsindelning för länet, tycker jag att vi tjänar de regionalpolitiska strävandena bäst genom att acceptera en förändring. Skall vi få respekt för de regionalpolitiska krav som jag tror att vi är helt överens om, herrar Winberg, Wikner, Stjernström och Westberg på Norrlandsbänken, vilka yttrat sig tillsammans med mig – gäller det att förankra våra krav i starka och hållbara argument. Sådana tycker jag inte riktigt har anförts här i diskussionen.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Skälen för bortdragning av länspolischefen i Jämtland blev inte så mycket starkare av herr Nygrens kraftiga inlägg. Detta är en fråga som har betydelse från regionalpolitisk synpunkt, därför att den sammanhänger med länsindelningen. Det uttalade statsrådet förra året. Man kunde inte anta förslaget från polisutredningen, eftersom man skulle invänta länsberedningen. Min fråga är: Varför behöver man inte vänta på länsberedningens förslag när det gäller Jämtlands län? Det har ingen av reservanterna behagat svara på.

Sedan bara en liten stilla undran med anledning av herr Nygrens inlägg. Varför for ni egentligen till Jämtland, ni som på förhand hade er inställning klar – ni hade ju förra året beslutat om detta och var helt opåverkbara? Var det bara en nöjestrupp till Jämtland?

Dessutom – och det är nästan anmärkningsvärt – lyssnade ni inte på dem som talade i Östersund. Ni har bara lyssnat på en länspolischef, som tjänstgjort i tre, fyra månader. Han är bärare av den högsta visdomen enligt reservanterna. Men vad landshövdingen, alltså förre civilministern, tjänstemännen vid länsstyrelsen, kommunerna, landstinget och allmänheten sade har ni inte redovisat. Lyssnar ni verkligen inte på det örat, när ni gör en studieresa till ett område?

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Innan debatten slutar vill jag kort invända mot det argument som förs fram här om att riksdagen nu skulle byta fot, ifall vi ansluter oss till utskottsmajoritetens förslag. Jag vill endast erinra om att riksdagen i så fall tagit sig den rätt vi krävde förra året, nämligen att få bedöma varje konkret förslag till sammanläggning från här angivna

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

utgångspunkter. Det är vad vi har gjort.

Sedan skulle jag med anledning av den fråga som herr Wikner ställde till justitieministern rörande polismästartjänsten i Sveg vilja fråga justitieministern: Funderar statsrådet när det gäller Svegs polisdistrikt möjligen på att byta fot, eller har statsrådet kanske redan gjort det under riksdagsdebatten? Justitieministern sade nämligen nu att den här frågan inte får ses isolerad, utan den får bedömas i sammanhang med andra vakanta tjänster eller tjänster med långtidsvikariat i andra polisdistrikt. Varför är de tjänsterna inte ordinarie utan besatta med långtidsvikarier? Anledningen är, såvitt jag förstår, att man beträffande de distrikten fortfarande överväger sammanläggning, och jag tycker att det skulle vara välgörande om kammaren återigen fick ett klart besked från justitieministern om att Svegs polisdistrikt kommer att bestå, inte bara nu utan också inom överskådlig framtid och att förty tjänsten som polismästare kommer att ordinariesättas så snart möjlighet därtill ges.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Nygren att det inte är bara i det område vi nu diskuterar som man kan behöva se över den regionala polisorganisationen — vi vet av de vittnesbörd vi har fått om det som förevarit tidigare, att det kan finnas behov av att överse den för hela landet. Vad vi vänder oss emot nu är att rycka loss ett enstaka län och på något sätt ställa det i stryckklass. Det tror vi är väldigt olyckligt.

Jag tror, som jag har sagt tidigare, att det är viktigt att invänta den beredning som pågår. Att det skulle innebära att man bytt fot tycker jag fortfarande är alldeles orimligt, alldenstund jag har varit med — och ni andra också — och beslutat att vi skall pröva varje särskilt fall. Det är det vi håller på att göra.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr NYGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stjernström frågade mig varför utskottet for till Jämtland. Var det bara en nöjestrupp? undrade han. Nej, absolut inte. Om herr Stjernström hade lyssnat till mitt inlägg, skulle han ha uppmärksammat att jag redovisade hur vi lyssnade till opinionen i Sveg, kommunalmän som med mycket starkt eftertryck talade om för utskottet att de ville behålla sitt polisdistrikt. Vi lyssnade och tog intryck. Vi lyssnade också på länsstyrelsen, sade jag, framför allt till den som mer än andra bör känna till det här, nämligen länspolischefen, som sade att det inte finns några skäl för att bibehålla länspolisorganisationen för Jämtland.

Vi tog de intrycken med oss och åkte hem. Skulle vi inte ha gjort den resan, så kan det hända, herr Stjernström, att vi hade gjort utskottets betänkande på de remissvar som avgivits från länsstyrelsen i Jämtland, planeringsrådet i Jämtland, från Svegs köping och från polismästaren i Sveg, där de något år tidigare hade sagt att de inte hade någon erinran mot de planerade förändringar som vi nu håller på att diskutera.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Nu har herr Nygren repat upp igen vilka personer utskottet lyssnat till i Jämtland, och det är anmärkningsvärt att man inte lyssnade till förre civilministern Hans Gustafsson som högste chef för länsstyrelsen. Han har en helt annan uppfattning än den som herr Nygren och den som polischefen i Jämtland gör sig till tolk för. Ni borde ha lyssnat även på honom och andra som gör en övergripande bedömning av länsorganisationerna.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det var kanske fel av mig att inte svara fru Kristensson tidigare, när hon talade om att jag bytt uppfattning eller kommit till en annan insikt beträffande Svegs polisdistrikt. Det är inte korrekt att säga att jag bytt uppfattning. Jag har kommit fram till att det inte finns någon anledning att lägga fram förslag om sammanläggning av Svegs polisdistrikt med Östersunds. Det har gjorts en departementsutredning i frågan, och där har framförts åtskilliga skäl för en sammanslagning, men i och med att jag fick ärendet till föredragning och fick tillfälle att ta ståndpunkt, så kom jag fram till att jag icke skulle lägga fram något förslag om sammanläggning. Det kommer jag inte heller att göra, fru Kristensson.

En annan sak är frågan om själva tjänstens natur. Anledningen till att den är ett långtidsvikariat är att den föregående polismästaren gick i pension för någon tid sedan. Även i andra sammanhang tillsätter vi många gånger en tjänst med långtidsvikariat därför att vi har behov av en litet mer omfattande planering — som då icke har att göra med frågan om att sammanlägga dessa två distrikt utan med frågan om de olika personer och tjänster som det gäller.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Som ledamot av 1967 års polisutredning har jag varit med om att år 1970 föreslå landets indelning i åtta polisregioner, omfattande två—fyra län.

Som ledamot av fjolårets riksdag var jag med om att acceptera förslaget om att man tills vidare skulle stanna vid sammanföring av län, bestående av endast ett eller två polisdistrikt.

Nu föreligger det första förslaget, innebärande uppföljande av fjolårets beslut. Som deltagare i justitieutskottets studieresa till Jämtland denna höst har jag styrkts i min uppfattning att förslaget är väl underbyggt.

Herr talman! I min åstundan att få polisverksamheten så effektiv som möjligt hade jag i överensstämmelse med min övertygelse avsett att rösta för reservationen. Sedan det av debatten här i dag framgått att reservationen innehåller en direkt felaktig uppgift, den om länsberedningens inställning i frågan, är jag emellertid tyvärr förhindrad att göra detta och nödgas i stället att vid den kommande voteringen nedlägga min röst.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Ändringar inom
den regionala
polisverksamheten*

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973
*Länspolisorganisa-
tionen i Väster-
norrlands län och
Jämtlands län*

*Kriminalvård i
frihet, m. m.*

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fröken Bergegren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Bergegren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkande nr 37 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fröken Bergegren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	166
Nej	—	139
Avstår	—	3

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Länspolisorganisationen i Västernorrlands län och Jämtlands län

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 29 i anledning av motioner om länspolisorganisationen i Västernorrlands län och Jämtlands län.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i civilutskottets betänkande nr 29.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Kriminalvård i frihet, m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 35 i anledning av propositionen 1973:131 med förslag till ändringar i brottsbalkens bestämmelser om kriminalvård i frihet, m. m. jämte motion.

I propositionen 1973:131 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 11 maj 1973, föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken
2. lag om ändring i lagen (1964:450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås vissa ändringar i den lagstiftning som reglerar övervakning vid kriminalvård i frihet. Enligt förslaget skall övervakningstiden vid skyddstillsyn i princip förkortas från tre till två år. När särskilda skäl föreligger därtill får förordnas att övervakningen skall fortsätta, dock längst till prøvotidens utgång. Någon ändring i fråga om prøvotidens längd, tre år, föreslås inte. Vidare föreslås en omformulering av de allmänna föreskrifterna om vad den som villkorligt frigivits från fängelsestraff eller som efter dom på ungdomsfängelse eller internering överförs till vård utom anstalt eller som erhållit villkorlig dom eller dömts till skyddstillsyn är skyldig att iaktta under prøvotiden. Förslaget innebär också en utmönstring av vissa av de särskilda föreskrifter som kan meddelas angående den dömdes livsföring under prøvotiden. Förlängning av prøvotiden skall enligt förslaget inte kunna ske i annat sammanhang än vid ny dom för annan brottslighet. Slutligen föreslås införande av möjlighet för den dömda att föra talan mot beslut om förordnande av övervakare och mot beslut som innebär att övervakning inte skall upphöra.”

I detta sammanhang behandlades motionen 1973:2008 av herr Ernulf (fp) vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:131 skulle för sin del anta av motionären föreslagna ändringar i brottsbalken, innebärande

1. beträffande 26 kap. 10 §, att den minsta tid för övervakning som skulle fastställas i beslut om villkorlig frigivning bestämdes till två år, samt

2. beträffande 26 kap. 15 §, att nuvarande möjlighet att ge föreskrift om bl. a. förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar och om förbud att använda alkoholhaltiga drycker skulle bibehållas.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen beträffande meddelande av särskilda föreskrifter vid kriminalvård i frihet med avslag på motionen 1973:2008 i denna del (yrkande 2) skulle anta det i propositionen 1973:131 framlagda förslaget till lag om ändring brottsbalken såvitt avsåg 26 kap. 15 §,

B. att riksdagen skulle bifalla de i propositionen 1973:131 framlagda förslagen i den mån de inte omfattades av vad utskottet hemställt under A,

C. att riksdagen beträffande prøvotid vid villkorlig frigivning skulle avslå motionen 1973:2008 i denna del (yrkande 1).

Reservation hade avgivits vid punkten A av herrar Dockered (c), Ernulf (fp), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c) och Stjernström (c) som beträffande meddelande av särskilda föreskrifter vid kriminalvård i frihet ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen beträffande meddelande av särskilda föreskrifter vid kriminalvård i frihet – med förklaring att propositionen 1973:131 icke kunnat i oförändrat skick bifallas – i anledning av motionen 1973:2008 i denna del (yrkande 2) för sin del skulle anta det i propositionen 1973:131 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken såvitt

avsåg 26 kap. 15 § med den ändring att lagrummet skulle erhålla av reservanterna föreslagen lydelse, innebärande att även andra föreskrifter till stöd för den frigivnes anpassning i samhället än sådana som föreslagits i propositionen borde kunna meddelas för viss tid eller tills vidare, dock högst ett år åt gången, om särskilda skäl talade härför.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 35 behandlas regeringens proposition nr 131 med förslag till vissa ändringar i den lagstiftning som reglerar övervakning vid kriminalvård i frihet. Förslagen får ses mot bakgrund av den reform av kriminalvårdens organisation och verksamhet vars huvuddrag riksdagen godkände i våras. I propositionen föreslås en förkortning av övervakningstiden vid skyddstillsyn och en begränsning av möjligheterna att förlänga prövotiden vid skyddstillsyn och villkorlig frigivning. Vidare föreslås en möjlighet att överklaga beslut om förordnande av övervakare eller beslut att övervakning inte skall upphöra, vilket naturligtvis är i och för sig goda förslag eftersom det uppenbarligen var en brist att det saknades en sådan besvärsmöjlighet. Härjämte preciseras förutsättningarna för att ge en övervakad särskilda föreskrifter om hans livsföring. I samband därmed utmönstras vissa av de föreskrifter som nu kan meddelas.

I stort sett har utskottet varit enigt om att godtaga propositionen.

Det är bara på en punkt som det föreligger en reservation. Den har avgivits av folkpartiets och centerns representanter i utskottet och gäller möjligheterna för domstol och övervakningsnämnd att ge en övervakad särskilda föreskrifter om hans livsföring under övervakningstiden. Som jag nyss nämnde föreslås i propositionen en utmönstring av vissa av de föreskrifter som nu är tillåtna att ge; de kan gälla användande av fritid, förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar och förbud att använda alkoholhaltiga drycker. Dessutom föreslår man att den möjlighet som nu finns att ge andra, liknande föreskrifter, som inte närmare preciseras, skall upphöra.

Reservanterna anser att föreskrifter av det slag som enligt propositionen inte längre skall få meddelas visserligen bara kan vara lämpliga i undantagsfall, men även om dessa undantagsfall kan vara ganska fåtaliga bör man inte ta bort möjligheten att ge föreskrifterna de gånger då de är lämpliga och kan vara en övervakad till stöd eller hjälp. Som exempel kan nämnas att en person som har alkohol- eller narkotikaproblem genom arv eller på annat sätt plötsligt erhåller tillgång till en större summa pengar. Om han utan inskränkningar får disponera hela beloppet på en gång, finns det uppenbarligen en risk för att han återfaller i ett omfattande alkohol- eller narkotikamissbruk.

Jag känner personligen till två fall av det här slaget. I det ena fallet fick en övervakad en större summa pengar i arv. Det ordnades så att han endast i portioner fick tillgång till pengarna. Och där gick det bra. Han klarade sig. I det andra fallet ärvde en person en summa på 8 000 kronor, tyvärr utan att övervakningsnämnden eller skyddskonsulenten fick reda på det. Vi hade äntligen fått honom i gång i ett arbete — ett vägbygge — men när han fick de 8 000 kronorna i handen använde han pengarna på

omkring tre veckor för inköp av brännvin. Jag frågade honom om pengarna gått till restaurangbesök och sådant. — Nej, enbart till inköp av sprit. På tre veckor hade han tillsammans med några kumpaner supit upp 8 000 kronor, och han hittades medvetlös, liggande i ett kallt rivningshus, när han togs om hand.

Jag menar att i ett sådant fall — om man hade haft tillräckliga resurser, så att man hade fått reda på det, liksom man lyckades få reda på det andra fallet — skulle en särskild föreskrift, som enligt propositionen nu förbjuds, möjligen ha kunnat vara till hjälp och till räddning för den övervakade.

Det är klart, som departementschefen framhåller, att ett förbud att använda alkoholhaltiga drycker i regel är orealistiskt och meningslöst. Men det påpekades vid remissbehandlingen — och jag har själv erfarenhet av det från mitt arbete i frivården — att det i vissa fall kan vara en övervakad till hjälp och stöd att få ett sådant förbud. I regel bör man då inte meddela ett sådant förbud annat än i samråd med den övervakade. Han säger kanske — jag vet att det finns sådana fall — att det skulle vara honom till stöd och hjälp, framför allt när det gäller att stå emot kamrater som vill bjuda på sprit. Då kan han säga till dessa att han har ett förbud, och det händer att de respekterar det.

Också andra föreskrifter, utöver dem som särskilt nämnts i lagtexten, kan ibland vara lämpliga. Utskottets kansli har inhämtat uppgifter som visar att det för närvarande förekommer i ganska stor omfattning att man ger föreskrifter av skilda slag enligt den bestämmelse som nu gäller, dvs.. att man kan ge andra, liknande föreskrifter. Den bestämmelsen skall alltså bort enligt propositionen. Att utan vidare förbjuda sådana här föreskrifter av annat slag än de som särskilt nämns i lagtexten tror jag inte gagnar frivården. Om vi är ense om att det är önskvärt att frivården blir ett realistiskt alternativ till fängelse i så stor omfattning som möjligt — helst i större omfattning än nu — måste man räkna med att det blir ett ökat antal svårbehandlade fall inom frivården. Man måste också räkna med att det blir en mindre enhetlig grupp av övervakade än tidigare. Under sådana förhållanden förefaller det mig naturligt att snarare öka möjligheterna att differentiera behandlingen än att, som propositionen föreslår, minska möjligheterna till differentiering.

Enligt reservanternas förslag skall man till propositionens uppräknings av de föreskrifter som får meddelas lägga till en bestämmelse att också andra föreskrifter skall få ges om särskilda skäl talar härför. Med det uttryckssättet betonar man att det är fråga om undantagsfall, och det framhålls också uttryckligen i reservationen att avsikten inte är att utvidga arten av de föreskrifter som man får ge enligt de nu gällande bestämmelserna utan bara att bibehålla möjligheterna för sådana fall där erfarenheten har visat att de kan vara till nytta.

Om vi skall nå framgång med en individuell behandling inom kriminalvården i frihet — och det är ju meningen enligt de riktlinjer som riksdagen på regeringens förslag fastställde i våras — är det önskvärt att de lokala myndigheterna som tillämpar reglerna inte i onödan hämmas av alltför stelbenta regler utan får en möjlighet att odogmatiskt söka anpassa behandlingen efter de skiftande förutsättningarna hos de människor som

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Kriminalvård i
frihet, m. m.*

Onsdagen den
21 november 1973

*Kriminalvård i
frihet, m. m.*

står under övervakning. Målet är ju ändå att återföra dessa människor till samhällsgemenskapen. Medlen och vägarna för att göra detta har kanske de lokala myndigheterna, som möter verkligheten ute på fältet, rent av större möjlighet att bedöma än de centrala myndigheterna som utfärdar reglerna. Jag tror att man med förtroende kan ge domstolarna och övervakningsnämnderna den något större rörelsefrihet vid val av behandlingsmetod som föreslås i reservationen, framför allt om man på det sättet åtminstone i en del fall ger ökade möjligheter att rädda människor tillbaka till samhällsgemenskapen.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Wiklund i Stockholm (fp).

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Jag skall i korthet redogöra för varför vi har kommit att ansluta oss till den här reservationen. Vi reserverar oss i princip helt överens med departementschefen och utskottsmajoriteten om att många och meningslösa föreskrifter för kriminalvård i frihet icke främjar den vård som skall återföra den brottslige till en normal samhällsanpassning.

Men vi tycker att det förslag som föreligger är litet stelbent. I lagstiftningen har man tidigare tillmätt omständigheterna i målet och i det särskilda fallet en viss betydelse. Om nu omständigheterna i det särskilda fallet klart visar att en föreskrift utöver de i propositionen givna kommer att ha betydelse för den vårdade, så tycker jag att domstolen och övervakningsnämnderna skall ha möjlighet att tillämpa den. Det kan hända att den vårdade också själv anser att en föreskrift i det här fallet skulle vara ett stöd för honom, och då tycker jag att det är alldeles fel att i lag förbjuda en dylik åtgärd.

Jag tror inte att lagstiftningen kan bli sådan att den täcker anpassningen genom förbud. Men just detta att man inte har någon annan möjlighet än att följa lagens bokstav anser jag kan skada den sak som vi alla avser att gagna, och därför vill jag med dessa få ord, herr talman, yrka bifall till reservationen vid justitieutskottets betänkande nr 35.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande nr 35 skall ses mot bakgrunden av den kriminalvårdsreform som riksdagen beslutade om förra året.

Som herr Ernulf mycket riktigt påpekade har vi när det gäller behandlingen av de här förslagen till vissa bestämmelser rörande övervakning inom kriminalvården varit överens om det mesta. Vi har t. ex. varit överens om att man skall förkorta övervakningstiden vid skyddstillsyn från två till tre år — där har herr Ernulf godtagit vad utskottet anfört — men att man av särskilda skäl skall kunna förlänga övervakningen ytterligare ett år, dvs. så länge prövotiden varar, och den blir ju oförändrad.

Vi har också varit överens om att prövotiden inte skall kunna

förlängas annat än vid förnyad brottslighet. I stort sett har vi också varit överens när det gällt att omformulera de allmänna föreskrifterna i fråga om vad villkorligt frigivna och de som har överförts till vård utom anstalt eller som har fått villkorlig dom eller dömts till skyddstillsyn skall iaktta. Men vi har inte kunnat bli helt överens när det gäller frågan om utmönstringen av vissa särskilda föreskrifter. Utskottets majoritet har inte ansett sig kunna följa reservanternas här, därför att vi anser att vad som föreslås i själva verket är införande av en något vidsträcktare rätt än vad som hitintills har gällt, låt vara att man kringgärdar det hela med uttalanden om att det inte är fråga om att utsträcka bestämmelserna vidare än vad som för närvarande gäller. Men det är självklart att varje domare kommer att efter eget skön tolka vad som kan anses vara särskilda skäl. Det finns ju också ett önskemål att vi skall få så enhetliga principer som möjligt när det gäller utfärdandet av särskilda föreskrifter. De övervakade själva har nog en mycket stark känsla för rättvisa i sådana fall och skulle betrakta det som en rätt allvarlig sak, om man införde sådana här möjligheter.

Jag tycker att de grunder som reservanternas åberopar är ganska realistiska. Vi har ju föreslagit och fått medel till en betydande förstärkning av frivården, och vi hoppas naturligtvis att detta skall leda till att det i fortsättningen blir en mycket starkare kontakt mellan den övervakade och hans övervakare. Övervakarna får alltså mycket bättre möjligheter att hjälpa sina skyddslingar i fall där det behövs stöd av det slag som reservanternas talar om. Jag tror att en god kontakt mellan övervakaren och den övervakade är betydligt värdefullare när det gäller att komma till rätta med sådana här problem än vad som framgår av de enstaka fall då det verkligen har hänt att domstol utfärdat särskilda föreskrifter t. ex. om rätten att förfoga över sin arbetsförtjänst eller sin egendom eller när domstol meddelat föreskrifter om att inte bruka alkohol.

Jag är personligen också ganska tveksam om det är riktigt att det förhållandet att en person är straffad skall ställa honom sämre i fråga om rätten att förfoga över sin egendom än andra medborgare. Att ställa någon under förmynderskap anses ju vara en synnerligen allvarlig affär, som kringgärdas med starka säkerhetsbestämmelser. Talar man med människor som sysslar med nykterhetsvård står det utan vidare klart att de anser det vara ganska meningslöst att avkräva människor löften eller att utfärda förbud när det gäller att inte dricka alkohol. Där är det de nykterhetsvårdande organen som skall ingripa, och det blir övervakarens plikt och skyldighet att se till att den som behöver vård i detta hänseende också får det. Nykterhetsvård innebär ju inte bara att man tar in människor på anstalt, utan den moderna nykterhetsvården kan som bekant vidta en hel rad andra åtgärder för att ingripa hjälpende och stödjande i sådana här fall. Detta gör att jag tycker det är verklighetsfrämmande att tänka sig att behålla möjligheten till särskilda föreskrifter utöver de klart avgränsade fall som har angivits i propositionen. Propositionen täcker enligt mitt förmenande de fall då föreskrifter kan behöva meddelas. Därför vill jag oreserverat yrka bifall till vad Kungl. Maj:t här har föreslagit.

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Kriminalvård i
frihet, m. m.*

Onsdagen den
21 november 1973

*Kriminalvård i
frihet, m. m.*

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! På den som i nio år har sysslat med kriminalvård i frihet gör det ett något egendomligt intryck att höra fröken Bergegren säga att reservanternas önskemål är orealistiska och att man inte kan med framgång använda de medel som nu föreslås bli förbjudna. När man som jag tidigare sagt i ett antal fall i verkligheten har använt medlen med framgång gör det ett underligt intryck att höra en person säga att reservanternas önskemål är orealistiska.

Sedan sade fröken Bergegren att hennes betänkligheter mot reservationen främst grundar sig på att den ger en mera vidsträckt rätt att ge särskilda föreskrifter än nuvarande regler. Men gör den det? Redan nu finns det ju möjlighet att ge annan liknande föreskrift, och den möjligheten är inte kringgärdad av någon speciell regel om att det skall föreligga särskilda skäl. I reservationen däremot har vi föreslagit att om särskilda skäl föreligger får man ge andra föreskrifter, och i reservationens motivering betonas att detta inte är avsett som någon utvidgning av gällande rättstillämpning. Jag vill påstå att man knappast kan tolka det skrivna som en utsträckt möjlighet att ge föreskrifter. Därför tycker jag, att med det resonemang som fröken Bergegren för skulle hon kunna ansluta sig till reservationen. Och om fröken Bergegren har kvar sina betänkligheter att reservationen kan ge en mera vidsträckt rätt än för närvarande, så hade det väl varit naturligt att föreslå en formulering som undanröjer denna befarade men som jag tycker obefintliga möjlighet till en utvidgning! Då hade fröken Bergegren och jag kanske kunnat enas, eftersom vi i sak har samma uppfattning — om jag uppfattade fröken Bergegren rätt.

Däremot kan jag inte godta fröken Bergegrens påstående att det skulle vara så väsentligt med enhetliga föreskrifter. När det gäller att försöka få människor som hamnat i kriminalitet tillbaka till samhället tror jag inte att det viktigaste är att ha enhetliga föreskrifter, utfärdade på central nivå, att gå efter. Uppgiften är så svår att man måste söka sig fram på olika vägar. Olika människor behöver också olika behandling. Man måste väl också tro att de organ som är sammansatta av jurister och särskilt utvalda lekmän tack vare ledamöternas praktiska erfarenheter har större möjligheter att hitta rätt vid behandlingen av enskilda människor än vad regering och riksdag har när man utfärdar allmänna regler. Det är fel att tro att vi kan så mycket om kriminalvård att vi är mogna för fasta, generella regler. Tvärtom bör vi uppmuntra de lokala organen och socialarbetarna ute på fältet att pröva sig fram med ledning av de erfarenheter de vinner. Då kanske vi kan hitta bättre metoder än de tyvärr alltför ofullkomliga som vi nu har.

Vad sedan gäller förbudet att använda alkoholhaltiga drycker — som jag medger endast i undantagsfall kan vara realistiskt — sade fröken Bergegren någonting som jag ställer mig litet tvivlande till. Om jag uppfattade henne rätt menade hon att man här ingriper i nykterhetsnämndens befogenhetsområde, eftersom det är nykterhetsnämnden som skall sköta nykterhetsvården. Men fröken Bergegren har själv i utskottet varit med om att godta en regel om att domstol och övervakningsnämnd skall kunna föreskriva nykterhetsvård. Det stämmer väl inte riktigt? På

de punkter som vi alla är överens om ålägger lagstiftningen organen för kriminalvård i frihet att även syssla med nykterhetsvård på det sättet att de kan ge särskilda föreskrifter härom. Jag tror därför inte att ett rusdrycksförbud är uteslutet av principiella och formella skäl. Det avgörande är om det i det enskilda fallet är till nytta eller inte.

Naturligtvis är det principiellt motbjudande att beröva en människa hennes fria dispositionsrätt över sin egendom. Men vi får komma ihåg att de människor som står under kriminalvårdens övervakning många gånger har särskilda svårigheter att handskas med sin livsföring och ofta också med sina pengar, och det är just de särskilda svårigheterna som motiverar sådana särskilda åtgärder, som inte i allmänhet är att rekommendera.

Herr talman! Jag har inte låtit mig övertygas av fröken Bergegrens argument. Jag står alltså fast vid mitt yrkande om bifall till reservationen.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! För den som blir omyndigförklarad föreligger alltid "särskilda svårigheter" – det är ingenting speciellt för kriminalvårdsklientelet.

Jag tror inte herr Ernulf förstod mig rätt; vi är nog inte riktigt överens i sak. Jag menar att de föreskrifter Kungl. Maj:t föreslagit är tillräckliga för de behov som kan föreligga. Herr Ernulf tog upp några fall där han av egen erfarenhet sade sig veta att ett förbud att använda egen inkomst eller ett förbud att dricka alkohol lett till goda resultat. Herr Ernulf trodde – och det är kanske naturligt när man har det yrket – att det berodde på de bestämmelser domstolen utfärdat. Jag tror att samma goda resultat i de fallen skulle ha kunnat uppnås genom ett förtroendefullt förhållande mellan övervakaren och den övervakade.

Tanken bakom den nya kriminalvårdsreformen är ju att vi skall försöka etablera ett sådant förhållande mellan dessa båda att den övervakade inte upplever samhällets övervakning enbart som en repressiv åtgärd utan som en hjälp och ett stöd. Genom förbud skapar man genast en motsatsattityd. Därför tror jag att man skulle nå ett mycket bättre förhållande om man uteslöt möjligheterna att meddela särskilda föreskrifter. Det är trots allt ett tänjbart begrepp som kan tolkas olika av olika domare. Jag menar att vi skall försöka att undvika förbud i möjligaste mån och försöka etablera ett sådant förhållande att man kan hjälpa människor till rätta på annat vis, så att inte den som blir underkastad samhällets övervakning på detta sätt i onödan känner sig satt på undantag och utan den rättssäkerhet som tillkommer andra medborgare i samhället.

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Fröken Bergegren talar om att vi skall vara realister. Jag måste då säga att realisterna blir besvikna hur vi än gör när det gäller dessa svåra frågor. Erfarenheten visar att generella åtgärder inte ger åsyftad verkan – det är vi medvetna om. Men jag anser – och det har reservanterna också anfört – att lagstiftningen inte skall lägga hinder i vägen för en personlig bedömning av det enskilda fallet. Kan man rädda en enda människa genom en sådan här överenskommelse tycker jag att

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Kriminalvård i
frihet, m. m.*

det är orealistiskt att låta lagstiftningen lägga hinder i vägen. Jag har i varje fall det förtroendet för domarna och övervakningsnämnderna. Om man omgärdar en sådan här föreskrift med de bestämmelser som vi angivit i reservationen, finns det ingen anledning att tro att de ansvarskännande människor som skall fatta besluten inte också tar hänsyn till de realiteter det gäller.

Därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ERNULF (fp)

Herr talman! Jag vill replikera fröken Bergegren på två punkter.

Till att börja med sade hon att man i de exempel jag nämnde kanske kunde ha nått gott resultat utan föreskrift från domstolens sida och att övervakaren kanske skulle ha klarat det hela ändå. Jag vill nämna att de exempel jag hänför mig till gäller sådana fall där domstolen inte har givit någon föreskrift och övervakaren alltså har försökt gå till väga på det sätt som fröken Bergegren anvisar men misslyckats. I den situationen har övervakningsnämnden så småningom sett sig tvingad att ingripa med föreskrift. Så till vida håller jag med fröken Bergegren som att jag anser att en domstol bör vara mycket försiktig med att ge föreskrifter i sin dom, men jag anser att det i något större utsträckning är motiverat att en övervakningsnämnd — om den finner att möjlighet att nå samarbete med den övervakade inte föreligger — utfärdar en föreskrift.

För det andra sade fröken Bergegren att hon tycker att propositionens lagförslag är heltäckande när det gäller användbara föreskrifter. Då är hon mer konungslig än konungen själv, därför att departementschefen vitsordar faktiskt att det kan finnas — låt vara mycket fåtaliga — fall där ett alkoholförbud kan vara realistiskt och meningsfullt. Min uppfattning är att det — även om fallen är mycket fåtaliga och, som herr Dockered sade, t. o. m. om det bara gäller en enda människa — är befogat att använda en väg om den leder till ett gott resultat.

Är alltså fröken Bergegren ännu hårdare i sin uppfattning än t. o. m. departementschefen så är det riktigt, som hon sade, att vi inte är överens.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Ja men, herr Ernulf, departementschefen har avvisat tanken på att gå längre. Det beror på att han anser att man, i de fåtaliga fall det här gäller, bör kunna komma till rätta med problemen på annat sätt. Det är det jag också tror.

Herr Ernulf och herr Dockered har enligt mitt tycke litet för stark tro på verkan av förbud. Dessutom förefaller det som om ni utgick från de möjligheter som hittills har förelegat för övervakarna. Men vi skall se det hela mot bakgrund av riksdagens beslut om att bevilja medel för en förbättrad övervakningsorganisation, som alltså ger större möjligheter. De misslyckanden som herr Ernulf talar om kanske inte behöver upprepas i och med att man skapat en bättre organisation. Det är den tanken som ligger bakom.

Det kan inte hjälpas att de flesta människor som är ställda under övervakning upplever sådana ting som kategoriska förbud såsom mycket

repressivt, och det försvårar möjligheten att föra dem till rätta. Det gäller både föreskrifter av ekonomisk art och — framför allt — föreskrifter att avhålla sig från bruk av alkohol. Möjligheterna att ge föreskrifter när det gäller vård av sådana som verkligen behöver den har tillgodosett behovet. Inom ramen för de möjligheterna bör man också kunna tillgodose alla tänkbara krav på att hjälpa människor med alkoholbesvär. Och om herr Ernulf menar att man skall kunna utfärda förbud mot att dricka alkohol för människor som inte har alkoholbesvär, förstår jag inte riktigt vad som är meningen.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Först och främst skall man naturligtvis inte utfärda något alkoholförbud för den som inte missbrukar alkohol.

Min uppfattning är att man i alla situationer skall göra vad man kan för att nå resultat på frivillig väg. Det är alltid bättre att komma fram till ett resultat på den vägen. Men om det efter alla bemödanden visar sig att det inte är möjligt att komma fram på frivilliglinjen och att man har att välja mellan att låta övervakade personer hamna i fortsatt kriminalitet eller alkoholism och att utfärda ett förbud, tycker jag att det i vissa fall kan vara både humant och ibland också effektivt att som sista åtgärd försöka tillgripa ett förbud. Om fröken Bergegren tycker att det är förbudstänkande kan jag inte göra mycket åt den saken.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Dockered m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ernulf begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Dockered m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ernulf begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 203
Nej — 100
Avstår — 6

Punkterna B och C

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Översyn av sam-
ordningen av de
olika pensions-
systemen*

§ 12 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

Nr 29 i anledning av motion angående arvsrätten för barn utom äktenskapet

Nr 30 i anledning av motion angående rörelseidkares rätt till försäljning av icke avhämtat gods

Nr 31 i anledning av motion om översyn av gällande åldersgränser för barn och underåriga

Försvarsutskottets betänkande

Nr 23 med anledning av propositionen 1973:128 med förslag till principer för en enhetlig befälsordning inom det militära försvaret jämte motioner

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

Nr 29 i anledning av motioner angående reduktion av det kommunala bostadstillägget för folkpensionärer m. m.

Nr 30 i anledning av motion om rätt till ersättning för förlossningsvård i annat nordiskt land

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 13 Översyn av samordningen av de olika pensionssystemen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 31 i anledning av motion om översyn av samordningen av de olika pensionssystemen.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:1164 av herr Åkerlind (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att Kungl. Maj:t snarast skulle se över samordningen mellan de statliga och kommunala pensionssystemen å ena sidan och det allmänna systemet å den andra, i syfte att skapa överensstämmelse och rättvisa.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1164.

Reservation hade avgivits av herrar Ringaby (m) och Andersson i Ljung (m) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1164 hos Kungl. Maj:t begärde att Kungl. Maj:t snarast skulle se över samordningen mellan de statliga och kommunala pensionssystemen å ena sidan och den allmänna pensioneringen å den andra.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Det problem som behandlas i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 31 är mycket komplicerat och svårt. Jag skulle faktiskt vilja påstå att ingen av de förtroendevalda ledamöterna i utskottet till fullo behärskar denna problematik, och därför kan ingen med absolut

hundraprocentig visshet säga att det är på det eller det sättet. Det är över huvud taget mycket få människor som behärskar detta område. Men några saker känner man i alla fall till. Här gäller det alltså de mycket besvärliga samordningsproblemen för statligt och kommunalt anställda när de i sinom tid skall uppbära sin pension.

Huvuddragen i samordningsbestämmelserna är att de som är statligt eller kommunalt anställda får 65 procent av slutlöneklassen i pension, om de har innehaft denna slutlöneklass i åtminstone fem år. Inom ATP-systemet är 60 procent av de 15 bästa åren pensionsgrundande – det är alltså något sämre förmåner där. I både ATP och på den statliga och kommunala sidan kräver man 30 års intjänandetid.

De stats- och kommunalanställda har ofta pensionsrätt både från sin anställning i statlig eller kommunal tjänst och från den allmänna försäkringen, alltså från folkpensionen inklusive pensionstillskott och från ATP-systemet. När man har sådana här dubbla pensionsrätter skall alltså pensionerna samordnas, och det gör man enligt den s. k. bruttometoden. Den innebär bl. a. att den högre pensionen alltid skall utgå. Om folkpensionen och pensionen från ATP av någon anledning skulle vara högre än pensionen från den statliga eller kommunala tjänsten, utbetalas den högre pensionen, alltså folkpensionen och ATP-pensionen. Då uppstår inga problem, såvitt jag har fattat saken riktigt. Men det måste vara i ganska få undantagsfall som folkpensionen och ATP-pensionen är högre än den ordinarie tjänstepensionen. Om emellertid en offentliganställd har intjänat ATP-poäng i en tidigare kanske privat anställning, tar han, såvitt jag förstår, ATP-pensionen med sig – det sker dock ingen samordning utan ATP-pensionen betalas ut.

Problemen uppstår när en stats- eller kommunalanställd har sidoinkomster. Om dessa inkomster är högre än lönen i den offentliga tjänsten, är det inget problem, ty då utgår ATP-pension på sidoinkomsterna. Men det måste vara i ytterst få undantagsfall som sidoinkomsterna är så höga. Problemen uppstår när sidoinkomsten är lägre än den ordinarie lönen från kommunen eller staten, och det måste såvitt jag förstår gälla 99 procent av alla fall – för de allra flesta som över huvud taget har sidoinkomster är dessa otvivelaktigt lägre än den ordinarie inkomsten.

Att denna fråga över huvud har tagits upp beror på att motionären känner till ett autentiskt fall som han bygger på. Jag skulle tro att sådana fall är ganska vanligt förekommande, och därför skall jag relatera de faktiska förhållandena.

Det gällde en statsanställd – han var anställd vid SJ.

Han hade två sidoinkomster. Han var dels fastighetsskötare i en fastighet som SJ äger och hade betalt för det och hade dels en inkomst som ordförande i fackföreningen. Tillsammans uppgick dessa sidoinkomster till 10 000 å 12 000 kronor under olika år. Den här mannen blev skadad och fick pension. Det visade sig då att det inte utgår någon pension på sidoinkomster.

Det förefaller orimligt att man inte skall ha någon pensionsrätt på sidoinkomster som man ju ändå betalat avgifter för. På dessa sidoinkomster har den här mannen fått betala en hög marginalskatt, han har fått betala en högre folkpensionsavgift och högre sjukförsäkringsavgift, han

Onsdagen den
21 november 1973

*Översyn av sam-
ordningen av de
olika pensions-
systemen*

har fått reducerade bostadstillägg och han har fått betala högre daghemsavgifter på grund av att han haft dessa sidoinkomster. Fackföreningen och SJ har erlagt ATP-avgifter på hans inkomster. Allt är alltså i sin ordning, men pension utbetalas icke på dessa inkomster.

Detta är ganska märkligt. Man skulle kunna ställa frågan hur Statstjänarkartellens ombudsmän och Kommunalarbetareförbundets ombudsmän har agerat i denna fråga. Den är komplicerad. Sedan statstjänstemännen år 1965 fick förhandlingsrätt kan man förhandla om pensionsfrågorna. Men tydligen har förhandlingarna skett på ett sådant sätt att problem av det här slaget kan uppstå. En stats- eller kommunalanställd som har sidoinkomster får alltså ta alla de negativa effekterna av sådana inkomster i form av högre skatt och avgifter osv. och hans arbetsgivare får betala avgifter till ATP. Men den positiva effekten — pensionen — får han inte. I detta fall rör det sig om 300 kronor i månaden som han icke får ut.

Det är alltså detta problem som har behandlats i det här betänkandet.

Alla vi som sysslar med politik vet att detta inte är någon engångsföreteelse utan problem, som vi dagligen möter ute på verksamhetsfältet. Just dessa mycket komplicerade samordningsbestämmelser gör att människor känner sig lurade på pensionen. Kanske någon säger att mina påståenden är felaktiga, eftersom pensionstagarna är garanterade 65 procent av slutlöneklassen. Ja, det är de, men det gäller bara den lön som utgår från den offentliga tjänsten. Det är inte 65 procent av den totala inkomsten. I detta fall blir det 54 procent av den totala inkomsten.

Detta gör att jag i likhet med min kamrat i socialförsäkringsutskottet tycker att bestämmelserna borde överses. De är mycket komplicerade och svåra, och det behövs en översyn av dem för att man skall kunna se hur de fungerar i verkligheten. Det hänger också litet ihop med ATP-systemets konstruktion, och därför är det faktiskt en riksdagsfråga, även om man i dag kan förhandla om dessa problem.

Med detta anförande, herr talman, yrkar jag bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen av mig och herr Andersson i Ljung, vari begärs just en översyn av samordningsbestämmelserna.

I detta anförande instämde herr Andersson i Ljung (m).

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Herr Ringaby säger att dessa bestämmelser är mycket krångliga och svåra samt att ytterst få människor behärskar dem, inte ens alla i utskottet. Jag kan medge att de statliga pensionsbestämmelserna i vissa fall kan vara rätt så krångliga och kanske också svårförståeliga. Men samordningsbestämmelserna mellan å ena sidan stats- och kommunalpensioner och å andra sidan ATP är väl ändå inte så särskilt krångliga. Jag tycker att utskottet i sin redovisning lämnat en ganska fullständig och klar redogörelse över hur dessa samordningsbestämmelser fungerar.

Det autentiska fallet bakom denna motion grundar sig i viss mån på en missuppfattning om hur samordningsbestämmelserna är konstruerade. Jag skall inte gå närmare in på detta. Jag vill bara säga till herr Ringaby att det finns möjligheter att göra undantag från ATP-avgiften för all

annan anställning än tjänst. Där är inte ATP-avgifter obligatoriska. För andra sidoinkomster — vad man brukar beteckna såsom extraknäck — kan undantag göras. Då behöver inte heller några ATP-avgifter betalas in.

Emellertid har till detta utskottsbetänkande fogats en reservation av herrar Ringaby och Andersson i Ljung, som herr Ringaby nu talat för. Anledningen till reservationen är just vad herr Ringaby har sagt, nämligen att han finner det ganska orimligt och stötande att vissa sidoinkomster, för vilka ATP-avgifter betalas, inte kan ge någon rätt till pension. Det är givetvis riktigt i vissa fall och under speciella förutsättningar, men det kan också gälla andra inkomsttagare och anställda än stats- och kommunal-pensionärer. Det beror ju på ATP-systemets uppbyggnad och konstruk-tion, en sak som vi har diskuterat många gånger i denna kammare och som jag inte närmare skall gå in på.

Det är riktigt, att för den enskilde pensionstagaren är statens pensionssystem avsevärt förmånligare än ATP, därför att statspensionärens pension grundar sig på 65 procent av inkomstunderlaget, medan den som uppbär ATP får en pension som grundar sig på 60 procent av inkomstunderlaget. Detta i sin tur medför att en statsanställd, som vid sidan av sin tjänst har andra förvärvsinkomster som berättigar till ATP, inte får någon direkt fördel av sidoinkomsterna just i pensionshänseende, utom i det fall då sidoinkomsten är av sådan storlek att folkpension och ATP sammanlagt överstiger statspensionen.

Herr Ringaby säger att det måste vara ytterst få, kanske endast någon procent, som har sådana sidoinkomster, och det kan ju vara riktigt, ty det är kanske inte så många som kan upprätthålla två tjänster. Men att det blir så få beror väl också på att staten och kommunerna har ett relativt förmånligt tjänstepensionssystem. Och enligt samordningsbestämmelserna är statspensionären alltid garanterad den bästa pensionsförmånen. Om vederbörande har inkomst av anställning som är ATP-grundande och — jag understryker detta igen — den inkomsten är så betydande att den ger bättre pension, så får han ju den högre pensionen. Om man gör en jämförelse mellan ATP-systemet och tjänstepensionssystemet för stats- och kommunalanställda, så finner man ju att det sistnämnda är betydligt förmånligare för den enskilde pensionären, och jag vet inte om jag kan betrakta detta som någon speciell orättvisa.

Utskottsmajoriteten tycker alltså att det inte finns anledning att begära någon översyn av samordningsbestämmelserna, detta så mycket mindre som de frågor som rör just dessa villkor avgörs efter förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Det har herr Ringaby också understru- kit, men han undrar ändå hur de ombudsmän och förtroendemän som sköter förhandlingarna ser på dessa frågor. Man kunde av hans anförande utläsa att de inte sköter det här på ett för de statsanställda tillfredsstäl- lande sätt. Jag har emellertid varit med i vissa sammanhang, när man förhandlat om dessa frågor, och jag försäkrar herr Ringaby att de följs med mycket stor uppmärksamhet av de anställdas organisationer. De handläggs i samma ordning och i samband med att man träffar överenskommelser om löner och andra anställningsvillkor, och att riksdagen under sådana förhållanden — när det nu träffas kollektivavtal om dessa frågor — skulle begära en utredning så att säga över parternas

Onsdagen den
21 november 1973

*Översyn av sam-
ordningen av de
olika pensions-
systemen*

huvuden finner utskottsmajoriteten vara ganska orimligt.

Den bristande överensstämmelsen mellan avgifter och förmåner inom ATP-systemet har vi diskuterat så många gånger, och jag skall inte fortsätta den debatten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Herr Fredriksson säger att utskottet har gjort en fullständig och klar redogörelse för de här problemen. Det är väl en sanning med modifikation. Utskottets skrivning är en *klar* redogörelse, det kan jag hålla med om, men den är inte *fullständig*. En fullständig redogörelse för samordningsbestämmelserna skulle förmodligen fylla ett ganska tjockt utlåtande.

Sedan sade herr Fredriksson att man kan begära undantagande från ATP. Ja, det kan man. Herr Fredriksson tillade själv att det kan man bara göra för inkomst av annan förvärvskälla än tjänst, t. ex. om man är egen företagare samtidigt som man är statligt eller kommunalt anställd. För sådan inkomst kan man begära undantagande från ATP och slippa den avgiften. Detta har också inverkan på sjukförsäkringen, som herr Fredriksson vet. Men hur många statligt och kommunalt anställda är det som är egna företagare också? De måste vara ytterst fåtaliga. Har man en extrainkomst från ett anställningsförhållande vid sidan av den statliga eller kommunala tjänsten kan man inte begära undantagande. Det vet också herr Fredriksson. Den övervägande delen, ja praktiskt taget alla extrainkomster utgår på grund av anställning, t. ex. som fastighetsskötare, fackföreningsman eller biografvaktmästare. Det är i sådana fall dessa svåra problem kommer in. Den här frågan har också varit uppe på socialdemokratiska kongresser och den har drivits mycket hårt av fackföreningsfolk. De känner sig utomordentligt oroade över det här förhållandet.

Möjligheten till undantagande hjälper alltså inte i de situationer där det är fråga om anställning - vilket det till 99 procent är.

Vidare säger herr Fredriksson att situationen är dock bättre för de statligt eller kommunalt anställda för de får 65 procent av slutlönen. I ATP-systemet får man bara 60 procent. Ja, det är litet bättre förmåner i statlig och kommunal tjänst. För personer med en mycket liten sidoinkomst får den här olikheten i förmåner inte så stor betydelse. Men om sidoinkomsten är litet större får samordningsbestämmelserna en effekt som är till nackdel för inkomsttagaren. Med andra ord får en statligt eller kommunalt anställd med 30 000 kronor i lön och med 10 000 kronor i sidoinkomst som fackföreningsman eller biografvaktmästare enligt vad jag kan förstå i många fall sämre pension än den som har 40 000 kronor från en arbetsgivare. Det kan inte vara riktigt när man ändå har betalt avgift till det här pensionssystemet.

Att herr Andersson i Ljung och jag är ensamma på den här reservationen beror kanske till viss del på att centerpartiets och folkpartiets ledamöter i utskottet faktiskt har gjort en miss här. Sådana gör vi alla. Jag säger det inte som kritik mot ledamöterna. Det är många komplicerade frågor vi ställs inför. Ibland gör man en miss. Jag har gjort

det själv, och förmodligen har alla kammarledamöter då och då gjort en miss i något utskott. Det är ingenting konstigt. Men annars hänger denna fråga mycket nära samman med de problem som vi från borgerligt håll gemensamt har slagits för här i kammaren och som gäller pensionseffekter för korttidsanställda m. fl. Dessa får ju betala högre pensionsavgift än de som bara har inkomst från ett håll. Jag hoppas att de borgerliga ledamöterna sluter upp bakom den här reservationen — som är till fördel för löntagarna i statlig och kommunal tjänst.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt, men det är ett par saker som jag vill påpeka.

Herr Fredriksson säger att det finns en utförlig redogörelse för samordningsproblemen i utskottsbetänkandet. Men skall man lämna en utförlig redogörelse om dessa problem behövde nog utskottsbetänkandet vara betydligt tjockare. Samordningsproblemen utgör nämligen ett utomordentligt snårigt område. Man kan knappast säga att det finns några generella regler, därför att det beror i mycket hög grad på vad för tjänster och vad för sidoinkomster osv. som den enskilde har haft. I det fall som herr Ringaby här relaterade har personen i fråga haft 42 års anställning i statlig tjänst, och det borde ju rimligen berättiga honom till full pension. Men trots detta får han enligt samordningsbestämmelserna även den statliga pensionen reducerad till 18/20 av full pension, eftersom han är född år 1912 — även om han under alla dessa 42 år av tjänstgöring betalat pensionsavgifter.

Vidare får de stats- och kommunalanställda inte nytta av folkpensionshöjningar, eftersom samordningen medför att de vid sammanräkningen inte får den höjning som de som varit anställda i enskild tjänst får tillgodoräkna sig. Dessas övriga pensioner berörs inte av en folkpensionshöjning.

Detta är två generella förhållanden som gäller. Det finns dessutom mängder av enskilda skillnader mellan olika pensionstagare, som gör att det är utomordentligt besvärligt att tränga in i vilka bestämmelser som gäller för de enskilda arbetstagarna. Jag har i min hand en utredning som gjorts om dessa frågor för Svenska officersförbundets räkning. Den professor som har gjort denna utredning påvisar att dessa samordningsbestämmelser närmast har påtvingats arbetstagarna ensidigt. Han påvisar också att det i många fall sker en dubbel samordning, vilket inte är meningen. Med anledning av vad som har anförts angående parternas möjlighet att ta upp frågorna i förhandling säger utredningsmannen: "Det må även antecknas, att den vidtagna lösningen av samordningsproblemet skarpt kritiserats av de fackliga organisationerna och vid flera tillfällen åter varit föremål för förhandlingar, vilka dock icke lett till något resultat."

Han säger vidare på ett annat ställe:

"Den genomförda lösningen är ej nödvändig ur någon teknisk synpunkt. Det skulle vara möjligt att frilägga de förmåner, som härrör från den statliga arbetsgivaren från dem, som härrör från annan arbetsgivare. En dylik lösning finns i sjukförsäkringslagstiftningen och

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Översyn av sam-
ordningen av de
olika pensions-
systemen*

Onsdagen den
21 november 1973

*Översyn av sam-
ordningen av de
olika pensions-
systemen*

skulle sålunda väl kunna förenas med pensionslagstiftningens allmänna sociala syften." Därefter frågar han: "Men är den beslutade samordningen över huvud taget rättsenlig?"

Den frågan kvarstår, och detta är huvudorsaken till att vi anser att det här problemet behöver tas upp till övervägande.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Herr talman! Anledningen till att centerpartiet inte anslutit sig till reservationen är ju helt enkelt den att vi anser att denna samordningsfråga skulle kunna lösas snabbare genom de förhandlingar som förs i detta sammanhang mellan arbetsgivarna, staten, kommunerna och de anställda. I denna speciella fråga skulle man på denna väg kunna nå ett bättre och snabbare resultat. Det var alltså anledningen till att vi inte stödde reservationen. Det var inte fråga om något missförstånd.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Det är kanske inte särskilt meningsfullt att fortsätta denna debatt. Med anledning av påståendena att de statsanställda och de kommunalanställda skulle ha ett så dåligt pensionssystem och att samordningen skulle vara så ofördelaktig vill jag dock understryka att de statsanställda har förhandlat sig till ett pensionssystem som är värde- och standardbeständigt. Det ger betydligt bättre pensionsförmåner än ATP-systemet.

Med anledning av herr Ringabys bedömning att folkpartiet och centerpartiet har gjort ett misstag när de inte har ställt sig bakom reservationen vill jag bara hänvisa till herr Magnussons i Nennesholm förklaring att så inte är fallet. För min del vill jag räkna dem till godo att de inte har stött reservationen, som jag tycker är fullständigt onödig. De här frågorna sköts ju av arbetsmarknadens parter, och överenskommelser träffas vid regelrätta förhandlingar — sedan må en professor som herr Åkerlind åberopade kunna stå upp och mena att den här bestämmelsen har påtvingats de statsanställda. Så kan man kanske säga om vilken lönefråga som helst, om man inte har varit med vid några förhandlingar utan stått litet vid sidan om. Att här skulle vara fråga om något påtvingande är säkerligen ingalunda förhållandet.

På tal om att betänkandet inte skulle vara fullständigt — inte tillräckligt utförligt, så att säga — vill jag slå fast, att nog är det skrivet tillräckligt fylligt och konkret med hänsyn till det underlag utskottet har haft, nämligen herr Åkerlinds motion, som såvitt jag kan förstå ändå grundar sig på ett ganska grovt missförstånd.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Herr Fredriksson säger att det inte är meningsfullt att fortsätta debatten, och det kan jag förstå att det inte är för den som skall försvara utskottsmajoritetens ståndpunkt, för det är ganska svårt. Men jag bestrider på det bestämdaste att de statsanställdas och kommunalanställdas pensioner härvidlag skulle vara bättre än de privatanställdas. Det kan möjligen vara så för dem som bara har inkomst från sin statsanställning,

inte för dem som har sidoinkomst. De är faktiskt sämre ställda.

Jag skall läsa upp en enda mening, som står på s. 2 i utskottsbetänkandet, under rubriken Gällande bestämmelser. Där säger utskottet efter att ha redogjort för bestämmelserna: "Detta medför i sin tur att statsanställda, som vid sidan av sin tjänst har andra förvärvsinkomster berättigande till ATP, i allmänhet inte får någon direkt fördel av dessa inkomster i pensionshänseende." Det säger väl ändå något om att det finns problem att utreda här.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ringaby och Andersson i Ljung, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ringaby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Ringaby och Andersson i Ljung.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 264
Nej — 40
Avstår — 3

§ 14 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 32 i anledning av motion om ianspråktagande av barnpension till täckande av fosterlön

Utbildningsutskottets betänkande

Nr 44 i anledning av motion angående personalvården för lärare

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 15 Befrielse från deltagande i undervisningen i religionskunskap

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 46 i anledning av motioner om befrielse från deltagande i undervisningen i religionskunskap.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:1312 av herr Oskarson i Halmstad m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen beslutade om ändring av skollagen 5 kap. 27 § så att elev i

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Befrielse från
deltagande i
undervisningen i
religionskunskap*

Onsdagen den
21 november 1973

*Befrielse från
deltagande i
undervisningen i
religionskunskap*

grundskolan eller gymnasieskolan som tillhörde svenska kyrkan eller frireligiöst samfund skulle på föräldrarnas begäran befrias från att delta i undervisningen i religionskunskap i likhet med vad som gällde för de kyrkor och församlingar som angavs i ämbetsskrivelser den 17 april 1953 och den 28 december 1972 samt

1973:1319 av herr Strömberg m. fl. (fp) vari hemställets att riksdagen beslutade om ändring av skollagens 27 och 29 §§ i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1312,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1319.

Reservation hade avgivits av herrar Nordstrandh (m), Johansson i Skärstad (c) och Strindberg (m) som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts i anledning av motionerna 1973:1312 och 1973:1319.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 46 handlar om ökade möjligheter för elever i ungdomsskolan att, om så önskas, få befrielse från deltagande i undervisningen i religionskunskap. Det föreligger två motioner, en moderatmotion och en folkpartidito, av vilka moderatmotionen är den något vidare syftande.

För befrielse från deltagande i skolans religionsundervisning gäller för närvarande, kortfattat uttryckt, följande bestämmelser och praxis. Elever som tillhör katolska kyrkan i Sverige, respektive mosaiska församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö har, kan man säga, generell befrielse om de önskar begagna sig av befrielse. Ingenting hindrar dem dock från att delta i undervisningen om de så önskar.

Härutöver har utvecklats en s. k. administrativ praxis, innebärande att Kungl. Maj:t på särskilda skäl befriar elever som tillhör andra trossamfund än svenska kyrkan från deltagande i religionsundervisningen. Denna administrativa praxis har tillämpats mycket sparsamt.

Givetvis kan alltid diskuteras vad som är särskilda skäl. Senast aktualiserades gällande bestämmelser och praxis inför offentligheten i fråga om elever tillhörande den s. k. evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige, S:t Martins församling. Först sedan medlemmarna i denna evangelisk-lutherska kyrka hänvänt sig till Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna lyckades de få förståelse för sin framställning om befrielse.

Utbildningsutskottets majoritet tycker att det är bra som det är och att nuvarande bestämmelser och praxis fungerar väl. Det kan man emellertid ha delade meningar om. Den till utbildningsutskottets betänkande fogade reservationen, för vilken står två moderater och en centerpartist, menar att den administrativa praxis som utvecklats — det är endast den som tas upp i reservationen — skall då väl underbyggda framställningar inkommer användas flitigare och mera förståelsefullt av

Kungl. Maj:t, som alltså vid ansökan om befrielse bör, som det sägs i reservationen, visa större generositet och handla mera positivt än tidigare.

Målsättningen för undervisningen i religionskunskap i skolan med allsidighet och objektivitet skall ju vara sådan att befrielse från deltagande i undervisningen i ämnet egentligen inte borde vara motiverad eller av elever och målsmän upplevas som önskvärd. Nu finns det emellertid föräldrar och elever som av olika skäl — religiösa, kulturella och andra — vill ha sådan befrielse, då de trots allt upplever skolans religionsundervisning som inte acceptabel för och i överensstämmelse med, för att citera tilläggsprotokollet till konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, deras religiösa och filosofiska övertygelse. Sådana föräldrar och sådana elever finns — det är ett faktum. Att komma dem till mötes i större utsträckning än tidigare är påkallat.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är knuten till utbildningsutskottets betänkande nr 46.

Herr OSKARSON i Halmstad (m):

Herr talman! I motionen 1312 har vi motionärer hemställt att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i skollagen att elev i grundskolan eller gymnasieskolan som tillhör svenska kyrkan eller frikyrkligt — i motionen står frireligiöst, men det skall vara frikyrkligt — samfund skall på föräldrarnas begäran befrias från att delta i undervisning i religionskunskap. Vi har därvid utgått från att elev som befrias från deltagande i religionsundervisningen skall erhålla motsvarande undervisning — helt naturligt med den olikhet som föranleds av skillnaden i religiös uppfattning — som meddelas i skolorna samt att kontroll och intyg om undervisningen skall uppfyllas i enlighet med de bestämmelser som av Kungl. Maj:t har fastställts vid beviljande av sådan befrielse. Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen med hänvisning bl. a. till att liknande motionsyrkanden avslagits av tidigare riksdagar och åberopar den motivering som anfördes av utbildningsutskottet vid förra årets behandling av en motion med liknande hemställan, nämligen att det enligt utbildningsutskottets mening inte finns anledning att i fråga om befrielsemöjlighet enligt skollagen gå längre än vad som tidigare befunnits lämpligt. Som här tidigare sagts har tre av utskottets ledamöter reserverat sig och ställt sig positiva till motionens syfte och anser att detta borde ges Kungl. Maj:t till känna.

I samband med att kristendomskunskap genom en lagändring 1968 ändrades till religionskunskap anförde departementschefen följande: "Jag räknar likväl med att för vissa grupper av elever liksom i dag kommer att resas krav på befrielse från denna undervisning." Och departementschefen fortsatte: "Det bör vara möjligt att finna praktiska lösningar som tillgodoser dessa krav." Vid behandlingen i andra lagutskottet uttalade detta också förståelse för den principiella syn på frågan om rätt till befrielse från religionsundervisning, som låg bakom de motioner som då väckts i sammanhanget, och förklarade sig dela departementschefens mening att man av praktiska och psykologiska skäl inte nu borde avskaffa möjligheten till befrielse från deltagande i skolans religionsundervisning.

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Befrielse från
deltagande i
undervisningen i
religionskunskap*

Onsdagen den
21 november 1973

*Befrielse från
deltagande i
undervisningen i
religionskunskap*

Det var alltså, som jag ser det, en positiv inställning från såväl departementschefen som från andra lagutskottet.

Hur har då Kungl. Maj:t handlat när det gällt ansökan om befrielse? Ja, det har varit mycket restriktivt. Skolöverstyrelsen har konsekvent avstyrkt dylika framställningar i sina yttranden och hävdade att religionsundervisningen som den bedrivs i den obligatoriska skolan inte kan vara stötande för någon religiös uppfattning, och man har ansett att målsättningen för ämnet religionskunskap är sådan att befrielse från undervisningen i ämnet inte är motiverad.

Överensstämmer nu denna skolöverstyrelsens uppfattning om religionsundervisningen i skolan med föräldrarnas till de barn som utsätts för undervisningen? Tyvärr måste jag hävda att det råder stora skillnader då det gäller uppfattningar om skolans religionsundervisning. Många föräldrar inom svenska kyrkan och inom frikyrkliga samfund känner i dag en allvarlig oro inför den religionsundervisning som bedrivs i våra skolor. Som vi framhållit i motionen anser föräldrarna att barnen, eleverna, i alltför hög grad bibringas en skeptisk och relativistisk uppfattning om de kristna sanningarna och om de kristna värderingar som föräldrarna själva omfattar. De böcker som används i religionsundervisningen har ofta ett ordval och ett framställningssätt som gör att eleverna kan få en negativ inställning till – och jag skulle t. o. m. kunna säga förakt för – den kristna tron. Detta är en plågsam upplevelse för många föräldrar. Det är ju ändå föräldrarna som alltjämt har ansvar för sina barns fostran, och här är det alltså fråga om vem som bäst förstår vad som i det enskilda fallet är till gagn för barnen, om det är barnens föräldrar eller om det är skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t. Nog måste det enligt min uppfattning tillhöra de medborgerliga fri- och rättigheterna att föräldrar får lov att bibringa sina barn den uppfattning i livsåskådningsfrågor som de själva bekänner sig till och omfattar. Detta är ett bestämt krav från många föräldrar i vårt land.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Frågorna i anslutning till skolans undervisning i religionskunskap tillhör de eviga följeslagarna i denna kammare. Det är bra att ämnet ägnas uppmärksamhet, men det är kanske inte lika bra att det så ofta sprids missuppfattningar och vanföreställningar om grunden för skolans religionsundervisning.

I en av de två motioner som nu behandlas har herr Oskarson i Halmstad och en rad andra moderater hemställt att riksdagen skall ändra skollagen så att rätten till befrielse från skolans undervisning i religionskunskap kraftigt utvidgas. Enligt motionärerna skall den omfatta elever som tillhör svenska kyrkan eller frireligiöst – eller, som herr Oskarson nu ändrade det till, frikyrkligt – samfund. Det betyder praktiskt taget alla svenska barn. Skulle man bifalla den motionen har man såvitt jag förstår totalt ryckt undan grunden för religionsundervisningen i den svenska skolan.

Detta vet naturligtvis herr Nordstrandh, men han knyter ändå i sin

reservation an till motionen, för att liksom ge ett intryck av att han i sin välvilja sveper in även denna motion. Men reservationen gäller en helt annan sak.

Grunden för undervisningen har vi som sagt diskuterat många gånger här i kammaren. Jag vill bara erinra om att principerna varit i stort sett desamma under de senaste 20–25 åren. De fastslogs 1950, men upprepades och fastslogs ännu en gång i samband med skolreformerna på 1960-talet.

I 1969 års läroplan för grundskolan heter det om ämnet religionskunskap: Undervisningen skall vara vidsynt och objektiv i den meningen, att den meddelar sakliga kunskaper om olika tros- och livsåskådningars innebörd och innehåll utan att auktoritativt söka påverka eleverna att omfatta en viss åskådning. Den bör ske på ett sådant sätt, att eleverna uppfattar frågeställningarnas allvar och betydelse och så att den främjar deras personliga utveckling och bidrar till att skapa förståelse för värdet av en personlig livsåskådning liksom förståelse och respekt för olika uppfattningar i livsåskådningsfrågor.

I skolöverstyrelsens kompletterande anvisningar till läroplanen heter det bl. a.: Föräldrarna — de må vara statskyrkliga eller frikyrkliga, protestanter eller katoliker, kristna eller icke kristna, religiösa eller ateister — skall med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolans religionsundervisning, vissa om att dessa varken direkt eller indirekt blir utsatta för en auktoritativ påverkan till förmån för någon viss tro eller uppfattning.

Vi har alltså i vårt land till skillnad från praktiskt taget alla andra länder på jorden en undervisning i religionskunskap som är objektiv i den meningen, att den skall vara allsidig och saklig och kunna utgöra underlag för kunskapsmeddelelse till barn från hem med vitt skilda religiösa uppfattningar. Det är en form som man i många andra länder nu börjar söka sig fram mot. I åtskilliga länder arbetar man med frågan, om man skall förändra det system man har med konfessionell undervisning till en modell som påminner om den svenska. I andra länder — där man inte har kunnat enas om att ha någon form av religionsundervisning utan kyrkorna får ta ansvar för de barn som söker sig dit — börjar man fundera över om inte den svenska formen har åtskilligt som talar för sig.

Om man nu har accepterat principen att undervisningen i religionskunskap skall stå öppen för alla barn, oavsett vilken miljö — religiös eller irreligiös — de kommer från, säger det sig självt att man får vara ganska restriktiv med undantag. Det finns en möjlighet till befrielse, och sådan befrielse har i vissa fall beviljats. Dock är det intressant att konstatera att de grupper, för vilka denna lagstiftning ursprungligen tillkom, själva har blivit alltmera tveksamma till frågan, om de skall utnyttja undantagsmöjligheten. Jag vill påpeka att t. ex. barn från romersk-katolska hem till alldeles överväldigande del deltar i denna undervisning. Man kan i den katolska pressen i vårt land gång på gång läsa artiklar som säger att det ligger ganska mycket i den princip för religionsundervisning som vi har i Sverige. Vid sidan av denna kan sedan kyrkan själv komplettera med en konfessionell undervisning.

I reservationen tar man upp frågan om regeringens handläggning av

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Befrielse från
deltagande i
undervisningen i
religionskunskap*

dispensansökningar och man knyter reservationen till ett bestämt ärende. Man synes påstå att regeringen skulle ha visat bristande generositet och bristande vilja till positivt handlande i handläggningen av detta ärende.

Det är min ganska bestämda uppfattning att regeringen faktiskt inte har visat bristande generositet, utan jag tycker att den har visat såväl principiell fasthet och vilja till positivt handlande som generositet. Man gav så småningom denna grupp dispens. Att man tvekade så länge hänger samman med det problem som jag berörde, nämligen att principen är att denna undervisning skall vara öppen och gälla för alla och att man skall vara mycket försiktig med undantag. Jag kan inte gå in på alla detaljer i handläggningen av det här enskilda fallet, men jag tror att det är direkt felaktigt att det — som reservanterna hävdar — skulle ha varit en bristande generositet vid handläggningen av detta ärende.

Jag började med att säga att det naturligtvis finns olika uppfattningar om det här ämnet. Det kan finnas en grund för kritik mot enskilda lärares undervisning i ämnet, och man kan kritisera uppläggningsen av enskilda läroböcker. Men det som är betänkligt är när politiker spelar på vanföreställningar och fördomar om skolans religionsundervisning och inte klargör grunderna för den. Jag har tidigare sagt i debatter om denna fråga att vi inte kan komma ifrån att de som bär ansvar för barnens religiösa fostran i första hand är föräldrarna — hemmet. I andra hand är det naturligtvis kyrkorna, de kristna ungdomsorganisationerna och andra till vilka föräldrarna sänder sina barn. Skolan kan och bör inte överta de uppgifter som kyrkorna har. Jag är övertygad om att på denna punkt i varje fall herr Nordstrandh har samma uppfattning som jag. Jag anser att det är viktigt att man slår vakt om skolans religionsundervisning, och det gör man inte genom att ständigt attackera och misstänkliggöra den.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att gå in i någon mer omfattande polemik med herr Wikström. Jag kan t. o. m. instämma i åtskilliga delar av hans anförande. Men jag vill verkligen säga till honom att han inte här skall sprida vanföreställningar om att politiker — exempelvis jag — spelar på fördomar om skolans religionsundervisning. Jag torde känna den bättre än herr Wikström gör.

Jag konstaterade i mitt inledningsanförande, då jag talade om målsättningen för undervisning i religionskunskap i skolan, att den är avsedd att vara allsidig och objektiv. Jag använde de bägge adjektiven i mitt anförande, och jag sade också att målsättningen är sådan att någon befrielse egentligen inte borde vara motiverad eller upplevas av elever och målsmän som önskvärd.

Men målsättning är en sak och utförande kan vara en annan. Jag vill inte säga annat än att målsättningen i stort sett uppfylls som den är avsedd att uppfyllas i skolorna. Men det är däremot ganska ofrånkomligt att det finns åtskilliga elever och föräldrar som upplever vår religionsundervisning i skolan — jag bedriver själv sådan i den gymnasiala skolan några månader varje höst — som från sin synpunkt otillfredsställande och

sådan som de inte vill ha den. De har uppfattningar om den som kan uttryckas med de fina orden att den inte överensstämmer med deras religiösa och filosofiska övertygelse. De flesta använder förvisso inte de orden, men den meningen finns i vad de säger.

Jag anser alltså att det kan vara viktigt ur många synpunkter, både religiösa och samhälleliga, att komma sådana föräldrar och elever – som naturligtvis inte är överväldigande många, men som ändå finns – till mötes i större utsträckning än man har gjort tidigare. Det är mot den bakgrunden som jag bland andra står för den reservation som är knuten till utskottets betänkande.

Vad beträffar handläggningen av framställningen från S:t Martins församling av den evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige – för att ta upp det senast aktuella fallet – är jag inte lika övertygad som herr Wikström om att Kungl. Maj:t tövade med hänsyn till vad regeringen har sagt om hur religionsundervisningen i skolan skall bedrivas, utan det var nog snarare så, att man inte ville visa, som vi har uttryckt det, "en större generositet och vilja till positivt handlande". Först sedan saken varit uppe i Europarådets konvention för de mänskliga rättigheterna tillkom den ämbetsskrivelse som, förvisso lika bra, hade kunnat komma tidigare, om man hade sett mera generöst på saken.

Till sist vill jag också säga till herr Wikström att det visserligen alltid är trevligt att bli beskyldd för att vara välvillig – det är sällan man får höra så vackra omdömen om sig – men att det inte är välviljan i och för sig som har gjort att i reservationen också har tagits in en hänvisning till herr Oskarsons m. fl. motion, utan det förhållandet att motionen i vissa delar – hela motionen går mycket längre – har en syftning fram mot det som jag har velat stå för här. Det är alltså inte på grund av välvilja utan mera på grund av ett sakligt bedömande, men är det dessutom välvilligt, må det vara hänt.

Herr OSKARSON i Halmstad (m):

Herr talman! Som jag sade i mitt första anförande är det otvivelaktigt så, att många föräldrar känner sig oroliga och är mycket skeptiskt inställda till den religionsundervisning som bedrivs i skolan. Jag har svårt för att gå ut och säga till alla dessa att det är vanföreställningar – detta påstående får herr Wikström svara för själv.

Om det som herr Wikström säger skulle vara mängder av föräldrar som gjorde denna framställning om befrielse för sina barn från religionsundervisning i skolan – det är svårt att säga om det är så – finnes det väl anledning att ompröva, huruvida vi verkligen har den rätta formen för religionsundervisning eller om vi borde ändra den i något stycke. Jag tycker att man med fullt förtroende borde kunna överlåta den bedömningen till föräldrarna.

Herr Wikström citerade helt riktigt ur läroplanen angående objektivitetskravet, men det är väl fråga om hur objektivitetskravet tolkas och hur det är möjligt att uppfylla.

Jag vill från en interpellationsdebatt mellan dåvarande utbildningsministern Ingvar Carlsson och den sedermera utnämnde utbildningsministern Bertil Zachrisson citera herr Zachrisson i en fråga som gällde just

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Befrielse från
deltagande i
undervisningen i
religionskunskap*

Onsdagen den
21 november 1973

*Befrielse från
deltagande i
undervisningen i
religionskunskap*

religionsundervisningen i skolan. Där sade herr Zachrisson angående objektivitetskravet följande:

"Ibland har objektivitetskravet tolkats så att läraren inte får röja sina egna värderingar. Han skall vara neutral. Enligt min mening är en sådan ståndpunkt mycket svår att genomföra i praktiken. Och som jag sade är den också olycklig med tanke på skolans uppgift att främja personligt engagemang."

Herr talman! Jag ställer mig mycket fundersam till den här beskrivningen av hur objektivitet i religionsundervisningen skall tillämpas i det praktiska skolarbetet.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! När herr Nordstrandh talar kan man instämma i mycket av det han säger. Hos mig kvarstår dock intrycket att reservationen har utformats på ett sådant sätt att man litet försåtligt knyter an till en motion som handlar om något helt annat.

Ibland tvingas man, herr Nordstrandh, att med kollegerna i sitt eget parti ta upp en debatt om ståndpunkter i en sakfråga. Man kan ju skjuta problemen ifrån sig och låtsas som om man i sak är överens, men såvitt jag förstår är herrar Oskarson i Halmstad och Nordstrandh ingalunda ense. Det vore ganska bra om ni toge en inbördes diskussion om detta. Efter inlägg av den typ som herr Oskarson står för vore det naturligtvis av intresse att få veta om moderata samlingspartiet tycker att grunden för religionsundervisning i den svenska skolan skall ändras.

Jag har sagt tidigare att jag befarar att man kan komma i ett läge där många i riksdagen säger sig: Kommer attacker av den här typen från än det ena, än det andra hållet får vi väl göra som man har gjort i andra länder och avföra ämnet från schemat. Grunden för ämnet har varit bl. a. den att man har kunnat uppnå enighet inte bara i riksdagen utan mellan olika religiösa åskådningar, olika kyrkor och samfund, om att det är den här typen av undervisning som vi skall ha. Om man sedan ställer andra anspråk på skolans undervisning än de som skolan åtar sig att svara för, blir det orimligt.

Jag önskar att de som så ofta attackerar skolan och lärarna i religionskunskap ställde litet större anspråk på föräldrar, präster och pastorer och sade: Det är ert ansvar att ta vid där skolan inte kan gå längre. Men man riktar alltför ofta udden i attacken mot lärarna.

Jag har väldigt svårt att förstå varför vi inte i något annat ämne upplever att man i riksdagen säger att principerna kanske kan accepteras, men utformningen av ämnet är inte bra, läroböckerna är inte bra, lärarna sköter inte sin undervisning bra. Det finns naturligtvis goda och mindre goda lärare i alla ämnen, men varför skall man ständigt knyta dessa tankar just till ämnet religionskunskap? Tror herrar Nordstrandh och Oskarson i Halmstad att det är det bästa sättet att stärka förtroendet för skolans goda vilja på denna punkt?

Jag har byggt ut mitt resonemang något mer än vad reservationen kanske skulle föranleda, därför att jag tror att det bakom resonemanget finns en betydande oklarhet som bl. a. kommer fram i de olika uppfattningar som herrar Nordstrandh och Oskarson gav uttryck för. Och

jag tror att det är viktigt att vi talar klarspråk på den här punkten för att vi skall kunna bevara den enighet bakom ämnet som riksdagen har kunnat samla sig om.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag bestrider att min uppfattning inte skulle vara klar — jag försökte så gott jag kunde i mitt första anförande tala om att min ståndpunkt är fullständigt sammanhängande och klar. Om herr Wikström inte förstår den kan jag inte göra mycket åt det. Jag kan bara svara för mig själv.

Herr Wikström undrar om det inte finns något annat ämne i undervisningen som vore förtjänt av diskussion. Jag kan upplysa honom om att det finns det visst. Det finns ett ämne som heter samhällskunskap, där man kunde diskutera en hel del utgående från målsättningen. Det är inget fel på den efter vad jag kan förstå — jag är inte specialist på det ämnet — men det är otvivelaktigt så att undervisningen ibland bedrivs på ett sätt som lämnar en del övrigt att önska, och en del av läromedlen i ämnet är inte heller bra.

Det finns alltså åtminstone ett ämne till som man kan diskutera. Jag vill inte göra det nu — jag har ingen anledning att göra det, för diskussionen nu gäller inte det ämnet. Skulle det komma upp i en motsvarande diskussion skall jag gärna diskutera det då. Där är det emellertid inte fråga om någon befrielse, och ämnet samhällskunskap är från många synpunkter inte parallellställt med ämnet religionskunskap. Religionskunskapen intar onekligen en särställning bland grundskolans och gymnasieskolans ämnen.

Herr Wikström hotar med att om vi diskuterar det här ämnet eller människors vilja att i undantagsfall låta sina barn bli befriade från undervisningen för att få individuell undervisning i annan form, kan det leda till att många säger: Låt oss avföra ämnet från skolschemat. Det vill jag inte alls vara med om.

Som jag en gång pläderade för när vi tog förutsättningarna för läroplanerna för gymnasieskolan vill jag ha ämnet kvar på skolans schema, gärna utökat. Men jag tror att det stora hotet mot ämnet ligger i att det finns föräldrar, målsmän och elever, som av olika anledningar vill ha befrielse från deltagande i ämnet. Jag understryker fortfarande att dessa inte är överväldigande många, men det finns en del. Hotet mot ämnet kan komma från dessa människor, vilka uppfattar det som ett våld på deras religiösa och filosofiska övertygelse om hur barnen skall uppfostras.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kom inte med något hot utan gjorde bara en reflexion som jag tror många gjort. Om man tillräckligt ofta kommer med den här typen av litet försåtliga attacker mot ämnet, blir det till sist inte möjligt att försvara den samsyn som legat bakom införandet av och vaktsläendet om ämnet på skolans schema.

Till sist har man att välja om man skall stå för den grundval för ämnet som riksdagen och kyrkorna har accepterat och som man kan karakteri-

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Befrielse från
deltagande i
undervisningen i
religionskunskap*

sera som en ekumenisk samsyn eller om man vill hävda en kulturkonserverativ uppfattning, enligt vilken en direkt konfessionell undervisning är det mest önskvärda. Man kan inte dansa på båda dessa bröllop samtidigt, herr Nordstrandh.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman: Jag vet inte om herr Wikström har någon erfarenhet av att dansa på bröllop, men det är möjligt att herr Wikström har ägnat sig åt det någon gång. Jag brukar inte göra det, lika litet som en frikyrklig.

Jag skall säga herr Wikström en sak. Jag är för min del trött på att höra ordet försåtligt. Det finns i reservationen inget försåtligt angrepp på någonting. Reservationen anknyter till tankar och syften som finns i två motioner. Reservationen tar långtifrån upp allt som finns i de båda motionerna, inte heller i folkpartimotionen. Med utgångspunkt från dessa deklarerar en uppfattning i reservationen, och det är denna vi diskuterar. Att det skulle kunna ligga något försåtligt i orden "i anledning av" kan jag för min del näppeligen förstå. Men det kanske ligger en djupare exeges i detta än jag förmår att prestera.

Herr OSKARSON i Halmstad (m):

Herr talman! Också jag måste reagera mot uttrycket försåtliga attacker. Här är det inte fråga om vare sig försåtlighet eller attacker, utan här är det fråga om att framföra en ärlig mening som omfattas av många människor. Det har varit och är min strävan, och den har inget med vare sig försåtlighet eller attacker att göra.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 46 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	243
Nej	—	52
Avstår	—	8

§ 16 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 44 i anledning av motioner angående kommunal miljövård, m. m.

Nr 45 i anledning av motioner angående vattenvård, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

*Rätt för utländsk
bank att inrätta
representations-
kontor i Sverige*

§ 17 Rätt för utländsk bank att inrätta representationskontor i Sverige

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 62 i anledning av propositionen 1973:139 med förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse m. m. jämte motion.

I propositionen 1973:139 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 5 juni 1973, föreslagit riksdagen att anta inom finansdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
2. lag om ändring i lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket.

I propositionen hade föreslagits att tillstånd av Kungl. Maj:t skulle krävas för att utländskt bankföretag skulle få inrätta representationskontor i Sverige.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:2021 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen skulle anta förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse med av motionärerna angiven lydelse, innebärande att utländskt bankföretag skulle förbjudas att bedriva verksamhet i Sverige.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med avslag på motionen 1973:2021 anta i propositionen 1973:139 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
2. anta i propositionen 1973:139 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket.

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,
att riksdagen skulle

1. med bifall till motionen 1973:2021 och med avslag på propositionen 1973:139 punkten 1 anta förslag till lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse med av reservanten angiven lydelse,
2. anta i propositionen 1973:139 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket.

Onsdagen den
21 november 1973

*Rätt för utländsk
bank att inrätta
representations-
kontor i Sverige*

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition 139 föreslås ändring i lagen om bankrörelse och följdändring i lagen om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket.

Syftet med lagändringarna är att införa tillståndsprövning från regeringens sida i fråga om etablering av representationskontor för utländska banker i Sverige. En sådan tillståndsprövning finns redan när det gäller utländska näringsidkares etablering, men då det enligt finansministerns mening är tveksamt om dessa representationskontor för utländska banker är att betrakta som näringsidkare — och följaktligen redan skulle vara reglerade — föreslås nu sådana lagändringar att tillståndsprövningen blir juridiskt otvistig.

I anledning av propositionen har vpk-motionen 2021 väckts, och i denna yrkas en sådan ändring i lagen om bankrörelse att utländsk bank ej får bedriva verksamhet här i riket.

Jag skall i korthet motivera detta motionsyrkande. Den allmänna bakgrunden till ställningstagandet i motionen är kritiken av det bestående ekonomiska systemet här i landet. Motionärernas utgångspunkt är att den nu dominerande privatkapitalistiska ordningen skall ersättas av en socialistisk planhushållning. Motionärerna ser denna målsättning som ett långsiktigt strategiskt mål. Har man en sådan strategisk målsättning ter det sig naturligt att söka underlätta och inte försvåra framkomligheten på vägen till målet. En ökad sammanflätning av utländskt kapital med svenskt kapital — både genom multinationella företag inom industrin och genom en internationalisering av bankväsendet — anser vi kommer att försvåra det arbetande folkets kamp för att förverkliga en socialistisk ordning i Sverige. Det förhållandet att dessa tendenser ingår som en lagbunden företeelse i kapitalismens utveckling då den nått sitt imperia- listiska stadium kan inte avhålla oss från att söka kämpa emot en sådan utveckling. Färska exempel på de svårigheter som reser sig i arbetar- klassens kamp då det multinationella kapitalet är inblandat i det egna landet har vi i dagens Chile.

I kampen för de lönarbetandes intressen och i kampen för socialismen gäller det att på allt sätt minska det internationella kapitalets maktställ- ningar, inflytande och utbredning. Även den svenska storfinansens tillhör det internationella storkapitalet och strävar till utbredning i andra länder i fråga både om industriell verksamhet och bankverksamhet. Detta är också en utveckling som kan komma att försvåra en utveckling i socialistisk riktning i Sverige och det är något som motionärerna vill motverka.

I propositionen 139 förordas att utländska banker skall få öppna representationskontor i Sverige efter prövning av etableringen genom regeringen och i fortsättningen få verka under viss kontroll av deras verksamhet. Propositionen accepterar utvecklingen ”mot en friare etable- ringsrätt”, dvs. underlättandet av kapitalets fortsatta internationalisering. Man vill införa möjligheten för de utländska bankerna att etablera sig i Sverige som en gentjänst mot de stater som tillåtit motsvarande svenska etablering i sina länder. Detta framgår klart i propositionen där det sägs: ”Svenska banker har kunnat etablera såväl representationskontor som

dotterbanker på flera håll i utlandet. Mot denna bakgrund bör det inte komma i fråga att införa ett förbud för utländska banker att här i landet öppna representationskontor." Innebörden av gentjänst framgår också längre fram i propositionen där det sägs: "Riktpunkten för tillståndsgivningen bör vara att bank i land med vilket det svenska näringslivet har mera omfattande förbindelser skall kunna få rätt att här öppna representationskontor."

I propositionen anförs också betänkligheter mot en ökad verksamhet från utländska banker i Sverige. Det sägs t. ex.: "Det svenska bankväsendet är så väl utbyggt att det från allmän synpunkt är påkallat med en viss restriktivitet när det gäller etablering av nya bankinstitut vare sig dessa är verksamma direkt på den svenska marknaden eller indirekt via representationskontor för utländska banker." Vidare säger man: "Av viss betydelse i sammanhanget är också den omständigheten att kreditpolitiska restriktioner som beslutas av de svenska statsmakterna inte kan avse utländska bankers verksamhet. Kreditpolitiska åtgärder kan minska i effektivitet vid en starkt ökad verksamhet från utländska banker här i landet."

Med hänvisning till att bankväsendet spelar en central och avgörande roll i svensk ekonomi -- bankerna har stor insyn i andra företags finansiella läge, och genom holdingbolag eller på annat sätt har de också ett klart inflytande över industri och sysselsättning -- sträcker sig våra farhågor betydligt längre än departementschefens. Motionärerna anser att det inte är i det svenska folkflertalets intresse vare sig att svenskt bankkapital etablerar sig i utlandet eller att utländskt bankkapital etablerar sig i Sverige. Vi anser att bankkapitalets dominans måste brytas och att ett led härvid kan vara ett förstatligande av det svenska bankväsendet. Om utländska banker tillåts etablera sig i Sverige kan ett förstatligande försväras, vårt lands möjligheter att föra en självständig ekonomisk politik minskas och strävandena till en effektiv planhushållning och ett fast statligt grepp om bankväsendet omtintetgöras.

Herr talman! Som framgår av det jag nu anfört kan motionärerna inte från sina utgångspunkter godtaga propositionens förslag till ändring i lagen om bankrörelse. Vi vidhåller de ståndpunkter som intagits i motionen 2021 och i reservationen till näringsutskottets betänkande nr 62. Jag yrkar således bifall till reservationen av herr Svensson i Malmö.

Herr BENG'TSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I förevarande utskottsbetänkande behandlas ett förslag om tillägg till banklagen samt ett förslag om tillägg till lagen om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket.

Båda förslagen har, som herr Israelsson också sade, framlagts i propositionen 139, och de är direkt föranledda av att ett amerikanskt bankbolag nyligen har inrättat ett representationskontor för Skandinavien här i Stockholm. Det är alltså inte fråga om inrättande av ett bankkontor med in- och utlåning till allmänheten, dvs. sådan verksamhet som de svenska bankerna bedriver och som enligt banklagen är förbehållen svenska rättsobjekt som erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd.

Det amerikanska representationskontoret har aktualiserat frågan huruvida denna verksamhet är att anse som sådant näringsidkande som

Onsdagen den
21 november 1973

*Rätt för utländsk
bank att inrätta
representations-
kontor i Sverige*

avses i lagen om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket. Det har ansetts vara tveksamt om denna etablering faller inom lagens tillämpningsområde, och därför har man föreslagit ett tillägg till lagen som föreskriver att sådan etablering skall vara beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd. Inom utskottsmajoriteten har vi ingenting att erinra mot de föreslagna tilläggen, då vi räknar med att Kungl. Maj:t härigenom får tillfälle att pröva de önskemål som kan anmälas från utländska banker. Eventuella tillstånd kan då givetvis också, som framgår av propositionen, förenas med vissa villkor om kontrollmöjligheter.

Uppfattningen att man skall lägga en sådan prövning i Kungl. Maj:ts hand delas inte av vpk, som vi hört av herr Israelsson. Det framgår också av den till betänkandet fogade reservationen. Man önskar där ett lagstadgat förbud för utländskt bankföretag att här i riket driva verksamhet av vilket slag det vara må. Man menar att Kungl. Maj:ts prövning av eventuella framställningar inte kommer att få någon väsentligt hämmande inverkan på en sådan etablering. Jag är däremot övertygad om att vi genom Kungl. Maj:ts prövning kommer att få en tillfredsställande kontroll över verksamheten, och genom de villkor om kontrollmöjligheter som förenas med eventuella tillstånd kommer vi att ha ett fullständigt grepp över vad som sker på detta område.

Vi skall inte föreställa oss att utländska bankföretag kommer att köa för att få lov att öppna representationskontor. Den verksamhet som dessa banker ämnar utöva får väl närmast formen av en agenturverksamhet. Så långt jag förstår kommer det att bli fråga om förmedling av internationella lån, där bl. a. svenska företag kan ha intresse av hjälp.

Att, såsom herr Israelsson sade, det internationella kapitalet skulle öka sin makt i vårt land genom den föreslagna lagändringen — och detta på löntagarnas bekostnad, vilket också sägs i motionen — har jag ytterst svårt att föreställa mig. Tvärtemot vad herr Israelsson säger kommer vi att öka vårt inflytande genom att vi får större insyn och därmed också bättre möjligheter att agera i sådana här fall.

Jag kan inte dela herr Israelssons uppfattning att det här är fråga om en utveckling mot friare etableringsrätt, vilket framgick av hans anförande. I begreppet friare etableringsrätt skulle jag vilja lägga att man slipper att begära några tillstånd. Det förhållandet råder faktiskt i dag. En amerikansk bank öppnade för kort tid sedan ett representationskontor här i Stockholm utan att begära tillstånd. Sedan den lagändring vi nu diskuterar blivit antagen, måste tillstånd begäras. Sådant kommer att ges först efter Kungl. Maj:ts prövning. Det förhållande som blir rådande om lagändringen antas vill jag beteckna såsom restriktivare än det förhållande som gäller i dag.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det blir väl ingen lång debatt om bankerna, men några ord kan jag tillägga.

Herr Bengtsson i Landskrona säger att vi kommer att få ett fullständigare grepp om de utländska bankerna genom den nu föreslagna

Onsdagen den
21 november 1973

*Rätt för utländsk
bank att inrätta
representations-
kontor i Sverige*

lagen. Jag tror inte att det blir någon egentlig skillnad mot tidigare, om förslaget antas. Som jag sade i mitt förra anförande, blir skillnaden bara den att det kommer att stå alldeles klart, när lagen antagits, att de utländska bankerna betraktas som näringsidkare. I lagen om rätt för utländskt företag att idka näring i Sverige kommer bankerna visserligen att undantas, men sedan överförs resonemanget till banklagen, och det kommer alltså att stå oomtvistat att utländska banker har rätt att öppna kontor i Sverige och att de kommer att behandlas på samma sätt som näringsidkare. Någon annan ändring blir det inte, såvitt jag kan se.

Sedan säger herr Bengtsson i Landskrona att han har svårt att föreställa sig att det här skulle innebära att det internationella kapitalets makt skulle öka. Det är väl en ganska öppen fråga i dag. Det skall ju delegeras till regeringen att fatta beslut dels om etableringen, dels om kontrollen av verksamheten, och det är inte säkert att vi alltid har samma regering som nu. Vi kan få en regering som har intresse av ett mycket mer långtgående samarbete med det utländska kapitalet än den nu sittande regeringen har.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Det internationella kapitalet rör sig ju ganska friskt redan i dag. Jag tycker nog att med det beslut som vi nu står i begrepp att fatta får vi andra möjligheter än vi hittills har haft att kontrollera verksamheten. Vi får samtidigt möjligheter till insyn, exempelvis via banksinspektionen, i de affärer som sköts av dessa kontor och agenturer, och det tillmäter jag rätt stor betydelse i det här sammanhanget.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 62 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja --	278
Nej --	16
Avstår --	3

Onsdagen den
21 november 1973

Ordet lämnades på begäran till

Fru MOGÅRD (m), som yttrade:

Herr talman! Under det senaste året har efterfrågan på returpapper kraftigt ökat, samtidigt som tillgången på skogsråvara är begränsad. Det är därför angeläget att öka återvinningen av papper. Ett ton returpapper beräknas motsvara fjorton medelstora tallar.

I Sverige återvinns i dag 28 procent av allt papper som konsumeras i landet. I absoluta tal innebär detta 400 000 ton. Numera sker återvinning av papper (returpapper) i industrimässig skala. I stora drag fördelar sig återvinningen av papper på följande sätt: En tredjedel kommer från konverteringsindustrin, wellpapp- och kartongfabriker, tryckerier och bokbinderier etc. Allt pappersspill från denna sektor tillvaratas i dag. En tredjedel kommer från varuhus, affärer och industrier, huvudsakligen i form av emballage. Minst 50 procent av här tillgängligt returpapper insamlas. Den återstående tredjedelen utgöres av dagstidningar och tidskrifter och omfattar kantskärningsrems och annat spill vid tryckningen, returupplagor samt i begränsad omfattning kvantiteter från hushållen.

Det är självfallet möjligt att med ett mer utvecklat insamlings- och transportsystem höja kvantiteterna från varuhusen. De stora kvantiteterna torde dock kunna hämtas från hushåll och kontor.

På olika håll i landet genomförs nu försök att återvinna papper ur hushållsavfall. Försöken är i många fall hoppingsivande. Problemet är hämtnings- och transportkostnaderna. De stora kvantiteter papper som konsumeras och produceras vid större företag, myndigheter och organisationer har hittills inte återvunnits i någon större skala. Med hänsyn till att det här rör sig om avsevärda kvantiteter papper per producent torde man kunna uppnå en effektiv återvinning på ett enkelt och för alla parter ekonomiskt fördelaktigt sätt.

Ett försöksprojekt på Sveriges industriförbund där separering sker vid källan, dvs. hos varje tjänsteman, har visat att förbundet (sammanlagt ca 100 personer) producerar 5 ton papper per månad, vilket innebär att drygt 95 procent av allt avfall utgöres av rent papper. Papperet levereras nu till ett uppsamlingsföretag, och förbundet har kunnat reducera sina sophämtningskostnader med 75–80 procent.

Erfarenheterna från detta projekt torde kunna praktiseras i princip på varje större kontor, i första hand i landets större tätorter. Kvantiteten returpapper enbart från statliga verk och myndigheter, där antalet tjänstemän torde överstiga 300 000 personer, torde kunna beräknas till ca 180 000 ton per år, vilket skulle motsvara ca 2,5 miljoner medelstora tallar.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kummarens tillstånd att till herr jordbruksministern få ställa följande fråga:

Vill herr jordbruksministern utfärda anvisningar till statliga verk och myndigheter om separering av avfallet vid källan och leverans till företag som samlar upp avfallspapper?

Denna anhållan bordlades.

§ 19 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Nr 137

Till riksdagens kammare

Onsdagen den
21 november 1973

Härmed anhålles om ledighet under tiden 29 november—7 december 1973 för uppdrag i utlandet.

Stockholm den 21 november 1973

David Wirmark

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 20 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 179 angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet, m. m.

§ 21 Anmälades och bordlades motionerna

Nr 2167 av herr *Turesson m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:160 med förslag till anläggningslag m. m.

Nr 2168 av herr *Hermansson m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:177 med förslag till lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965:274), m. m.

§ 22 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor framställts, nämligen

den 21 november av

Nr 318 Herr *Fridolfsson* i Stockholm (m) till herr handelsministern angående den statliga upphandlingen av tjänster:

Anser statsrådet att det är god affärssed av en statlig förvaltning om den utan att tillämpa normalt anbudsförfarande köper dyrbara tjänster utifrån?

den 20 november av

Nr 319 Herr *Johansson* i Skärstad (c) till herr finansministern angående reklamskatten på informationsmaterial från ideella ungdomsföreningar:

Finner finansministern det vara rimligt att reklamskatt uttas på folders och informationsmaterial från ideell ungdomsförening?

den 21 november av

Nr 320 Herr *Werner* i Malmö (m) till fru statsrådet *Sigurdson* angående fördelningen av anslaget för u-landsinformation:

Nr 137

Onsdagen den
21 november 1973

Avser statsrådet låta överse fördelningen av det för u-landsinformation avsedda anslaget med hänsyn till den aktivitet respektive organisationer utvecklat?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 16.12.

In fidein

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert